

№3(28)2026

Ғылыми-әдістемелік журналы
научно-методический журнал

Шнабат

**БАЛАЛАРДЫҢ ИГІЛІГІ МЕН МҮДДЕСІ ҮШІН
ВО ИМЯ, ВО БЛАГО И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ**

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

**ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ
КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!**

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

**ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ
АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!**

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ
БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА!

**ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ,
СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

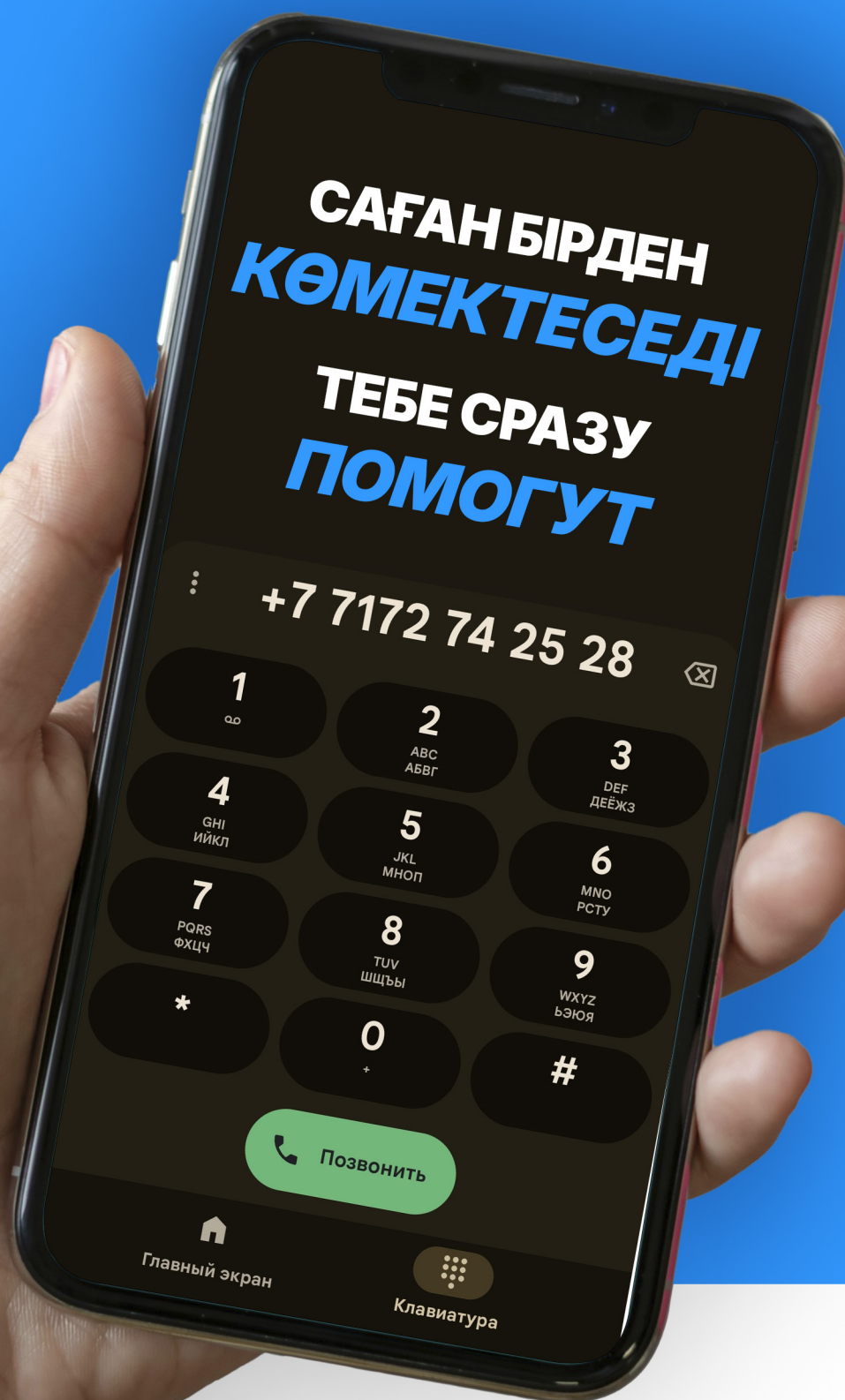
БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ
ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ!

**ПРОСТО ПОЗВОНИ
ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)

74 25 28

ЕҢ ҚИЫНЫ - ҚОҢЫРАУ ШАЛУ САМОЕ ТРУДНОЕ - ПОЗВОНИТЬ

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАНДАР !

Көктемнің алғашқы айы – Наурызға қадам бастық. Бұл ай – табиғаттың оянуы, жаңа өмірдің басталуы және адамдардың жүрегі мен мейірім мен қуанышқа толтыратын ерекше кезең. Наурыз айында біз бір-бірімізге алғыс айтып, әйелдерге құрмет көрсетіп, Ұлыстың ұлы күнін тойлап, қоғамның бірлігі мен берекесін арттырамыз.

1 наурыз – Алғыс айту күні. Бұл күнде біз өткенге көз жүгіртіп, еліміздің дамуына үлес қосқан әрбір жанға ризашылық білдіреміз. Алғыс айту – тек сөз емес, ол жүректің тазалығы мен адамгершіліктің көрінісі. Ол адамдар арасындағы сыйластықты арттырып, қоғамдағы бірлікті нығайтады. Біз сіздерге алғыс айта отырып, өзара сенім мен достықты күшейтеміз. Әрбір оқырман – біздің ең қымбат қазынамыз, әрбір қолдау – болашағымызға жасалған инвестиция.

Қымбатты оқырмандар, сіздердің ықыластарыңыз біз үшін қымбат. Әрбір мақаламызды оқып, ой бөлісіп, пікір білдіргендеріңіз үшін алғыс айтамыз. Сіздермен бірге біз қоғамды жақсартуға, балалардың болашағын қорғауға, жаңа мүмкіндіктерді ашуға үлес қосамыз.

8 наурыз – Халықаралық әйелдер күні. Бұл мереке – аналарымызға, қыз-келіншектерімізге деген құрмет пен сүйіспеншіліктің белгісі. Әйел – отбасының тірегі, қоғамның жүрегі. Олардың еңбегі мен мейірімі – өміріміздің мәні. Наурыздың осы күнінде әрбір әйелге қуаныш пен шаттық тілейміз, олардың өмірі гүлдей жайнап, еңбегі бағалануы тиіс екенін еске саламыз.

8 наурыз Халықаралық әйелдер күнімен шын жүректен құттықтаймыз! Бұл күн – аналарымызға, әпке-қарындастарымызға, қыз-келіншектерімізге деген ерекше құрмет пен сүйіспеншіліктің белгісі. Әйел – отбасының тірегі, қоғамның жүрегі, өмірдің мәні мен сәні.

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Мы вступили в первый весенний месяц – Наурыз. Этот месяц – пробуждение природы, начало новой жизни, особенный период, наполняющий сердца людей добротой и радостью. В марте мы выражаем благодарность друг другу, чествуем женщин, отмечаем Великий праздник Наурыз и укрепляем единство и согласие в обществе.

1 марта – День благодарности. В этот день мы оглядываемся назад и выражаем признательность каждому, кто внес вклад в развитие нашей страны. Благодарность – это не просто слова, это чистота сердца и проявление человечности. Она укрепляет уважение между людьми и усиливает единство в обществе. Выражая вам благодарность, мы укрепляем доверие и дружбу. Каждый читатель – наше самое ценное сокровище, каждая поддержка – инвестиция в будущее.

Дорогие читатели, ваше внимание для нас бесценно. Мы благодарим вас за то, что читаете наши статьи, делитесь мыслями и оставляете отзывы. Вместе с вами мы вносим вклад в улучшение общества, защиту будущего детей и открытие новых возможностей.

8 марта – Международный женский день. Этот праздник – символ уважения и любви к нашим матерям, сестрам, девушкам и женщинам. Женщина – опора семьи, сердце общества. Их труд и забота – смысл нашей жизни. В этот день мы желаем каждой женщине радости и счастья, напоминаем, что их жизнь должна цвести, как весенний цветок, а труд быть по достоинству оценен.

Мы искренне поздравляем вас с Международным женским днем 8 марта! Этот день – особый знак уважения и любви к нашим матерям, сестрам, девушкам и женщинам. Женщина – опора семьи, сердце общества, смысл и украшение жизни.

Қымбатты оқырмандар, осы мерекеде әрбір шаңырақта шаттық пен береке орнасын. Аналарымыздың жүзі бал-бұл жайнап, қыз-келіншектеріміздің өмірі гүлдей құлпырып, еңбектері бағаланып, жүректері қуанышқа толсын.

22 наурыз – Ұлыстың ұлы күні.

Наурыз – қазақ халқының ең үлкен мерекесі, жаңа жылдың бастауы. Бұл күнде біз дастарқан жайып, бір-бірімізге ақ тілектер айтамыз, ренішті ұмытып, жаңа өмірге қадам басамыз. Наурыз – бірлік пен татулықтың, береке мен молшылықтың мерекесі. Бұл күні әрбір шаңырақта ақ дастарқан жайылып, ақ тілек айтылып, адамдар бір-біріне қуаныш сыйлайды. Бұл күні реніштер ұмытылып, жаңа өмірге қадам басамыз. Наурыз – халқымыздың дәстүрін дәріптейтін, ұрпаққа өнеге болатын мереке.

Қымбатты оқырмандар, Ұлыстың ұлы күні сіздерге шаттық пен қуаныш, молшылық пен береке әкелсін. Әрбір үйге бақыт қонып, әрбір жүректе мейірім орнасын. Жаңа жылда жаңа жетістіктерге жетіп, өмірімізді жақсартуға, қоғамымызды дамытуға үлес қосайық.

Наурыз – жаңару мен жаңғырудың айы. Бұл айда біз өз өмірімізді жақсартуға, қоғамға пайдалы істер жасауға, балаларымыздың болашағын қорғауға күш саламыз. Әрбір жақсы іс – болашаққа жасалған инвестиция. Алғыс айту арқылы жүректерімізді мейірімге толтырамыз, әйелдерге құрмет көрсету арқылы отбасы мен қоғамды нығайтамыз, Наурызды тойлау арқылы дәстүрімізді дәріптеп, бірлігімізді арттырамыз.

Қымбатты оқырмандар, Наурыз айы сіздерге шаттық пен қуаныш, молшылық пен береке әкелсін. Әр күнді жаңа бастамаға, жаңа жетістікке айналдырайық. Өмірімізді жақсартуға, балаларымыздың болашағын қорғауға, қоғамды дамытуға үлес қосайық. Өйткені әрбір жақсы іс – болашаққа жасалған қадам.

Наурыз айы құтты болсын! Бірлігіміз бекем, болашағымыз жарқын болсын!

Дорогие читатели, пусть в этот праздник в каждом доме царят радость и благополучие. Пусть лица наших матерей сияют счастьем, жизнь женщин расцветает, их труд ценится, а сердца наполняются радостью.

22 марта – Великий праздник Наурыз.

Наурыз – самый большой праздник казахского народа, начало нового года. В этот день мы накрываем богатый дастархан, произносим добрые пожелания, забываем обиды и вступаем в новую жизнь. Наурыз – праздник единства и согласия, изобилия и благополучия. В этот день в каждом доме накрывается дастархан, звучат добрые слова, люди дарят друг другу радость. В этот день забываются обиды, начинается новая жизнь. Наурыз – праздник, прославляющий наши традиции и служащий примером для будущих поколений.

Дорогие читатели, пусть Великий праздник Наурыз принесет вам радость и счастье, изобилие и благополучие. Пусть в каждый дом придет счастье, а в каждое сердце – доброта. В новом году давайте достигнем новых успехов, внесем вклад в улучшение жизни и развитие общества.

Март – месяц обновления и возрождения. В этом месяце мы стремимся улучшить свою жизнь, делать полезные дела для общества, защищать будущее наших детей. Каждое доброе дело – это инвестиция в будущее. Выражая благодарность, мы наполняем сердца добротой, уважая женщин – укрепляем семью и общество, празднуя Наурыз – прославляем традиции и усиливаем единство.

Дорогие читатели, пусть март принесет вам радость и счастье, изобилие и благополучие. Пусть каждый день станет новым началом, новым достижением. Давайте вместе улучшать жизнь, защищать будущее наших детей и развивать наше общество. Ведь каждое доброе дело – это шаг в будущее.

Поздравляем с наступлением месяца Наурыз! Пусть наше единство будет крепким, а будущее – светлым!

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

ОҚЫРМАНДАРҒА
К ЧИТАТЕЛЯМ

4

КҮН ТАҚЫРЫПТАРЫ ТЕМЫ ДНЯ

БАЛАЛАРДЫ ҚОЛДАУ – ҚОҒАМ МІНДЕТІ

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНДЕ ЕРЕКШЕ НАЗАРДЫ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН
БАЛАЛАРҒА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ ЕНГІЗІЛЕДІ

ПОДДЕРЖКА ДЕТЕЙ – ОБЯЗАННОСТЬ ОБЩЕСТВА

В ШКОЛАХ КАЗАХСТАНА ВВЕДУТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ
ДЕТЕЙ, ТРЕБУЮЩИХ ПОВЫШЕННОГО ВНИМАНИЯ

9

ҰРПАҚ САБАҚТАСТЫҒЫ

«ДАНАЛЫҚ МЕКТЕБІ» – ОТБАСЫ МЕН МЕКТЕПТІ БІРКІТІРЕТІН РУХАНИ
ТӘРБИЕ АЛАҢЫ

НАСТАВНИЧЕСТВО ПОКОЛЕНИЙ

«ДАНАЛЫҚ МЕКТЕБІ» – ДУХОВНАЯ ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА,
ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ СЕМЬЮ И ШКОЛУ

12

БОЛАШАҚҚА ИНВЕСТИЦИЯ

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТЕХНИКАЛЫҚ БІЛІМІ – ЖАҢА ИНДУСТРИЯНЫҢ
ДРАЙВЕРІ

ИНВЕСТИЦИИ В БУДУЩЕЕ

ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНА – ДРАЙВЕР НОВОЙ
ИНДУСТРИИ

14

ПЕДАГОГТЕРГЕ ПЕДАГОГАМ

Ж. Ж. Абдрахбанова

ҚАУІПСІЗ МЕКТЕП – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ

БУЛЛИНГ – БАЛАНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІНЕ ТӨНГЕН
ҮНСІЗ ҚАУІП

БЕЗОПАСНАЯ ШКОЛА – СВЕТЛОЕ БУДУЩЕЕ

БУЛЛИНГ – БЕЗМОЛВНАЯ УГРОЗА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
РЕБЕНКА

19

М. М. Кокоша

ЖҮРЕКТІҢ ҚАЛАУЫН, АҚЫЛДАН СҰРАУ

«АДАЛ АЗАМАТ» БІРЫҢҒАЙ ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН ЖҮЗЕГЕ
АСЫРУДАҒЫ АТА-АНАЛАРДЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ
ОРТАЛЫҒЫНЫҢ РӨЛІ

МУДРОЕ ВОСПИТАНИЕ – ФУНДАМЕНТ ДЛЯ СЧАСТЬЯ

РОЛЬ ЦЕНТРА ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ РОДИТЕЛЕЙ В
РЕАЛИЗАЦИИ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ ВОСПИТАНИЯ «АДАЛ АЗАМАТ»

24

С. М. Давлетова

АҚШАҒА ҚЫЗМЕТ ЕТУ ЕМЕС, ОНЫ БАСҚАРА БІЛУ

УМЕНИЕ УПРАВЛЯТЬ ДЕНЬГАМИ, А НЕ
СЛУЖИТЬ ИМ

30

АТА-АНАЛАРҒА РОДИТЕЛЯМ

**АТА-АНА БОЛУ – ЕШКІМ АЛДЫН АЛА
ДАЙЫНДАМАЙТЫН ЕҢ ҚИЫН МАМАНДЫҚ**
АТА-АНАЛАРҒА АРНАЛҒАН ТОП-5 КЕҢЕС
**РОДИТЕЛЬ – САМАЯ ТРУДНАЯ ПРОФЕССИЯ,
К КОТОРОЙ НИКТО НЕ ГОТОВИТ**

ТОП-5 РЕКОМЕНДАЦИЙ ДЛЯ РОДИТЕЛЕЙ

С. Ғ. Нурахметова

АТА-БАБА ТЕРАПИЯСЫ

ҰЛТТЫҚ ЛОГОПЕДИЯ: ДӘСТҮРЛІ ТӘРБИЕНІҢ БАЛА ДАМУЫНДАҒЫ
РӨЛІ

ТЕРАПИЯ ПРЕДКОВ

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЛОГОПЕДИЯ: РОЛЬ ТРАДИЦИОННОГО ВОСПИТАНИЯ
В РАЗВИТИИ РЕБЕНКА

Д. Д. Нұрмухамбет

**ЕҢ ЖАҚСЫ АНТИСТРЕСС – МАХАББАТ ПЕН
ҚАМҚОРЛЫҚ**

КҮЙЗЕЛІСТІ БАСАТЫН ОЙЫНШЫҚТАР: ТРЕНД ПЕ, ӘЛДЕ БАЛАНЫҢ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЖЕТТІЛІГІ МЕ?

ЛУЧШИЙ АНТИСТРЕСС – ЛЮБОВЬ И ЗАБОТА

ИГРУШКИ, СНИМАЮЩИЕ СТРЕСС: ТРЕНД ИЛИ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ
ПОТРЕБНОСТЬ РЕБЕНКА?

37

40

48

БАЛАЛАРҒА ДЕТЯМ

ONLINE ОҚЫ, OFLINE ӨМІР СҮР

САНДЫҚ ӘЛЕМДЕ ЖҮРСЕҢ ДЕ,
ШЫНАЙЫ ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСЫҢДЫ САҚТА

УЧИТЬСЯ ONLINE, ЖИВИ OFLINE

УХОДИШЬ В МИР ВИРТУАЛЬНЫЙ?

ОСТАВЬ ОТКРЫТОЙ ДВЕРЬ В МИР РЕАЛЬНЫЙ

ӘЛЕМДІ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТАНЫ

АҒАШ ҮЙРЕКТЕРДЕН ЗАМАНАУИ РОБОТОТЕХНИКАҒА ДЕЙІН: АҢЫЗҒА
АЙНАЛҒАН LEGO КОМПАНИЯСЫНЫҢ ҒАЖАЙЫП ЖОЛЫ

ПОЗНАВАЙ МИР, ИГРАЯ

ОТ ДЕРЕВЯННЫХ УТОЧЕК ДО СОВРЕМЕННОЙ РОБОТОТЕХНИКИ:
НЕВЕРОЯТНЫЙ ПУТЬ ЛЕГЕНДАРНОЙ КОМПАНИИ LEGO

59

67

ПСИХОЛОГТИҢ КЕҢЕСІ СТРАНИЦА ПСИХОЛОГА

С. Ғ. Башкаева

БАЛАЛАРҒА

«ҚАУІПСІЗ ОРЫН» ТЕХНИКАСЫ

ДЕТЯМ

ТЕХНИКА «БЕЗОПАСНОЕ МЕСТО»

АТА-АНАЛАРҒА

«АЯҚТАЛМАҒАН СӨЙЛЕМДЕР» ӘДІСІ

РОДИТЕЛЯМ

МЕТОДИКА «НЕЗАКОНЧЕННЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ»

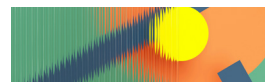
ПЕДАГОГТЕРГЕ

ЖОБАЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ

ПЕДАГОГАМ

ПРОЕКТИВНАЯ МЕТОДИКА

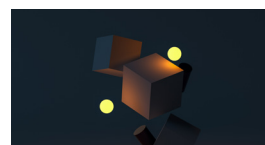
77

81

83

КҮН

ТАҚЫРЫПТАРЫ

**ТЕМЫ
ДНЯ**

БАЛАЛАРДЫ ҚОЛДАУ – ҚОҒАМ МІНДЕТІ

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНДЕ ЕРЕКШЕ НАЗАРДЫ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРҒА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ ЕНГІЗІЛЕДІ

Елдегі барлық мектептерде *ерекше педагогикалық қолдауды* қажет ететін балаларға арналған *қолдау жүйесі енгізілуде*. Бұл бастама кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың алдын алуға және олардың әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге бағытталған.

Осылайша, мектептер тек білім алатын орын ғана емес, әрбір балаға *жеке көмек* көрсетілетін және тұлғаның үйлесімді дамуына жағдай жасалатын кеңістікке айналуға.

ПОДДЕРЖКА ДЕТЕЙ – ОБЯЗАННОСТЬ ОБЩЕСТВА

В ШКОЛАХ КАЗАХСТАНА ВВЕДУТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ, ТРЕБУЮЩИХ ПОВЫШЕННОГО ВНИМАНИЯ

Во всех школах страны вводится *система поддержки детей*, которым требуется *особое педагогическое внимание*. Эта инициатива направлена на профилактику правонарушений среди несовершеннолетних и обеспечение их социальной адаптации.

Таким образом, школы становятся не только местом получения знаний, но и пространством, где каждому ребенку предоставляется *индивидуальная помощь* и создаются условия для гармоничного развития личности.

Педагогикалық қолдау білім беру ұйымының **профилактика кеңесінің шешімі негізінде жүзеге асырылады**. Әрбір оқушыға арналған жеке профилактикалық жоспар әзірленіп, онда нақты қолдау шаралары мен жауапты мамандар белгіленеді. Бұл тәсіл тәуекел тобындағы балаларды ерте анықтауға және оларға мақсатты психологиялық-педагогикалық көмек көрсетуге мүмкіндік береді.

Ерекше педагогикалық назарды қажет ететін балалар санаты:

- ▶ оқу үлгерімінде қиындықтар бар;
- ▶ сабақтан жиі себепсіз қалатын;
- ▶ қоғамға жат мінез-құлық танытатын;
- ▶ құқық бұзушылық жасаған;
- ▶ зорлақ-зомбылыққа ұшыраған;
- ▶ өмірінде қиын жағдайға тап болған.

Қолдау барысында педагогтер мен мектеп психологтері:

- ▶ баламен жеке жұмыс жүргізеді;
- ▶ ата-аналармен өзара іс-қимыл қамтамасыз етеді;
- ▶ қажет болған жағдайда әлеуметтік қызметтерді тартады.

Педагогическая поддержка осуществляется на основании решения **профилактического совета образовательной организации**. Для каждого ученика разрабатывается **индивидуальный профилактический план**, в котором определяются конкретные меры поддержки и назначаются ответственные специалисты. Такой подход позволяет своевременно выявлять детей из группы риска и оказывать им целенаправленную психолого-педагогическую помощь.

К категории детей, требующих особого педагогического внимания, относятся учащиеся:

- ▶ испытывающие трудности в учебе;
- ▶ часто пропускающие занятия без уважительной причины;
- ▶ проявляющие асоциальное поведение;
- ▶ совершившие правонарушения;
- ▶ подвергшиеся насилию;
- ▶ оказавшиеся в сложной жизненной ситуации.

В процессе поддержки педагоги и школьные психологи:

- ▶ ведут индивидуальную работу с ребенком;
- ▶ обеспечивают взаимодействие с родителями;
- ▶ при необходимости привлекают социальные службы.

Педагогикалық қолдау – бұл білім беру жүйесінде тұлғаның **элеуметтік-психологиялық бейімделуін** қамтамасыз ететін **кешенді әдіс**. Ол балалардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, олардың элеуметтену үдерісін жеңілдетуге бағытталғады.

Мұндай қолдау құқық бұзушылықтардың алдын алуда тиімді құралы болып табылады және білім беру ұйымдарында профилактикалық жұмыстың ғылыми негізделген моделін қалыптастырады.

Жалпы алғанда, педагогикалық қолдау шараларын енгізу Қазақстанның білім беру жүйесінің элеуметтік жауапкершілігін арттырады. Бұл шаралар балалардың құқықтарын қорғауға, олардың психологиялық тұрақтылығын нығайтуға және қоғамға толыққанды бейімделуін қамтамасыз етуге бағытталған маңызды ғылыми-практикалық қадам ретінде қарастырылады.

Бұл бастаманың мақсаты – кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу және балаларға дер кезінде көмек көрсету.

Педагогическая поддержка представляет собой **комплексный метод, обеспечивающий социально-психологическую адаптацию личности в системе образования**. Она учитывает индивидуальные особенности детей и направлена на облегчение процесса их социализации.

Такая поддержка является эффективным инструментом профилактики правонарушений и формирует научно обоснованную модель профилактической работы в образовательных организациях.

В целом внедрение мер педагогической поддержки повышает социальную ответственность системы образования Казахстана. Эти меры рассматриваются как важный научно-практический шаг, направленный на защиту прав детей, укрепление их психологической устойчивости и обеспечение полноценной адаптации в обществе.

Главная цель данной инициативы – профилактика правонарушений среди несовершеннолетних и своевременное оказание им помощи.

[HTTPS://WWW.GOV.KZ/MEMLEKET/ENTITIES/EDU/PRESS/NEWS/DETAILS/1175262?LANG=RU](https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/news/details/1175262?lang=ru)

ҰРПАҚ САБАҚТАСТЫҒЫ

«ДАНАЛЫҚ МЕКТЕБІ» – ОТБАСЫ МЕН МЕКТЕПТІ БІРІКТІРЕТІН РУХАНИ ТӘРБИЕ АЛАҒЫ

Қазақстандағы білім беру ұйымдарында ата-аналарды қолдау мақсатында құрылған **«Даналық мектебі» отбасылық тәрбиелік клубының** жұмысы белсенді түрде жалғасуда.

Клубтар **ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтарының (АПҚО)** базасында құрылып, отбасы мен мектеп арасындағы байланысты нығайтуға, ата-аналардың тәрбиелік мәдениетін арттыруға және ұлттық құндылықтарды сақтауға бағытталған орта ретінде қызмет етеді.

Клуб аясында **кездесулер, тренингтер және тәрбиелік іс-шаралар ұйымдастырылады.** Олар келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- ▶ «Әке өсиеті»;
- ▶ «Әже даналығы»;
- ▶ «Аға қамқорлығы».

НАСТАВНИЧЕСТВО ПОКОЛЕНИЙ

«ДАНАЛЫҚ МЕКТЕБІ» – ДУХОВНАЯ ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА, ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ СЕМЬЮ И ШКОЛУ

В образовательных организациях Казахстана активно продолжается работа **семейного воспитательного Клуба «Даналық мектебі»**, созданного для поддержки родителей.

Клубы формируются на базе **центров педагогической поддержки родителей (ЦППР)** и служат средой, направленной на укрепление связей между семьей и школой, повышение воспитательной культуры родителей и сохранение национальных ценностей.

В рамках клуба организуются **встречи, тренинги и воспитательные мероприятия по направлениям:**

- ▶ «Завет отца»;
- ▶ «Мудрость бабушки»;
- ▶ «Забота старшего брата».

Мұндай сабақтар жастардың отбасы құндылықтарына деген құрметін арттырып, үлкендерге ізет көрсетіп, кішіге қамқор болу дәстүрін қалыптастырады. Отбасы арқылы берілетін тәрбие жас ұрпақтың рухани дамуына айтарлықтай ықпал етіп, өмірлік ұстанымдарын дұрыс қалыптастыруға көмектеседі.

2025–2026 оқу жылында клуб жұмысы аясында шамамен 33 мың іс-шара өткізілді. Ал қазіргі оқу жылында сабақтардың мазмұны қазіргі заманның тәрбиелік міндеттеріне сай жаңартылды.

Бағдарлама балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруға, ұрпақтар арасындағы үйлесімді қарым-қатынасты дамытуға, кітап оқуға қызығушылығын арттыруға және қаржылық сауаттылықты жетілдіруге бағытталған.

АПҚО еліміздің барлық мектептерінде 2023 жылдан бастап «Ағал Азамат» бірыңғай тәрбие бағдарламасы аясында жұмыс істеп келеді.

«Даналық мектебі» клубтарының қызметі әлеуметтік институт ретінде мектеп пен отбасы арасындағы байланысты күшейтетін **ғылыми-тәжірибелік бағдарлама** ретінде қарастырылады.

Клуб бағдарламалары педагогикалық және психологиялық тұрғыдан негізделгендіктен, жас ұрпақтың рухани дамуына ықпал етіп, жеке тұлғалық әлеуетін ашуға және әлеуметтік бейімделу қабілетін арттыруға мүмкіндік береді.

«Даналық мектебі» жұмысы жас ұрпақтың азаматтық жауапкершілігін арттыруға, ұлттық мәдениетті сақтауға және ата-аналар мен мектеп арасындағы ынтымақтастықты күшейтуге, сонымен қатар балалардың тәрбиесіне қоғам болып үлес қосуға мүмкіндік береді.

Такие занятия усиливают уважение молодежи к семейным ценностям, формируют традицию проявлять почтение к старшим и заботу о младших. Воспитание, передаваемое через семью, оказывает значительное влияние на духовное развитие молодого поколения и помогает правильно сформировать их жизненные ориентиры.

В 2025–2026 учебном году в рамках работы клуба было проведено около 33 тыс. мероприятий. В текущем учебном году содержание занятий обновлено в соответствии с современными воспитательными задачами.

Программа направлена на формирование экологической культуры у детей, развитие гармоничных взаимоотношений между поколениями, повышение интереса к чтению и развитие финансовой грамотности.

ЦППР во всех школах страны с 2023 г. работают в рамках Единой воспитательной программы «Ағал азамат».

Деятельность клубов «Даналық мектебі» рассматривается как **научно-практическая программа, выполняющая роль социального института, укрепляющего связь между школой и семьей.**

Поскольку программы клуба имеют педагогическое и психологическое обоснование, они способствуют духовному развитию молодого поколения, раскрытию личностного потенциала и повышению способности к социальной адаптации.

Работа «Даналық мектебі» – это путь к повышению гражданской ответственности молодого поколения, сохранению национальной культуры и укреплению сотрудничества между родителями и школой, позволяющий всему обществу внести вклад в воспитание детей.

[HTTPS://WWW.GOV.KZ/MEMLEKET/ENTITIES/EDU/PRESS/NEWS/DETAILS/1174642?LANG=RU](https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/news/details/1174642?lang=ru)

БОЛАШАҚҚА ИНВЕСТИЦИЯ

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТЕХНИКАЛЫҚ БІЛІМІ – ЖАҢА ИНДУСТРИЯНЫҢ ДРАЙВЕРІ

Әлемдік экономика еңбек мазмұнын түбегейлі өзгертуде. Жаңа мүмкіндіктер кәсіби және техникалық білім беру жүйесін жоғары технологиялы экономиканың басты тірегіне айналдырды.

Қазақстан бұл бағытта реформаларды жүйелі әрі ауқымды түрде жүзеге асырып, еңбек нарығында сұранысқа ие мамандарды даярлауға басымдық беріп келеді.

2025 жыл Жұмысшы мамандықтар жылы болып жарияланып, колледждерге арналған мемлекеттік білім беру тапсырысы 145 мың орынға дейін ұлғайтылды. Оның 70%-ы техникалық және технологиялық бағыттарға бөлінді. Бұл нақты секторға қажетті мамандарды даярлаудағы маңызды қадам болды.

ИНВЕСТИЦИИ В БУДУЩЕЕ

ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНА – ДРАЙВЕР НОВОЙ ИНДУСТРИИ

Мировая экономика кардинально изменяет содержание труда. Новые возможности превратили систему профессионального и технического образования в главный оплот высокотехнологичной экономики.

Казakhstan в этом направлении последовательно и масштабно реализует реформы, уделяя приоритетное внимание подготовке специалистов, востребованных на рынке труда.

2025 г. был объявлен Годом рабочих профессий, и государственный образовательный заказ для колледжей был увеличен до 145 тыс. мест. Из них 70% распределены по техническим и технологическим направлениям. Это стало важным шагом в подготовке кадров, необходимых для реального сектора.

Сонымен қатар, жұмыс берушілермен бірлесіп 11 мыңнан астам білім беру бағдарламасы әзірленді. Олар кәсіби стандарттар мен WorldSkills талаптарына негізделген, бұл қазақстандық студенттердің құзыреттерін халықаралық деңгейге шығаруға мүмкіндік берді.

Қазақстанның ұлттық құрамасы өткен жылы Даниядағы EuroSkills Herning 2025 чемпионатында 7 Үзгік медальонғы жеңіп алды. Бұл еліміздегі техникалық білім сапасының халықаралық деңгейге мойындалғанының айқын дәлелі.

Ақпараттық технологиялар саласында онлайн-оқыту заңнамалық деңгейде енгізілді.

Кеңінен оқытылатын бағыттар:

- ▶ бағдарламалау;
- ▶ киберқауіпсіздік;
- ▶ деректерді талдау;
- ▶ жасанды интеллект негіздері.

Кроме того, совместно с работодателями было разработано более 11 тыс. образовательных программ. Они основаны на профессиональных стандартах и требованиях WorldSkills, что позволило вывести компетенции казахстанских студентов на международный уровень.

Национальная сборная Казахстана в прошлом году на чемпионате EuroSkills Herning 2025, прошедшем в Дании, завоевала 7 Лучших медальонов. Это является ярким доказательством того, что качество технического образования в нашей стране признано на международном уровне.

В сфере информационных технологий онлайн-обучение было введено на законодательном уровне. Широко преподаются такие направления, как:

- ▶ программирование;
- ▶ кибербезопасность;
- ▶ анализ данных;
- ▶ основы искусственного интеллекта.

Жаңа бағдарламалар мен цифрлық оқыту әдістері түлектерге заманауи технологияларды меңгеруге, еңбек нарығына жылдам бейімделуге және олардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға жол ашады.

Қазақстандағы техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі жаңартылып, ел экономикасының даму сұраныстары мен еңбек нарығының қажеттіліктеріне нақты жауап беруде.

Мемлекеттік қолдау мен жұмыс берушілердің белсенді қатысуының арқасында жастардың сапалы білім алу мүмкіндіктері кеңейіп, олардың кәсіби құзыреттері халықаралық деңгейде мойындалуда.

Мұндай бастамалар тек білім беру саласына ғана емес, жалпы қоғамның әлеуметтік-экономикалық құрылымын нығайтуға да ықпал етеді.

Сонымен қатар, халықаралық жарыстардағы жетістіктер Қазақстанның техникалық білім беру жүйесінің сапасын әлемдік деңгейде дәлелдеп, елдің имиджін нығайтуға септігін тигізеді. Бұл жастарды кәсіби дамуға ынталандырып қана қоймай, еліміздің инновациялық әлеуетінің өсуіне де әсер етеді.

Техникалық және кәсіптік білім беру саласындағы реформалар Қазақстанды жоғары технологиялы экономикаға жетелейтін негізгі күшке айналып, болашақта елдің тұрақты дамуы мен өркендеуінің кепілі болады.

Новые программы и цифровые методы обучения открывают выпускникам путь к освоению современных технологий, быстрой адаптации на рынке труда, повышают их конкурентоспособность.

Система технического и профессионального образования в Казахстане обновляется и дает конкретный ответ на запросы экономического развития страны и потребности рынка труда.

Благодаря государственной поддержке и активному участию работодателей у молодежи расширяются возможности получения качественного образования, а их профессиональные компетенции признаются на международном уровне.

Такие инициативы влияют не только на сферу образования, но и укрепляют социально-экономическую структуру общества в целом. Кроме того, достижения на международных соревнованиях подтверждают качество системы технического образования Казахстана на мировом уровне и способствуют укреплению имиджа страны. Это не только стимулирует профессиональное развитие молодежи, но и оказывает влияние на рост инновационного потенциала государства.

Реформы в сфере технического и профессионального образования становятся ключевой силой, ведущей Казахстан к высокотехнологичной экономике, и в будущем будут гарантией устойчивого развития и процветания страны.

[HTTPS://WWW.GOV.KZ/MEMLEKET/ENTITIES/EDU/PRESS/NEWS/DETAILS/1173954?LANG=KK](https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/news/details/1173954?lang=kk)

ΠΕΔΑΓΟΓΤΕΡΓΕ

ΠΕΔΑΓΟΓΑΜ

ҚАУІПСІЗ МЕКТЕП – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ

БЕЗОПАСНАЯ ШКОЛА – СВЕТЛОЕ БУДУЩЕЕ

БУЛЛИНГ – БАЛАНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІНЕ ТӨНГЕН ҮНСІЗ ҚАУІП

БУЛЛИНГ – БЕЗМОЛВНАЯ УГРОЗА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕБЕНКА

Ж. Ж. Абдрахбанова,

*Б. Соқпақбаев атындағы
мектеп-гимназия,
Қаскелең қаласы,
Қарасай ауданы,
Алматы облысы*

Қазіргі қоғамда баланың тұлғалық дамуы мен психологиялық әл-ауқаты – білім беру жүйесінің басты құндылықтарының бірі. Мектеп – тек білім беретін орта ғана емес, сонымен қатар бала өзін қауіпсіз, қолдау тапқан және бағалы сезінетін кеңістік.

Ж. Ж. Абдрахбанова,

*школа-гимназия
им. Б. Соқпақбаева,
г. Каскелен,
Карасайский район,
Алматинская область*

В наше сложное время личностное развитие и психологическое благополучие ребенка – одна из главных ценностей системы образования. Школа – это не только среда получения знаний, но и пространство, где ребенок должен чувствовать себя в безопасности, быть принятым и ценным.

Соңғы жылдары мектепте жиі кездесетін ең өзекті әлеуметтік-психологиялық мәселелердің бірі – буллинг болып отыр.

Буллинг – бір реттік немесе уақытша жанжал емес. Бұл белгілі бір оқушыға бағытталған жүйелі түрде жасалатын қорлау, кемсіту, қорқыту, оқшаулау әрекеттері. Ол баланың психологиялық денсаулығына зиян келтіреді. Буллингке ұшыраған бала өзін қорғансыз, жалғыз сезінеді, ішкі күйзелістерге беріліп, сенімсіздікке бой алдырады. Мұндай жағдайлардың салдары оның оқу үлгеріміне, мінез-құлқына, тіпті дүниетанымына да теріс әсер етуі мүмкін.

Буллинг ұғымы және түрлері

Буллинг – бір немесе бірнеше баланың басқа балаға әдейі және жүйелі түрде психологиялық немесе физикалық қысым көрсетуі. Мұндай қысым көбінесе жәбірленуші өзін қорғауға қауқарсыз кезде, яғни екі тараптың күші тең болмаған жағдайда пайда болады.

Буллингтің негізгі түрлері:

- ▶ вербалды – мазақ ету, кемсіту, жағымсыз лақап ат қою;
- ▶ физикалық – ұру, итеру, тепкілеу, заттарын тартып алу;
- ▶ әлеуметтік – әдейі оқшаулау, бойкот жариялау;
- ▶ кибербуллинг – әлеуметтік желілер арқылы қорлау, қорқыту, жалған ақпарат тарату.

Бұл әрекеттердің барлығы баланың өзін-өзі бағалауына және оның психоэмоционалдық тұрақтылығына тікелей әсер етегі.

Буллингтің пайда болу себептері

Буллингтің туындауына бірнеше фактор ықпал етеді. Олардың ішінде:

- ▶ отбасындағы назар мен қолдаудың жеткіліксіздігі;
- ▶ эмоцияларды басқару дағдыларының дамымауы;
- ▶ өзін агрессия арқылы көрсетуге ұмтылу;
- ▶ сыныптағы қолайсыз психологиялық ахуал;
- ▶ ересектер тарапынан дер кезінде бақылаудың болмауы.

Кейбір жағдайларда буллингке қатысатын балалардың өздері де ішкі психологиялық қиындықтарды бастан кешіреді.

Буллингтің алдын алу және психологиялық қолдау

Буллингті тоқтату және жанжалдан шығу үшін дер кезінде әрекет ету, жегел араласу және шұғыл шаралар қабылдау – білім беру үгерісінің барлық қатысушыларының ортақ мақсаты әрі басты міндеті болып табылады.

В последние годы одной из наиболее актуальных социально-психологических проблем, часто встречающихся в школьной среде, становится буллинг.

Буллинг – это не разовый или временный конфликт. Это длительный процесс систематических оскорблений, унижений, угроз, изоляции конкретного ученика, наносящий ущерб его психологическому здоровью. Ребенок, подвергшийся буллингу, ощущает себя беззащитным, одиноким, погружается во внутренние переживания и неуверенность. Последствия подобных ситуаций могут негативно сказаться на его учебной успеваемости, поведении и даже на мировоззрении.

Понятие и виды буллинга

Буллинг – преднамеренное и систематическое психологическое или физическое давление одного или нескольких детей на другого ребенка. Это давление чаще всего возникает в условиях неравенства сил, при которых жертва чувствует себя неспособной защититься.

Основные виды буллинга:

- ▶ вербальный – насмешки, унижения, обидные прозвища;
- ▶ физический – удары, толчки, пинки, отбирание вещей;
- ▶ социальный – преднамеренная изоляция, бойкотирование;
- ▶ кибербуллинг – оскорбления, угрозы, распространение ложной информации через социальные сети.

Все эти действия напрямую влияют на самооценку ребенка и его психоэмоциональную устойчивость.

Причины возникновения буллинга

Возникновению буллинга способствуют несколько факторов. Среди них:

- ▶ недостаток внимания и поддержки в семье;
- ▶ неразвитые навыки управления эмоциями;
- ▶ стремление проявить себя через агрессию;
- ▶ нездоровый психологический климат в классе;
- ▶ отсутствие своевременного контроля со стороны взрослых.

В некоторых случаях дети, участвующие в буллинге, сами переживают внутренние психологические трудности.

Профилактика буллинга и психологическая поддержка

Своевременное реагирование, оперативное вмешательство и принятие срочных мер по прекращению буллинга и выходу из конфликтной ситуации – общая цель и первостепенная задача всех участников образовательного процесса.

Мектеп деңгейінде:

- ▶ оқушылар арасында сенімді, сыйластыққа негізделген қарым-қатынас орнату;
- ▶ психологиялық тренингтер мен тәрбиеге бағытталған сынып сағаттарын тұрақты түрде өткізу;
- ▶ мектеп психологының диагностикалық және түзету-дамыту жұмыстарының сапасын арттыру және күшейту.

Ата-ана тарапынан:

- ▶ баламен ашық әрі сенімді әңгіме жүргізу;
- ▶ оның сезімдерін тыңдай білу және қабылдау;
- ▶ мазасыздықтың кез келген белгілеріне мұқият қарау.

Балалар тарапынан:

- ▶ көмек сұраудан қорықпау;
- ▶ сенім артуға болатын ересектерді білу;
- ▶ өзінің қадірлі тұлға екенін сезіну.

Күтілетін нәтижелер:

- ▶ буллинг жағдайларын ерте анықтау;
- ▶ балалардың психологиялық қауіпсіздігін күшейту;
- ▶ мектепте жағымды моральдық-психологиялық ахуал қалыптастыру;
- ▶ оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттыру;
- ▶ мектеп пен отбасы арасындағы өзара қарым-қатынасты кеңейту және нығайту.

На уровне школы:

- ▶ формирование доверительных и уважительных отношений между учащимися;
- ▶ регулярное проведение психологических тренингов и воспитательных классных часов;
- ▶ усиление и повышение качества диагностической и коррекционно-развивающей работы школьного психолога.

Со стороны родителей:

- ▶ открытый и доверительный разговор с ребенком;
- ▶ умение слушать и принимать его чувства;
- ▶ внимательное отношение к любым признакам тревожности.

Со стороны детей:

- ▶ не бояться просить о помощи;
- ▶ знать взрослых, которым можно доверять;
- ▶ ощущать свою ценность как личности.

Ожидаемые результаты:

- ▶ раннее выявление случаев буллинга;
- ▶ усиление психологической безопасности детей;
- ▶ формирование позитивного морально-психологического климата в школе;
- ▶ повышение уверенности учащихся в себе;
- ▶ расширение и укрепление школьно-семейного взаимодействия и сотрудничества.

Буллинг – көзге көрінбейтін, бірақ салдары өте ауыр әлеуметтік-психологиялық мәселе. Оны елемеу баланың психологиялық және эмоционалды денсаулығына терең жарақат пен күйзеліс әкелуі мүмкін. Тек дер кезінде көрсетілген қолдау мен көмек қана оның адамдарға деген сенімін сақтап, өмірге деген қуанышын қайтара алады.

Әрбір бала қауіпсіз, қолдауға толы ортада өмір сүруге және дамуға құқылы. Бұл құқықты қамтамасыз ету – отбасы мен мектептің ортақ әрі ең маңызды міндеті.

Буллинг – крайне тяжелая и опасная своими серьезными последствиями социально-психологическая проблема. Игнорирование этого негативного явления может нанести ребенку глубокие психологические, эмоциональные травмы и душевные раны. И только своевременно оказанные поддержка и помощь способны сохранить его доверие к людям и вернуть радость жизни.

Каждый ребенок имеет право жить и развиваться в безопасной, наполненной поддержкой среде. Обеспечение этого права – общая и важнейшая задача семьи и школы.

ДАНАЛЫҚПЕН БЕРІЛГЕН ТӘРБИЕ - БАҚЫТТЫҢ ІРГЕТАСЫ

МУДРОЕ ВОСПИТАНИЕ - ФУНДАМЕНТ СЧАСТЬЯ

**«АДАЛ Азамат»
БІРЫҢҒАЙ ТӘРБИЕ
БАҒДАРЛАМАСЫН
ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ
АТА-АНАЛАРДЫ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ҚОЛДАУ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ
РӨЛІ**

**РОЛЬ ЦЕНТРА
ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ПОДДЕРЖКИ РОДИТЕЛЕЙ
В РЕАЛИЗАЦИИ
ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ
ВОСПИТАНИЯ
«АДАЛ АЗАМАТ»**

М. М. Кокоша,

бастауыш сынып мұғалімі,
Арзамас жалпы білім беретін мектебі,
Ряжск ауылы,
Ұзынкөл ауданы,
Қостанай облысы

М. М. Кокоша,

учитель начальных классов,
Арзамасская общеобразовательная школа,
с. Ряжское,
Узункольский район,
Костанайская область

Жаңартылған **«Адал азамат» тәрбие бағдарламасы** баланың жеке тұлғасын қалыптастыруға тұтас әрі заманауи көзқарас ұсынады.

Бағдарлама негізінде:

- ▶ рухани-адамгершілік құндылықтар;
- ▶ отбасылық дәстүрлер;
- ▶ азаматтық жауапкершілік;
- ▶ отансүйгіштік;
- ▶ ізгілік;
- ▶ адалдық.

Обновленная **Программа воспитания «Адал азамат»** предлагает целостный современный подход к формированию личности ребенка.

В основе программы:

- ▶ духовно-нравственные ценности;
- ▶ семейные традиции;
- ▶ гражданская ответственность;
- ▶ патриотизм;
- ▶ добропорядочность;
- ▶ честность.

Бұл құндылықтарды жүзеге асыру мектеп пен отбасының тығыз ынтымақтастығынсыз мүмкін емес, әсіресе бастауыш білім беру деңгейінде.

Бастауыш мектеп – тұлғаның қалыптасуы мен орнығуының іргетасы.

Бастауыш мектептегі тәрбие жұмысы баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Дәл осы жаста негізгі құндылықтар, мінез-құлық үлгілері, өзіне, айналадағы адамдарға және қоғамға деген көзқарасы қалыптасады.

Бастауыш сыныптың сынып жетекшісі ретінде мен өзімнің басты міндетімді тек білім беру үдерісін қолдауда ғана емес, сонымен қатар әрбір бала өзін:

- ▶ сенімді;
- ▶ қауіпсіз;
- ▶ қорғалған;
- ▶ ұжымнан қолдау тапқан, маңызды мүшесі;
- ▶ өз отбасының, халқының және Отанның бір бөлігі ретінде сезіне алатындай жағдай жасау деп білемін.

Мұндай көзқарас «Адал азамат» бағдарламасының идеологиясына толық сәйкес келеді, сондықтан оның барлық жобалары менің педагогикалық тәжірибеме белсенді түрде енгізілуде.

Реализация этих ценностей невозможна без тесного сотрудничества школы и семьи, особенно на уровне начального образования.

Начальная школа – фундамент формирования и становления личности

Воспитательная работа в начальной школе играет ключевую роль в становлении личности ребенка. Именно в этом возрасте формируются базовые ценности, модели поведения, отношение к себе, окружающим людям и обществу.

Как классный руководитель начального звена я вижу свою основную задачу не только в сопровождении образовательного процесса, но и в создании условий, при которых каждый ребенок чувствует себя:

- ▶ уверенно;
- ▶ безопасно;
- ▶ защищенно;
- ▶ принятым и значимым членом коллектива;
- ▶ частью своей семьи, народа и Родины.

Такой подход полностью соответствует идеологии Программы «Адал азамат», поэтому все ее проекты активно внедряются в мою педагогическую практику.

Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы – тәрбие жүйесінің өсу нүктесі.

Бағдарламаны жүзеге асыруда ерекше рөлді **ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы** атқарады. Ол отбасы мен мектептің өзара әрекеттестігіне тиімді алаңға айналды. Бірлескен қызмет арқылы біз ата-аналар мектеп өмірінің белсенді қатысушылары **болатын бірыңғай тәрбие кеңістігін** қалыптастырамыз.

Бүгінгі күні ата-аналармен бірлесе отырып, біз тәрбие жұмысының әртүрлі бағыттарын қамтитын 40-тан астам іс-шара өткіздік:

- ▶ интеллектуалдық;
- ▶ танымдық;
- ▶ рухани-адамгершілік;
- ▶ патриоттық;
- ▶ экологиялық;
- ▶ сауықтыру;
- ▶ спорттық;
- ▶ кәсіптік бағдар беру.

Жобалар мен іс-шаралар: идеядан нәтижеге дейін

Интеллектуалдық және танымдық бағыт

Ең тиімді жобалардың бірі – «**Ұшқыр ой алаңы**». Ол бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дағдыларын, ойлау қабілетін және интеллектуалдық әлеуетін ойын түріндегі оқыту арқылы дамытуға бағытталған.

Ақпан айында біздің мектеп базасында **бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған аудандық** семинар өтті. Оның аясында 2–3 сынып оқушылары мен олардың ата-аналары үшін «**Білімнің математикалық калейдоскопы**» атты сыныптан тыс іс-шара ұйымдастырылды.

Іс-шараның мақсаты:

- ▶ балалар мен ата-аналардың математикаға қызығушылығын қызықты тапсырмалар арқылы арттыру;
- ▶ мектеп пен отбасы арасындағы өзара байланыстарды нығайту.

Центр педагогической поддержки родителей – точка роста воспитательной системы

Особую роль в реализации программы играет Центр педагогической поддержки родителей, который стал эффективной площадкой для взаимодействия семьи и школы. Через совместную деятельность мы формируем единое воспитательное пространство, в котором родители становятся активными участниками школьной жизни.

На сегодняшний день совместно с родителями нами проведено более 40 мероприятий, охватывающих различные направления воспитательной работы:

- ▶ интеллектуальное;
- ▶ познавательное;
- ▶ духовно-нравственное;
- ▶ патриотическое;
- ▶ экологическое;
- ▶ оздоровительное;
- ▶ спортивное;
- ▶ профориентационное.

Проекты и мероприятия: от идеи к результату

Интеллектуальное и познавательное направление

Одним из наиболее эффективных проектов стал «**Ұшқыр ой алаңы**», направленный на развитие речевых навыков, мышления и интеллектуального потенциала младших школьников через игровые формы обучения.

В феврале на базе нашей школы прошел **районный семинар для учителей начальных классов**, в рамках которого было проведено внеклассное мероприятие для учащихся 2–3 классов и их родителей «**Математический калейдоскоп знаний**».

Цель мероприятия:

- ▶ повышение интереса детей и родителей к математике через увлекательные задания;
- ▶ укрепление взаимодействия между школой и семьей.

Іс-шара көрсеткендей, **бірлескен зияткерлік қызмет** тек оқуға деген мотивацияны ғамытуға ғана емес, сонымен қатар білім беру үдерісінің барлық қатысушылары арасында сенімді қарым-қатынастарды қалыптастыруға ықпал етеді.

Азаматтық-отансүйгіштік және шығармашылық бағыт

«Адал азамат» бағдарламасын жүзеге асыру аясында азаматтық жауапкершілікті, диалог мәдениетін және көптүрлілікті құрметтеуді қалыптастыруға ерекше назар аударылады.

Мұндай жұмыстың жарқын үлгісі – «**Бейбітшілік пен келісімге 30 қадам**» жобасы аясында Қостанай облысы Қазақстан халқы Ассамблеясы «Ассамблея жастары» қоғамдық бірлестігінің қолдауымен ұйымдастырылған **мобильді кино** байқауы. Байқауға қатысу балаларға тек орындаушы ретінде ғана емес, сонымен қатар идея авторы, сценарист және актер ретінде өзін көрсетуге мүмкіндік берді. Бұл олардың азаматтық ұстанымын, төзімділігі мен жауапкершілігін дамытуға ықпал етті.

Іс-шара **заманауи тәрбие жұмысының форматтары** балалармен олардың түсінігіне жақын тілде сөйлесуге мүмкіндік беретінін, сонымен қатар «Адал азамат» бағдарламасының негізгі құндылықтарын сақтауға жағдай жасайтынын көрсетті.

Атап өту керек, ата-аналар да үдерістің белсенді қатысушыларына айналды: олар сценарийлерді әзірлеуге, түсірілімге және идеяларды талқылауға атсалысты.

Мероприятие показало, что **совместная интеллектуальная деятельность** способствует не только развитию учебной мотивации, но и формированию доверительных отношений между всеми участниками образовательного процесса.

Гражданско-патриотическое и творческое направление

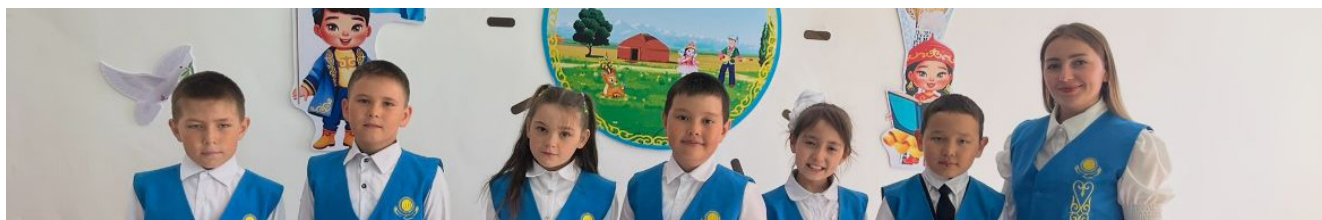
В рамках реализации Программы «Адал азамат» особое внимание уделяется формированию гражданской ответственности, культуры диалога и уважения к многообразию.

Ярким примером такой работы стал **Конкурс мобильного кино** в рамках **проекта «30 шагов к миру и согласию»**, реализуемого Ассамблеей народа Казахстана Костанайской области при поддержке Общественного объединения «Ассамблея жастары». Участие в конкурсе позволило детям проявить себя не только как исполнителям, но и как авторам идей, сценаристам и актерам, способствовало развитию у них гражданской позиции, толерантности и ответственности.

Мероприятие показало, что **современные форматы воспитательной работы** позволяют говорить с детьми на понятном им языке, сохраняя при этом ключевые ценности Программы «Адал азамат».

Важно отметить, что родители активно включились в процесс: помогали с подготовкой сценариев, съемкой и обсуждением идей.

Мұндай өзара әрекет ата-аналар мен педагогикалық қолдау орталығының тиімді жұмысының айқын үлгісіне айналды. Бұл орталықта тәрбиелік міндеттер отбасы мен мектептің бірлескен күшжігері арқылы шешіледі.

Рухани-адамгершілік бағыт

Ерекше орын алатын жоба – «Отбасылық альбом». Ол ұрпақтар арасындағы шынайы көпірге айналды. Әрбір оқушы ата-анасымен бірге өз отбасы туралы шағын презентация әзірледі: фотосуреттер, дәстүрлер жайлы әңгімелер, есте қаларлық оқиғалар және отбасылық құндылықтар.

Ынтымақтастық және тәлімгерлік

Тәлімгер-ұстазбен бірлесе отырып мынадай іс-шаралар ұйымдастырылды:

- ▶ «Ғажайып алаң» интеллектуалдық ойыны;
- ▶ «Жұмбақ таңда» ойын бағдарламасы.

Бұл іс-шараларға 3–4 сынып оқушылары мен олардың ата-аналары қатысты. Мұндай жұмыс түрлері танымдық белсенділікті, коммуникативтік дағдыларды дамытуға және отбасы мен мектеп арасындағы серіктестікті нығайтуға ықпал етеді.

Менің жұмыс тәжірибем көрсеткендей, ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы «Адал азамат» бағдарламасын жүзеге асырудың тиімді құралы болып табылады.

Бірлескен жобалар мен іс-шаралар:

- ▶ мектептің тәрбиелік әлеуетін арттырады;
- ▶ білім беру үдерісінде отбасының рөлін күшейтеді;
- ▶ балаларда жауапты әрі адал азамат болып қалыптасуға қажетті құндылықтық бағдарларды қалыптастырады.

«Адал азамат» бағдарламасы – жай ғана іс-шаралар жиынтығы емес, ол мектеп пен отбасыны біріктіре отырып, еліміздің болашағын тәрбиелейтін тиімді педагогикалық жүйе.

Такое взаимодействие стало наглядным примером эффективной работы Центра педагогической поддержки родителей, где воспитательные задачи решаются совместными усилиями семьи и школы.

Духовно-нравственное направление

Особое место занимает проект «Семейный альбом», который стал настоящим мостом между поколениями. Каждый ученик вместе с родителями подготовил мини-презентацию о своей семье: фотографии, рассказ о традициях, памятных событиях и семейных ценностях.

Сотрудничество и наставничество

Совместно с учителем-наставником были организованы:

- ▶ интеллектуальная игра «Поле чудес»;
- ▶ игровая программа «Выбирай загадку».

В мероприятиях приняли участие ученики 3–4 классов и их родители. Такие формы работы способствуют развитию познавательной активности, коммуникативных навыков и укрепляют партнерство между семьей и школой.

Опыт моей работы показывает, что Центр педагогической поддержки родителей является эффективным инструментом реализации Программы «Адал азамат».

Совместные проекты и мероприятия:

- ▶ повышают воспитательный потенциал школы;
- ▶ усиливают роль семьи в образовательном процессе;
- ▶ формируют у детей ценностные ориентиры, необходимые для становления ответственного и честного гражданина.

Программа «Адал азамат» – это не просто набор мероприятий, а живая педагогическая система, с помощью которой школа и семья идут рука об руку, воспитывая будущее нашей страны.

**[HTTPS://WWW.INSTAGRAM.COM/ARZAMASS50?IGSH=DMM4M2LIM3CYANHW](https://www.instagram.com/ARZAMASS50?IGSH=DMM4M2LIM3CYANHW)
[HTTPS://WWW.INSTAGRAM.COM/P/DV5UVZTJFSO/?IMG_INDEX=5&IGSH=MTJLCN9YC2V3VXBjZG==](https://www.instagram.com/p/DV5UVZTJFSO/?img_index=5&IGSH=MTJLCN9YC2V3VXBjZG==)**

**АҚШАҒА ҚЫЗМЕТ
ЕТУ ЕМЕС,
ОНЫ БАСҚАРА
БІЛУ**

**УМЕНИЕ
УПРАВЛЯТЬ
ДЕНЬГАМИ,
А НЕ СЛУЖИТЬ ИМ**

**БОЛАШАҚ
АРХИТЕКТУРАСЫ:
ҚАРЖЫЛЫҚ МӘДЕНИЕТ
МЕКТЕП ОҚУШЫСЫНЫҢ
ҒАЛАМДЫҚ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ РЕТІНДЕ**

**АРХИТЕКТУРА
БУДУЩЕГО:
ФИНАНСОВАЯ КУЛЬТУРА
КАК ГЛОБАЛЬНАЯ
КОМПЕТЕНЦИЯ
ШКОЛЬНИКА**

С. М. Давлетова,
«Ғаламдық құзыреттер»
курсының мұғалімі,
педагог-зерттеуші,
№16 орта мектеп,
Орал қ.

С. М. Давлетова,
учитель курса
«Глобальные компетенции»,
педагог-исследователь,
СОШ №16,
г. Уральск

Қарқынды өзгерістер дәуірінде білім беру оқулық шеңберінен шығып барады. Бүгінде баланы тек жазу мен есептеуге үйрету жеткіліксіз – оны аналитикалық және сыни тұрғыдан ойлай алатын, әлеуметтік бейімделуге және өзін-өзі жүзеге асыруға қабілетті, жан-жақты дамыған, жеке тұлға ретінде қалыптастыру маңызды.

Қазіргі мектептегі қаржылық сауаттылық – бұл жеке қауіпсіздіктің, бостандықтың және саналылықтың іргемасы.

Мектептегі «Ғаламдық құзыреттіліктер» курсы аясында қаржылық мәдениет ерекше орын алады. Бұл тек банктік картаны пайдалана білу емес, сыни ойлауды және болжамдық пайымды дамыту. Жарнама мен маркетинг механизмдерін зерттей отырып, балалар шынайы қажеттіліктерді сырттан таңылған импульстерден ажыратуды үйренеді және манипуляцияларға қарсы иммунитет қалыптастырады. Кенеттен жасалатын саудаға «жоқ» деп айта білу – бұл ерік-жігердің алғашқы жеңісі.

► **Жарату экологиясы** – қанағатшылдықтың (үнемділік, есептілік, ақылға қонымдылық және шаруақорлық) жаһандық жауапкершілікпен байланысы.

► **Ресурстарды** (су, энергия, қаржы) үнемдеу – бұл тек уақыт талабы ғана емес, сонымен бірге планетаға және адам еңбегінің жемісіне деген құрмет.

Қазақстандағы заманауи білім беру «**Адал азамат**» тұжырымдамасының идеяларына негізделген. Бұл тұрғыда қаржылық сауаттылық – адалдық, жауапкершілік пен еңбекқорлықтың көрінісі. Жауапты азамат – бұл адал еңбегімен табыс табатын, отбасы мен мемлекет ресурстарын бағалайтын, сондай-ақ қаржылық пирамидалардың немесе лудоманияның құрбанына айналмайтын адам.

В эпоху стремительных перемен образование выходит за рамки учебников. Сегодня мало научить ребенка писать и считать – важно научить его быть самодостаточной, гармонично развитой личностью, умеющей аналитически и критически мыслить, способной к социальной адаптации и самореализации.

Финансовая грамотность в современной школе – это фундамент личной безопасности, свободы и осознанности.

В рамках школьного курса «Глобальные компетенции» **финансовая культура** занимает центральное место. Это не просто умение пользоваться банковской картой, а развитие критического мышления и прогностического видения. Изучая механизмы рекламы и маркетинга, дети учатся отличать истинные потребности от навязанных импульсов, вырабатывая иммунитет к манипуляциям. Умение сказать «нет» спонтанной покупке – это первая победа воли над хаосом потребления.

► **Экология созидания** – связь бережливости (экономности, расчетливости, разумности и хозяйственности) с **глобальной ответственностью**.

► **Экономия ресурсов** (воды, энергии, финансов) – это не только веление времени, но и уважение к планете и плодам человеческого труда.

Современное образование в Казахстане ориентировано на идеи **Концепции «Адал азамат»**. Финансовая грамотность здесь выступает как проявление честности, ответственности и трудолюбия. Ответственный гражданин – это тот, кто зарабатывает честным трудом, ценит ресурсы семьи и государства и не пополняет ряды жертв финансовых пирамид или лудомании.

Қаржылық мәдениет жастардың рухани құндылықтарын геструктивті әсерлерден қорғайтын сенімгі қалқанға айналуға.

Еңбекке деген көзқарас мектеп пен өмір арасындағы байланыстырушы буын болып табылады. Қаржылық сауаттылық пен тұлғаны адал азамат (жауапты азамат) ретінде қалыптастыру контексінде Абай Құнанбайұлының отыз жетінші қара сөзін назардан тыс қалдыруға болмайды: **«Адамдағы ең қымбат нәрсе – оның еңбегі мен ақылы. Тек еңбек қана адамға абырой мен дәулет әкеледі. Еңбек еткен адам ғана жарыққа жол табады».**

Қаржылық мәдениеттің отбасылық тәрбиедегі рөлі өте зор. Отбасы – баланың алғашқы «экономикалық мектебі». Шынында да, бала үнемдеуді және саналы түрде жинауды үйренген кезде, ол еңбектің құндылығымен диалогқа түседі. Осы арқылы ол әрбір тиынның артында ата-анасының өмірі, уақыты, олардың білімі, қабілеті, дағдылары мен энергиясы тұрғанын түсіне бастайды.

Қалтағағы ақшаны дұрыс жұмсап, басқару дағдысы оқушы үшін өмірге жағдайларға билік етуің алғашқы тәжірибесіне айналады.

Қаржылық сауаттылық еңбектің жемісін сақтауға мүмкіндік береді. Үнемдеуді білмеген адам өз еңбегін де, жақындарының еңбегін де қадірсіз етеді. Үнемдей білу – адамның уақытын және күшін құрметтеу ретінде көрінеді.

Мектеп оқушысын отбасылық бюджетті жоспарлауға тарту ерекше нәтижелер береді.

► **Ортақтастық:** шығындар құрылымын (коммуналдық төлемдерден бастап оқуға бағытталған инвестицияларға дейін) түсіну арқылы бала өзімшілдіктен арылады.

► **Ерік-жігерді шыңдау:** арманға жету жолындағы ұзақ мерзімді жинақтау процесі кез келген лидерге қажетті қасиет – төзімділікке, «Мен қалаймын!» деген ниет пен «Бұл маған шынымен керек пе?» деген мақсатты ажырата білуге үйретеді.

► **Сенім:** қаржы мәселесін ата-анасымен тең дәрежеде талқылау ұрпақтар арасындағы рухани байланысты нығайтып, бюджетті отбасылық табыстың ортақ стратегиясына айналдырады.

Курс бойынша сабақтарымды жоспарлау және әзірлеу барысында олардың тиімділігі **балалардың жас ерекшеліктеріне, психологиялық сипаттамаларына және жеке қауіпсіздікке** басымдық беруге тікелей байланысты екенін ескеремін.

Финансовая культура становится защитным щитом, оберегающим духовные ценности молодежи от геструктивных влияний.

Отношение к **труду** является связующим звеном между школой и жизнью. В контексте финансовой грамотности и формирования личности адал азамат (ответственного гражданина) невозможно обойти вниманием «Тридцать седьмое слово» Назиданий Абая Кунанбаева: **«Самое дорогое в человеке – это его труд и разум. Только труд помогает человеку обрести достоинство и достаток. Кто трудится, тот и находит путь к свету».**

Велика роль финансовой культуры в **семейном воспитании**. Семья – это первая «экономическая школа» ребенка. Действительно, когда ребенок учится экономить и осознанно копить, он вступает в диалог с ценностью труда, начинает понимать, что за каждой купюрой в семейном бюджете стоят часы жизни его родителей, их знания, умения, навыки и энергия.

Умение правильно распоряжаться и управлять карманными деньгами становится для ученика первой практикой власти над жизненными обстоятельствами.

Финансовая грамотность позволяет плодам труда сохраниться. Тот, кто не умеет беречь, обесценивает собственный труд и труд своих близких. Умение экономить здесь выступает как уважение к человеческому времени и силам.

Включение школьника в планирование семейного бюджета дает уникальные результаты.

► **Сопричастность:** понимая структуру расходов (от коммунальных платежей до инвестиций в обучение), ребенок избавляется от эгоцентризма.

► **Закалка воли:** процесс долгосрочного накопления на мечту учит терпению – качеству, необходимому любому лидеру, умению различать мотив «Я хочу!» от мотива «А нужно ли мне это?»

► **Доверие:** обсуждение финансов на равных с родителями укрепляет духовную связь между поколениями, превращая бюджет в общую стратегию семейного успеха.

Планируя и разрабатывая свои занятия по курсу, я учитываю, что их эффективность напрямую зависит от учета **возрастных, психологических особенностей детей и акцента на личной безопасности**.

► **Төменгі буын** (7–10 жас): «ақша өздігінен пайда болады» деген түсініктен «еңбек – сыйақы» байланысын ұғынуға көшу. Негізгі екпінді физикалық қауіпсіздікке (қалта ақшасының сақталуы) және «тегін» интернет-тұзақтардан қорғануға қоямын.

► **Орта буын** (11–14 жас): импульсивтілікпен және сәнге тәуелділікпен жұмыс. Бұл кезеңдегі қауіпсіздік – онлайн-сауда кезіндегі әлеуметтік инженерия мен фишингтен қорғану.

► **Жоғары буын** (15–18 жас): болжамдық ойлауды дамыту. Жеке қауіпсіздік құқықтық сауаттылық деңгейіне ауысады: келісімшарттарды оқу, түсіну және талдау біліктілігі, қаржылық пирамидалар мен несиелік құрықтан қорғану.

► **Младшее звено** (7–10 лет): переход от мысли «деньги из тумбочки» к пониманию связи «труд – вознаграждение». Основной упор делаю на физическую безопасность (сохранность карманных денег) и защиту от «бесплатных» интернет-ловушек.

► **Среднее звено** (11–14 лет): работа с импульсивностью и зависимостью от моды. Безопасность здесь – это защита от социальной инженерии и фишинга при онлайн-покупках.

► **Старшее звено** (15–18 лет): развитие прогностического мышления. Личная безопасность переходит в плоскость юридической грамотности: умение читать, понимать и анализировать договоры, защита от финансовых пирамид и кредитной кабалы.

Цифрландыру дәуірінде қаржылық сауаттылық жеке тәуелсіз тұлғаның құрамдас бөлігі ретінде өмірлік қауіпсіздіктің синониміне айналады.

В эпоху цифровизации финансовая грамотность становится синонимом безопасности жизнедеятельности как компонента личной суверенности.

Қаржылық қызметтегі жеке қауіпсіздік – бұл қауіп-қатерлерді олар зиян келтіргенге дейін тани білу. Мектеп оқушысы үшін бұл жай ғана ережелерді білу емес, манипуляцияларға қарсы қалыптасқан психологиялық сүзгі болып табылады.

Личная безопасность в финансовой деятельности – это умение распознавать угрозы до того, как они нанесут ущерб. Для школьника это не просто знание правил, а сформированный психологический фильтр против манипуляций.

Қаржылық қауіпсіздік бойынша жағынама

Практикалық кеңестер

- ▶ **Цифрлық тыныштық принципі:** ПИН-кодтарды, CVV-кодтарды және SMS-тен келетін бір реттік құпия сөздерді ешқашан ешкімге бермеу. Есіңізде болсын: банк қызметкерлері бұл деректерді ешқашан сұрамайды.
- ▶ **Сілтемелер гигиенасы:** мессенджерлердегі «оңай олжа» немесе «тегін ойын валютасын» уәде ететін күмәнді сілтемелерге өтпеу.
- ▶ **Үзіліс ережесі:** сырттан жасалған кез келген эмоционалды қысым (ақшаны шұғыл аударуды талап ету, қорқынышты хабарламалар, қоқан-лоққылар) – бұл алаяқтықтың белгісі. Байланысты дереу үзіп, зиянды ақпарат көзін жою қажет.

Памятка по финансовой безопасности

Практические советы

- ▶ **Принцип цифровой тишины:** никогда не передавать ПИН-коды, CVV-коды и одноразовые пароли из SMS. Помните: сотрудники банков никогда не запрашивают эти данные.
- ▶ **Гигиена ссылок:** не переходить по подозрительным ссылкам из мессенджеров, обещающим «легкий выигрш» или «бесплатную игровую валюту».
- ▶ **Правило паузы:** любое эмоциональное давление со стороны (требование срочно перевести деньги, пугающие сообщения, угрозы) – это признак мошенничества. Нужно немедленно прервать контакт и удалить источник вредоносной информации.

Білімнің дағдыға айналуы үшін сабақтарда **оқытудың белсенді әдістерін** қолдануды ұсынамын.

► **«Желідегі тұзақ» кейс-стадиі:** фишинг пен әлеуметтік инженерияның нақты сценарийлерін талдау. Оқушылар алаяқтардың хабарламаларынан «жалған көрсеткіштерді» табады.

► **«Отбасылық кеңес: бюджетті қорғау» іскерлік ойыны:** Отбасына қаржылық құралды (депозит, карта) таңдау және оның сенімділігі мен жасырын комиссияларын тексеру қажет болатын жағдайды модельдеу.

► **«Жоқ» деп айта біл» тренингі:** топтық қысымға («Ойында бұл скинді бәрі сатып алды, сен де ал») және маркетингтік айла-тәсілдерге қарсы тұру дағдыларын пысықтау.

► **«Тәуекелдер картасын» жасау:** оқушылар қауіп-қатерлерді (цифрлық, психологиялық, құқықтық) жіктеп, олардың әрқайсысы үшін ісқимыл алгоритмін жазатын топтық жұмыс.

Қаржылық сауаттылық – бұл болашаққа геген сенімділіктің кілті. Ол табысты ақылмен жұмсауға, қарыздан аулақ болуға және ақша ағам үшін жұмыс істеуі үшін жинақтау стратегиясын құруға көмектеседі.

Адамның шынайы құндылығы жиналған қаржыда емес, өз қалауларына ие бола білуінде. Оның күші – үлкен, шынайы мақсаттар үшін кездейсоқ сатып алулар мен артық шығындардан бас тарта білуінде. Бұл – қажетті сәтте ресурсты жасампаздыққа, қаржылық қауіпсіздік қорын қалыптастыруға, отбасына, адамдарға, қоғамға көмектесуге және еңбек даналығы арқылы игілікке жетуге бағыттау үшін оны ұқыпты жинай білу қабілеті.

Қорытынды айқын: бүгін қаржылық мәдениетті дамыта отырып, біз тек өзін-өзі қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен бірге айнала-сындағы әлемді өзгерте отырып, басқаларға көмектесе алатын адал әрі парасатты ұрпақты тәрбиелейміз.

Адамның ұлылығы – өз қалауларының қожайыны және өз болашағының дана сәулетшісі бола білуінде.

Для того чтобы знания превратились в навыки, рекомендую использовать на занятиях **активные методы обучения.**

► **Кейс-стади «Ловушка в сети»:** разбор реальных сценариев фишинга и социальной инженерии. Ученики находят «маркеры лжи» в сообщениях от мошенников.

► **Деловая игра «Семейный совет: защита бюджета»:** моделирование ситуации, когда семье нужно выбрать финансовый инструмент (депозит, карта) и проверить его на надежность и скрытые комиссии.

► **Тренинг «Умей сказать «Нет»:** отработка навыков противостояния групповому давлению («Все купили этот скин в игре, и ты купи») и маркетинговым уловкам.

► **Создание «Карты рисков»:** групповая работа, в ходе которой ученики классифицируют угрозы (цифровые, психологические, юридические) и прописывают алгоритм действий для каждой из них.

Финансовая грамотность – это ключ к уверенности в будущем. Она помогает разумно распоряжаться доходами, избегать долгов и выстраивать стратегию накоплений, чтобы деньги работали на человека.

Истинная ценность человека не в накопленных суммах, а в умении властвовать над своими желаниями. Его сила – в отказе от спонтанных покупок и лишних трат ради больших, настоящих целей. Это способность бережливо копить ресурс, чтобы в нужный момент направить его на созидание, формирование финансовой подушки безопасности, оказание помощи семье, людям, обществу, на получение блага через мудрость труда.

Вывод очевиден: развивая финансовую культуру сегодня, мы воспитываем поколение честных и благородных людей, способных не только обеспечивать себя, но и помогать другим, преображая мир вокруг.

Величие человека – в его способности быть хозяином своих желаний и мудрым архитектором своего будущего.

[HTTPS://WWW.INSTAGRAM.COM/REEL/DUz3JIBIGGT/?IGSH=MW53m25YnjVYCHIXhQ==](https://www.instagram.com/reel/DUz3JIBIGGT/?IGSH=MW53m25YnjVYCHIXhQ==)
[HTTPS://WWW.INSTAGRAM.COM/P/DVNDWTzCjN2/?IGSH=A3ZYOWK3MnPr00XLJ](https://www.instagram.com/p/DVNDWTzCjN2/?IGSH=A3ZYOWK3MnPr00XLJ)

АТА-АНАЛАРҒА РОДИТЕЛЯМ

КЕ...
БА...
О...
К...
БА...
ОК...
КЕ...
БА...
ОҚ...
КЕ...
ИТЕ,
ЕТИ,
СЯ!
ТЕ,
И,
СЯ!
Е,
ТИ,
СЯ!
ИТЕ,
ДЕТИ,
ТЬСЯ!
ИТЕ,
ТИ,

АТА-АНА БОЛУ – ЕШКІМ АЛДЫН АЛА ДАЙЫНДАМАЙТЫН ЕҢ ҚИЫН МАМАНДЫҚ

РОДИТЕЛЬ – САМАЯ ТРУДНАЯ ПРОФЕССИЯ, К КОТОРОЙ НИКТО НЕ ГОТОВИТ

АТА-АНАЛАРҒА АРНАЛҒАН ТОП-5 КЕҢЕС

- 1. Жаман нәрсені ойлауды тоқтату.** Негативтен позитивке ауыса біліңіз. Біздің ойларымыз біздің көңіл-күйімізді, эмоцияларымызды, мінез-құлқымыз бен іс-әрекеттерімізді анықтайды, сондықтан үйдегі психоэмоционалды жағдай мен жайлы атмосфераны қалыпты ұстау қажет.
- 2. Басымдықтарды белгілеу** (қайсысы маңыздырақ). Ең маңыздысы – сіздің ішкі күйіңіз. Өзіңізге деген қолдау тек өз ішіңізде. Қажетсіз заттар мен артық жұмыстан бас тарта білу керек – мұндай жағымсыз сәттер энергияны өте көп жұмсайды. Сондықтан кез келген жағдайда өзіңізді таңдаңыз! Өзіңізді және отбасыңызды бірінші орынға қойыңыз. Материалдық дүниеге байланып қалмаңыз. Кез келген адам, бала немесе ересек болсын, материалдық заттардан маңыздырақ!

ТОП-5 РЕКОМЕНДАЦИЙ ДЛЯ РОДИТЕЛЕЙ

- 1. Перестать думать о плохом.** Умейте переходить с негатива в позитив. Наши мысли определяют наше настроение, эмоции, поведение и поступки, поэтому необходимо поддерживать в норме свое психоэмоциональное состояние и комфортную атмосферу в доме.
- 2. Расставить приоритеты** (что важнее). Самое важное – это ваше состояние. Ваша поддержка самого себя только у вас внутри. Нужно уметь отказываться от ненужных вещей и лишней работы – эти негативные моменты забирают очень много энергии. Поэтому в любой ситуации всегда выбирайте себя! Ставьте на первое место **себя и свою семью**. Не закливайтесь на материальном. Любой человек, ребенок или взрослый, важнее материальных вещей и благ!

3. **Болып жатқанның бәріне жеңіл қарау.**

Адам бір нәрсеге әуестеніп, бәрін басқаруға тырысқанда, ол ішкі тірегі мен еркіндігін жоғалтады. Есіңізде болсын, сіздің әр қадамыңызды, әр сөзіңізді, сіздің реакцияларыңызды сіздің балаларыңыз қайталайды! Балаға өмірдегі әдетті жағдайлар өте қатты әсер етуі мүмкін, бұл оның болашақтағы ересек өмірінде мазасыздық тудыратын әсерлерге әкелуі мүмкін.

4. Шын мәнінде не қалайтыныңызды анықтау. Күнделікті күйбең тіршілікте біз өзіміз қалаған нәрсені жиі ұмытып кетеміз. Жеке қалауыңыз бен қажеттіліктеріңіз туралы ұмытпаңыз. Отбасы, балалар, әрине, өте маңызды, бірақ өзіңізге де күтім жасауға тырысыңыз. Өзіңізді және қызығушылықтарыңызды құрбан ету арқылы сіз ешкімді бақытты ете алмайсыз! Бақытты және табысты балалар – тек бақытты және табысты ата-аналарда болады!

5. Ерлі-зайыптылар арасындағы қарым-қатынасты үйлесімде сақтау. Егер қарым-қатынаста мәселелер болса, балалы болғанға дейін бір-біріңізді тапқандарыңызды бірінші кезекте естен шығармаңыздар! Жұбайыңызға уақыт бөлуді, сезімдеріңіз бен қалауларыңыз туралы ашық әрі шынайы сөйлесуді ұмытпаңыз.

Егер сіздер балалардың көзінше ұрсысып, бір-біріңіздің намысыңызға тиетін болсаңыздар, олар ештеңе түсінбейді деп ойламаңыз: тіпті кішкентай бүлдіршіндер де ата-анасының эмоциясын сезінеді және болып жатқан жағдайды өзінше қабылдайды.

3. **Относиться проще ко всему происходящему.**

Когда человек зацикливается на чем-то одном, старается все контролировать, он теряет внутреннюю опору и свободу. Помните, что каждый ваш шаг, каждое ваше слово, ваши реакции копируют ваши дети! Ребенок может очень остро реагировать на обычные ситуации в жизни, что может привести к тревожным расстройствам в будущем во взрослой жизни.

4. Определитесь, что вы действительно хотите. В повседневной суете мы часто забываем, чего на самом деле хотим. Не забывайте о своих личных желаниях и потребностях. Семья, дети, конечно, очень важны, но старайтесь заботиться и о себе. Жертвуя собой и своими интересами, вы не сделаете никого счастливым! Счастливые и успешные дети – только у счастливых и успешных родителей!

5. Поддерживать в гармонии супружеские отношения. Если есть проблемы в отношениях, не забывайте, что в первую очередь вы нашли друг друга перед тем, как у вас появились дети! Не забывайте уделять время мужу (жене), честно и открыто говорить о своих чувствах, желаниях.

Если вы ругаетесь, оскорбляете друг друга в присутствии детей, не надейтесь, что они ничего не понимают: даже малыши чувствуют эмоции родителей и по-своему интерпретируют происходящее.

АТА-БАБА ТЕРАПИЯСЫ

ҰЛТТЫҚ ЛОГОТЕРАПИЯ: ДӘСТҮРЛІ ТӘРБИЕҢІЗ БАЛА ДАМУЫНДАҒЫ РӨЛІ

С. Е. Нурахметова,

редактор,
«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық
институты,
Алматы қ.

Қазақ халқының бала тәрбиесі – ұлттың мәдениетінің, дүниетанымының және өмір салтының ажырамас бөлігі. Ғасырлар бойы қалыптасқан бұл тәжірибелер баланың денсаулығын нығайтуға, ой-санасын жетілдіруге, мінез-құлқын тәрбиелеуге бағытталған. Әрбір дәстүрдің астарында халықтың өмірлік тәжірибесі мен табиғатпен үйлесімді қарым-қатынасы жатыр. Мәселен, баланың тілін дамыту, денесін шынықтыру, ойлау қабілетін жетілдіру сияқты әрекеттер халықтың салт-дәстүрлері арқылы жүзеге асқан. Бұл тәжірибелердің барлығы қазіргі ғылымда дәлелденген әдістемелік негіздермен сәйкес келеді.

ТЕРАПИЯ ПРЕДКОВ

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЛОГОТЕРАПИЯ: РОЛЬ ТРАДИЦИОННОГО ВОСПИТАНИЯ В РАЗВИТИИ РЕБЕНКА

С. Е. Нурахметова,

редактор,
Национальный научно-практический
институт благополучия детей
«Өркен»,
г. Алматы

Воспитание детей у казахского народа является неотъемлемой частью культуры, мировоззрения и образа жизни нации. Сформированные веками традиции направлены на укрепление здоровья ребенка, развитие его сознания и воспитание характера. В основе каждой традиции лежит жизненный опыт народа и гармоничное взаимодействие с природой. Так, развитие речи, физическое закаливание и совершенствование мыслительных способностей ребенка осуществлялись через народные обычаи и традиции. Все эти практики соответствуют методологическим основам, подтвержденным современной наукой.

Қазіргі таңда ұлттық дәстүрлерді ғылыми тұрғыдан қайта қарастыру және оларды заманауи әдістемелік құралдармен ұштастыру – баланы жан-жақты дамыту жүйесінің маңызды бағыты болып отыр. Ұлттық тәрбиенің құндылықтарын сақтай отырып, оларды жаңа технологиялармен үйлестіру арқылы баланың физиологиялық, психологиялық және танымдық дамуын қамтамасыз етуге болады.

Осы тұрғыдан алғанда, қазақ халқының дәстүрлі тәжірибесі тек тарихи мұра ғана емес, бүгінгі білім беру мен тәрбиелеу жүйесінде қолдануға болатын тиімді әдістемелік ресурс болып табылады.

Бүгінгі таңда **балалардың сөйлеу қабілетінің тежелуі мен дыбыстарды дұрыс айта алмауы** қоғамның басты дертіне айналды. Тілдің кеш шығуы, артикуляциялық ақаулар мен сөздік қордың жұтаңдығы – ата-аналар мен білім беру саласының мамандарын үлкен уайымға салып отырған өзекті мәселе. Оның үстіне, кәсіби логопедтердің жетіспеушілігі бұл түйткілді одан әрі қиындатып жіберді.

Неліктен бұрын мұндай мәселе сирек болатын? Егер тарихқа үңілсек, ата-бабаларымыздың тұрмыс-тіршілігі бала тілінің табиғи әрі кедергісіз дамуына таптырмас орта болғанын көреміз.

► **Тікелей қарым-қатынас:** балалар гаджеттерге емес, үлкендердің әңгімесіне, жыр-қиссаларына және ертегілеріне естіп өсті.

► **Фольклордың күші:** жаңылтпаштар, санамақтар мен өлең-жолдары артикуляциялық аппаратты (сөйлеу мүшелерін) жастайынан шыңдады.

► **Қозғалыс пен ойын:** ұлттық ойындар (асық ату, жасырынбақ және т.б.) арқылы баланың ұсақ моторикасы мен кеңістікті бағдарлауы дамып, бұл тікелей мидағы сөйлеу орталығының жұмысына оң әсер етті.

► **Табиғи орта:** қоршаған ортамен, табиғатпен және үй жануарларымен етене жақын болу баланың танымдық қабілетін арттырып, сөздік қорын байытты.

В современное время научное переосмысление национальных традиций и их сочетание с современными методическими инструментами является важным направлением системы всестороннего развития ребенка. Сохраняя ценности национального воспитания и интегрируя их с новыми технологиями, можно обеспечить физиологическое, психологическое и когнитивное развитие ребенка.

В этом контексте традиционный опыт казахского народа представляет собой не только историческое наследие, но и эффективный методический ресурс, который может быть использован в современной системе образования и воспитания.

В современном обществе **задержка речевого развития у детей и трудности с правильным произношением звуков** превратились в одну из главных проблем. Позднее появление речи, артикуляционные нарушения и ограниченный словарный запас становятся серьезным поводом для беспокойства родителей и специалистов в сфере образования. Дополнительным осложняющим фактором является нехватка профессиональных логопедов, что делает решение этой проблемы еще более трудным.

Почему раньше подобные проблемы встречались редко? Если обратиться к истории, мы увидим, что образ жизни наших предков создавал идеальные условия для естественного и беспрепятственного развития детской речи.

► **Прямое общение:** дети росли не с гаджетами, а в живом диалоге со взрослыми, насыщались их рассказами, песнями и сказками.

► **Сила фольклора:** скороговорки, считалки и стихотворные строки с раннего возраста тренировали речевой аппарат.

► **Движение и игра:** национальные игры (асық ату, жасырынамақ и др.) развивали мелкую моторику и пространственное восприятие, что напрямую положительно влияло на работу речевых центров мозга

► **Естественная среда:** близость к природе и домашним животным усиливала познавательные способности ребенка и обогащала его словарный запас.

Бүгінгі «экранға телмірген» ұрпақ пен кешегі «гала мектебінен» өткен баланың арасындағы басты айырмашылық – табиғи дыбыстық орта мен тікелей қарым-қатынастың геңгейінде.

Құрт пен сүйек мүжудің физиологиялық пайдасы. Қазақтың дәстүрлі тұрмыс-салтында баланың тіл мүкістігін түзетудің өзіндік «табиғи жаттығулар» болған. Бүгінде біз артикуляциялық гимнастика деп атайтын күрделі жаттығуларды ата-бабаларымыз күнделікті ас ішу мәдениеті арқылы жүзеге асырған. Бұл ретте құрт сору мен сүйек мүжу дәстүрінің орны ерекше.

► **Малта құрт – табиғи «сөйлеу тренажеры».**

Малта құртты (кепкен қатты құрт) ұртқа салып жеу – тіл бұлшықеттеріне түсетін үлкен физикалық жүктеме. Құртты езде ұстап, оны сілекеймен жібіту барысында тіл мен жақ бұлшықеттері тоқтаусыз қозғалысқа түседі. Бұл әдіс ежелгі грек шешені Демосфеннің аузына тас салып сөйлеу арқылы тіл мүкістігін жеңген әйгілі тәсілімен үндеседі. Айырмашылығы – қазақ баласы тас емес, нәрлі әрі пайдалы өнімді пайдаланған.

► **Сүйек мүжу – артикуляциялық дамудың қайнар көзі.** Қазақ отбасында балаға жілік ұстатып, сүйек мүжітудің астарында тек тоқшылық емес, үлкен терапиялық мән жатыр. Сүйектегі етті тіспен айырып, жіліктің майын жеу кезінде бала тілін екі ұртына кезек-кезек қозғап, ерін мен жақ аппараттарын белсенді жұмыс істетуге мәжбүр болады. Нәтижесінде мұндай табиғи «жаттығулар» дыбыстардың анық (дикция) шығуына, тілдің икемділігіне тікелей әсер етеді.

► Халқымыздың «ет асату», «сүйек мүжіту» сынды қарапайым әдет-ғұрыптары – қазіргі заманғы қымбат логопедиялық массаждардың табиғи әрі тиімді баламасы.

Қазіргі логопедияда артикуляциялық гимнастика, массаж және арнайы құралдар арқылы тіл бұлшықеттерін дамыту әдістері қолданылады. Ал қазақ халқының дәстүрлі тәжірибесінде бұл жаттығулар табиғи түрде жүзеге асқан. **Малта құрт пен сүйек мүжу** – сөйлеу мүшелерін жаттықтыратын қарапайым, бірақ тиімді әдістер. Бұл дәстүрлердің мәні – тілдің моторикасын дамыту, дыбыстарды дұрыс айтуға бейімдеу.

Сегодняшнее «экранное» поколение и вчерашние воспитанники «степной школы» отличаются прежде всего уровнем естественной звуковой среды и живого общения.

Физиологическая польза от употребления курута и обгрызания костей. В традиционном быту казахов существовали своеобразные «естественные тренажеры» для коррекции речевых недостатков у детей. То, что сегодня мы называем артикуляционной гимнастикой, предки реализовывали через культуру повседневного питания.

► **Малта құрт – естественный «речевой тренажер».**

Поместить малта курт (высушенный твердый куруты) за щеку и сосать его – это значительная физическая нагрузка для мышц языка. В процессе размягчения продукта слюной язык и челюстные мышцы находятся в постоянном движении. Такой метод перекликается с известным приемом древнегреческого оратора Демосфена, который клал камни в рот, чтобы преодолеть речевые недостатки. Разница лишь в том, что казахский ребенок использовал не камень, а питательный и полезный продукт.

► **Обгрызание костей – источник артикуляционного развития.** В казахской семье дать ребенку жилик для обгрызания костей означало не только проявление достатка, но и имело терапевтический смысл. Когда ребенок отделяет мясо зубами и высасывает костный мозг, он вынужден активно двигать языком по обеим щекам, а также задействовать губы и челюсти. Эти естественные «упражнения» способствуют четкому произношению звуков (дикции) и повышают гибкость языка.

► Простые обычаи нашего народа, такие как **ет асату** и **сүйек мүжіту**, можно рассматривать как естественные и эффективные аналоги современных дорогостоящих логопедических массажей.

В современной логопедии для развития мышц языка применяются артикуляционная гимнастика, массаж и специальные инструменты. Однако в традиционном опыте казахского народа эти упражнения происходили естественным образом. **Малта курт** и **обгрызание костей** служили простыми, но эффективными способами тренировки речевого аппарата. Суть этих традиций заключалась в развитии моторики языка и формировании правильного произношения звуков.

Моторика мен тілдің тығыз байланысы.

Қазіргі заманғы нейрофизиология мен логопедия ғылымы бір ауыздан мынадай тұжырым жасайды: баланың тілі саусақ ұшында. Ми қыртысындағы қолдың қимылына жауап беретін орталық пен сөйлеу орталығы (Брока аймағы) көршілес орналасқан. Сондықтан саусақ бұлшықеттерінің нәзік қимылдары дамыған сайын, сөйлеу тілі де соғұрлым белсенді жетіле түседі.

Тесная связь моторики и речи.

Современная нейрофизиология и логопедия единодушно утверждают: речь ребенка начинается с кончиков пальцев. В коре головного мозга центр, отвечающий за движения кисти, расположен рядом с речевым центром (область Брока). Поэтому по мере развития тонких движений пальцев активнее формируется и речевой аппарат. Чем лучше развиты мышцы рук, тем интенсивнее развивается способность ребенка к правильной и выразительной речи.

Табиғи терапия: Құммен ойнаудың құпиясы. Құм – баланың саусақ ұштарындағы жүйке нүктелерін оятатын ерекше табиғи стимулятор.

► **Тактильді сезім:** құмның түйіршіктері алақан мен саусақ жастықшаларына массаж жасап, миға импульстар жібереді.

► **Дыбыс пен қимыл:** құммен ойнаған баланың ұсақ моторикасы шыңдалып, бұл тіл бұлшықеттерінің икемділігіне, яғни дыбыстарды анық айтуға (артикуляцияға) тікелей әсер етеді.

Кезінде ауыл баласы құм мен топырақта асыр салып, табиғи терапияны тегін алса, бүгінгі қала баласы бұл мүмкіндіктен құр қалып, гаджеттердің «тегіс экранына» тәуелді болып отыр.

Бұрынғылар балаларын жазда жалаң аяқ далаға шығарып жіберуінің астарында үлкен халықтық даналық жатыр. Қазіргі медицина мұны **табан моторикасы** мен **рефлексотерапия** тұрғысынан түсіндіреді.

Табан – мидың айнасы. Табанның бетінде мыңдаған белсенді нүктелер мен жүйке ұштары орналасқан.

Терапия естественным образом: секрет игры с песком. Песок – это особый природный стимулятор, который активизирует нервные точки на кончиках пальцев ребенка.

► **Тактильные ощущения:** песчинки массируют ладони и подушечки пальцев, посылая импульсы в мозг.

► **Звук и движение:** игра с песком развивает мелкую моторику, что напрямую влияет на гибкость речевых мышц и способствует четкой артикуляции.

Когда-то сельские дети бесплатно получали такую природную терапию, играя босиком на земле и в песке. Сегодня же городские дети лишены этой возможности и становятся зависимыми от гладкого экрана гаджетов.

В том, что раньше родители выпускали детей летом босиком на улицу, скрывается глубокая народная мудрость. Современная медицина объясняет это через развитие **моторики стопы и рефлексотерапию**.

Стопа – «зеркало» мозга. На ее поверхности расположены тысячи активных точек и нервных окончаний.

Бала жалаң аяқ жүргенде, тастың қаттылығы, шөптің жұмсақтығы, топырақтың жылуы мен құмның сусымалылығы табандағы нүктелерді тітіркендіреді. Бұл тітіркеністер жүйке жүйесі арқылы тікелей миға жетеді.

Табан моторикасы мен қол моторикасы мида қатар дамиды. Сондықтан табанды шынықтыру – «үлкен моторика» арқылы «ұсақ моториканы» және тілді жанама түрде дамыудың ең тиімді жолы.

Қазіргі таңда арнайы орталықтарда бұл жаттығу ретінде қолданылып жүр.

► **Ортопедиялық кілемшелер:** түрлі бедерлі (тас, шөп, дөңес) кілемшелерді үйге төсеп қою.

► **Табиғи ванналар:** ыдысқа теңіз тастарын немесе бұршақ салып, баланы соның үстінде 5-10 минут тұрғызу.

► **Шұлықсыз жүру:** мүмкіндігінше баланың табаны еденнің фактурасын сезінуіне жағдай жасау.

Когда ребенок ходит босиком, твердость камней, мягкость травы, тепло почвы и сыпучесть песка раздражают точки на стопе. Эти раздражения через нервную систему напрямую достигают мозга.

Моторика стопы и моторика руки в мозге развиваются параллельно. Поэтому закаливание стопы – самый эффективный способ косвенно развивать мелкую моторику и речь через крупную моторику.

В настоящее время в специализированных центрах это используется как упражнения.

► **Ортопедические коврики:** дома можно постелить коврики с различным рельефом (камни, трава, выпуклости).

► **Природные ванны:** в емкость кладут морскую гальку или фасоль, и ребенок стоит на них 5–10 минут.

► **Хожение без носков:** по возможности создают условия, чтобы стопа ребенка ощущала фактуру пола.

Асық ойыны: Саусақ ұшындағы шешендік пен мергендік. Қазақтың асық ойыны – жай ғана ермек емес, ол баланың физиологиялық және когнитивті дамуына арналған кешенді «жаттығу залы». Бұл ойынның тіл дамуына тигізетін әсері нейрпсихологиялық тұрғыдан өте жоғары.

Асық ойнау кезінде баланың қолы сан түрлі қозғалыстарды орындайды.

► **Бес асық:** асықты қағып алу, оны алақанда аудару және саусақ арасына қыстыру – ұсақ моториканың ең жоғарғы деңгейі. Бұл қимылдар мидың сөйлеу орталығын белсенді түрде «оятады».

► **Шертпек ату:** асықты саусақпен шерту кезіндегі дәлдік пен күшті реттеу – артикуляциялық бұлшықеттердің (тіл, ерін) икемділігімен тікелей байланысты.

► **Ханталапай:** асықты тез жинау мен шапшаңдық – мидың реакция жылдамдығын арттырып, баланың ойын жинақтап, сөзді жүйелі сөйлеуіне көмектеседі.

Игра «Асық»: красноречие и меткость на кончиках пальцев. Казахская игра в асыки – это не просто забава, а комплексный «тренажерный зал» для физиологического и когнитивного развития ребенка. Влияние этой игры на развитие речи с нейрпсихологической точки зрения чрезвычайно велико.

Во время игры в асыки ребенок выполняет руками множество разнообразных движений.

► **Бес асық:** подбрасывание асыка, переворачивание его на ладони и зажимание между пальцами – высший уровень развития мелкой моторики. Эти движения активно пробуждают речевой центр мозга.

► **Шертпек ату:** точность и регулирование силы при щелчке пальцем по асыку напрямую связаны с гибкостью артикуляционных мышц (язык, губы).

► **Ханталапай:** быстрая сборка асыков и ловкость повышают скорость реакции мозга, помогают ребенку концентрировать мысли и говорить более связно.

Асық атқандағы қол мен көздің координациясы баланың кеңістікті сезінуін жақсартады. Кеңістікті дұрыс бағдарлай алатын бала дыбыстардың орындалу орнын (тілдің қайда тиетінін) тез меңгереді.

Бүгінгі балалардың асық орнына сенсорлы экранды сипауы саусақ бұлшықеттерін пассивті күйге түсірді.

Нәтижесінде:

- ▶ саусақтар «ебедейсіз» болып қалады;
- ▶ миға баратын жүйке импульстері азаяды;
- ▶ тілдің бұлшықеттері әлсіз болып, дыбыстар «жұтылып» кетеді.

Асық ойынын жаңғырту – ұлттық коды сақтау ғана емес, бұл ұрпақтың сөйлеу мәдениеті мен денсаулығын қалпына келтірудің ең арзан әрі тиімді жолы.

Қорыта айтқанда, баланың тіл мүкістігі мен сөйлеуінің кешеуілдеуі – тек медициналық емес, әлеуметтік-тұрмыстық мәселе. Біз гаджеттер мен дайын ойыншықтарға басымдық беріп, баланың саусақ ұштары мен сөйлеу мүшелеріне қажетті табиғи жүктемені шектеп қойдық. Сондықтан бүгінгі таңда логопед мамандарға жүгінбес бұрын, ең алдымен баланың күнделікті іс-әрекетіне, оның қоршаған ортамен тактильді байланысына баса назар аударуымыз қажет.

Ата-бабаларымыздың асық ату, құрт жеу, сүйек мүжу және жалаң аяқ жер басып жүру сияқты қарапайым әдеттері – ғасырлар бойы тек ойын немесе тұрмыстық дағды емес, баланың артикуляциялық бұлшық еттерін жаттықтыратын, сөйлеу қабілетін қалыптастыратын тиімді әдістер болған.

Демек, тіл дамуындағы ақаулардың алдын алу үшін баланың қимыл-қозғалыс еркіндігін шектемей, оған табиғи материалдармен (құм, тас, асық) көбірек жанасуға мүмкіндік беру керек.

Цифрлық технологиялар мен виртуалды әлем тікелей қарым-қатынас пен физикалық жаттығудың орнын баса алмайды. Сондықтан ұлттық тәрбиенің қарапайым, бірақ терең мағыналы әдістерін ұмыт қалдырмай, оларды қазіргі ғылыми әдістемелермен қатар қолдану қажет. Бұл тәсілдер баланың тілінің дұрыс шығуына ғана емес, жалпы психологиялық, әлеуметтік және танымдық дамуына да ықпал етеді.

Ұлттық тамырдан ажырамау – болашақ ұрпақтың дені сау, ойы анық, сөзі анық болып өсуінің кепілі.

Координация руки и глаза при метании асыка улучшает пространственное восприятие ребенка. Тот, кто умеет правильно ориентироваться в пространстве, быстрее осваивает артикуляцию звуков (понимает, куда должен касаться язык).

Современные дети вместо асыков чаще «глядят» сенсорный экран, что делает мышцы пальцев пассивными.

В результате:

- ▶ пальцы остаются неуклюжими;
- ▶ количество нервных импульсов, поступающих в мозг, уменьшается;
- ▶ мышцы языка становятся слабыми, и звуки «проглатываются».

Возрождение игры в асыки – это не только сохранение национального кода, но и самый доступный и эффективный способ восстановить культуру речи и здоровье подрастающего поколения.

Таким образом, речевые дефекты и задержка развития речи ребенка – это не только медицинская, но и социально-бытовая проблема. Мы, отдавая предпочтение гаджетам и готовым игрушкам, ограничили естественную нагрузку на кончики пальцев и речевые органы ребенка. Поэтому сегодня, прежде чем обращаться к логопедам, необходимо в первую очередь обратить внимание на повседневную деятельность ребенка и его тактильное взаимодействие с окружающей средой.

Обычаи наших предков – игра в асыки, сосание курута, обглаживание костей и хождение босиком по земле – на протяжении веков были не просто развлечением или бытовым навыком, а эффективными методами тренировки артикуляционных мышц и формирования речевых способностей ребенка.

Таким образом, для профилактики нарушений речевого развития необходимо не ограничивать свободу движений ребенка, а предоставить ему больше возможностей соприкоснуться с природными материалами (песок, камни, асыки).

Цифровые технологии и виртуальный мир не могут заменить живое общение и физическую активность. Поэтому важно не забывать простые, но глубоко содержательные методы национального воспитания и использовать их наряду с современными научными методиками. Эти подходы способствуют не только правильному становлению речи ребенка, но и его общему психологическому, социальному и когнитивному развитию.

Сохранение связи с национальными корнями – гарантия того, что будущее поколение вырастет здоровым, с ясным мышлением и четкой речью.

ЕҢ ЖАҚСЫ АНТИСТРЕСС – МАХАББАТ ПЕН ҚАМҚОРЛЫҚ

**КҮЙЗЕЛІСТІ БАСАТЫН
ОЙЫНШЫҚТАР: ТРЕНД
ПЕ, ӘЛДЕ БАЛАНЫҢ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
ҚАЖЕТТІЛІГІ МЕ?**

Д. Д. Нұрмухамбет,

«Тұран» университеті,
«Журналистика» факультетінің,
4 курс студенті,
Алматы қ.

Соңғы жылдары әлемдік нарықта **stress relief toys** немесе **fidget toys** деп аталатын ойыншықтар кеңінен таралды. Олардың қатарына:

- ▶ спиннерлер;
- ▶ антистресс шарлар;
- ▶ поп-ит;
- ▶ сквиши және сол секілді өнімдер жатады.

Бұл ойыншықтар балалар мен ересектер арасында танымал болып, әлеуметтік желілерде трендке айналды.

ЛУЧШИЙ АНТИСТРЕСС – ЛЮБОВЬ И ЗАБОТА

**ИГРУШКИ, СНИМАЮЩИЕ
СТРЕСС: ТРЕНД
ИЛИ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ
ПОТРЕБНОСТЬ РЕБЕНКА?**

Д. Д. Нұрмухамбет,

студентка 4 курса
факультета «Журналистика»,
Университет «Туран»,
г. Алматы

В последние годы на мировом рынке широко распространились игрушки, называемые **stress relief toys** или **fidget toys**. К ним относятся:

- ▶ спиннеры;
- ▶ антистресс-шары;
- ▶ поп-ит;
- ▶ сквиши и другие подобные изделия.

Эти игрушки стали популярны как среди детей, так и среди взрослых, превратившись в тренд социальных сетей.

Алайда бір сұрақ бар: олар шынайы психологиялық қажеттілік пе, әлде тек уақытша сәнді құбылыс қана ма? Бүгінде мұндай ойыншықтарды балалардың қолынан, мектеп сөмкелерінен, тіпті ересектердің жұмыс үстелінен де көруге болады.

Көпшілік бұл ойыншықтарды антистресс ойыншықтар деп атайды. Бір қарағанда, олар жай ғана ермек немесе уақыт өткізудің құралы сияқты көрінеді. Бірақ шын мәнінде бұл ойыншықтардың артында баланың психологиясы мен эмоциялық күйіне қатысты маңызды мәселелер жатыр.

Антистресс ойыншықтар – жай ғана тренд пе, әлде баланың шынайы психологиялық қажеттілігі ме?

Баланың күйзелісі – көзге көрінбейтін мәселе. Көп жағдайда ересектер «баланың уайымы болмайды» деп ойлайды.

Алайда қазіргі балалардың өмірі бұрынғыдан әлдеқайда күрделі. Мектептегі тапсырмалар, қосымша үйірмелер, әлеуметтік желілер, гостар арасындағы қарым-қатынас – бәрі баланың эмоциялық жағдайына әсер етеді.

Психологтердің айтуынша баланың күйзелісі көбінесе үш жағдайда пайда болады.

Отбасылық ортадағы қиындықтар

► Үйдегі жанжалдар, ата-ананың арасындағы түсініспеушіліктер немесе тұрақсыз қарым-қатынас баланың эмоционалдық қауіпсіздігін бұзады.

► Ата-ананың шамадан тыс талап қоюы немесе керісінше, назардың жетіспеуі балада мазасыздық пен күйзеліс тудырады.

Мектептегі және оқу процесіндегі қысым

► Үлгерімге байланысты жоғары талаптар, мұғалімнің қатаң бақылауы немесе сыныптағы бәсекелестік баланың психикасына әсер етеді.

► Құрдастарымен қарым-қатынастағы қиындықтар, буллинг немесе әлеуметтік оқшаулану да күйзелістің негізгі себептерінің бірі.

Жеке тұлғалық және жас ерекшелігіне байланысты факторлар

► Өзін-өзі бағалаудың төмендігі, өзіне сенімсіздік, эмоцияны басқарудағы қиындықтар балада күйзеліс тудырады.

► Жасөспірімдік кезеңде гормондық өзгерістер мен тұлғалық ізденістер психологиялық тұрақсыздыққа әкелуі мүмкін.

Бала кейде өзінің не сезіп тұрғанын сөзбен жеткізе алмайды. Ол ренжігенін, қорыққанын немесе мазасызданғанын түсіндіріп бере алмауы мүмкін. Мұндай жағдайда бала эмоциясын әрекет арқылы шығарады: бір нәрсені айналдырады, қолымен шұқылайды, сығады, қысады немесе қозғалыс арқылы тынышталады.

Дәл осы жерде антистресс ойыншықтардың рөлі байқала бастайды.

Однако остается вопрос: являются ли они реальной психологической необходимостью или лишь временным модным явлением? Сегодня такие игрушки можно увидеть в руках детей, в школьных рюкзаках и даже на рабочих столах взрослых.

Многие называют эти игрушки антистресс-игрушками. На первый взгляд они кажутся всего лишь развлечением или способом скоротать время. Но на самом деле за ними стоят важные вопросы, связанные с психологией ребенка и его эмоциональным состоянием.

Антистресс-игрушки – модный тренд или настоящая психологическая потребность ребенка?

Стресс у ребенка – невидимая проблема. Во многих случаях взрослые думают: «У ребенка нет серьезных переживаний».

Однако современная жизнь детей гораздо сложнее, чем раньше. Школьные задания, дополнительные кружки, социальные сети, отношения с друзьями – все это влияет на эмоциональное состояние ребенка.

Психологи отмечают, что стресс у ребенка чаще всего возникает в трех ситуациях.

Трудности в семейной среде

► Ссоры дома, недопонимания между родителями или нестабильные отношения нарушают эмоциональную безопасность ребенка.

► Чрезмерные требования со стороны родителей или, наоборот, недостаток внимания вызывают у ребенка тревожность и стресс.

Давление в школе и учебном процессе

► Высокие требования к успеваемости, строгий контроль со стороны учителя или конкуренция в классе отражаются на психике ребенка.

► Проблемы в общении со сверстниками, буллинг или социальная изоляция также являются одними из основных причин стресса.

Личностные и возрастные факторы

► Низкая самооценка, неуверенность в себе, трудности в управлении эмоциями провоцируют стрессовые состояния.

► В подростковом возрасте гормональные изменения и поиски собственной идентичности могут приводить к психологической нестабильности.

Иногда ребенок не может словами выразить то, что чувствует. Он может не суметь объяснить, что обижен, испуган или тревожится. В таких случаях он выражает эмоции через действия: начинает что-то вертеть, трогать руками, сжимать, давить или успокаиваться через движение.

Именно здесь начинает проявляться роль антистресс-игрушек.

Антистресс ойыншықтар қалай пайда болды? Күйзелісті азайтатын ойыншықтар – мүлде жаңа дүние емес. Бұрын да адамдар күйзелісті жеңілдету үшін қолымен бір нәрсені айналдырып немесе ұстап отырған. Мысалы, кейбіреулер қаламды айналдырса, енді бірі қағазды умаждайтын.

Ал арнайы антистресс ойыншықтар 2010 жылдардың ортасына қарай кеңінен танымал бола бастады. Сол уақытта бүкіл әлемде саусақпен айналдыратын шағын ойыншықтар ерекше трендке айналды.

Мысалы, мектептер мен әлеуметтік желілерде кең таралған ойыншықтардың бірі – **Fidget Spinner**. Бұл ойыншықтың негізгі принципі өте қарапайым: ортасынан ұстап, айналдыра бересіз. Бірақ дәл осы қозғалыс кейбір адамдарға тыныштық сезімін береді.

Кейіннен басқа да ойыншықтар пайда болды:

- ▶ силикон батырмалары бар **Pop It**;
- ▶ жұмсақ созылатын **Simple Dimple**;
- ▶ қолмен сығылатын жұмсақ шарлар;
- ▶ құм тәрізді кинетикалық материалдар.

Бұл ойыншықтар әсіресе балалар арасында тез тарады. Себебі олар қарапайым, түрлі-түсті көз тартатын және қолмен ойнауға өте ыңғайлы.

Антистресс ойыншықтарының шығу тарихы мен ерекшеліктеріне тоқталсақ, олардың әрқайсысы белгілі бір кезеңде пайда болып, балалар мен ересектер арасында кеңінен таралған.

Как появились антистресс-игрушки?

Игрушки, снижающие стресс, – вовсе не новое явление. Люди всегда искали способы облегчить напряжение, используя простые действия руками: кто-то крутил ручку, кто-то мял бумагу.

Специальные антистресс-игрушки стали широко популярны в середине 2010-х годов. В это время во всем мире особым трендом стали небольшие игрушки для вращения пальцами.

Одним из самых распространенных примеров в школах и социальных сетях стал **Fidget Spinner**. Принцип его работы крайне прост: удерживаете игрушку за центр и вращаете. Но именно это движение для некоторых людей создает ощущение спокойствия и помогает снизить внутреннее напряжение.

Позже появились и другие игрушки:

- ▶ силиконовые кнопки **Pop It**;
- ▶ мягкие растягивающиеся **Simple Dimple**;
- ▶ мягкие шарики для сжатия руками;
- ▶ кинетические материалы, напоминающие песок.

Эти игрушки особенно быстро распространились среди детей. Причина проста: они просты в использовании, яркие, привлекают внимание и очень удобны для игры руками.

Если рассмотреть историю появления и особенности антистресс-игрушек, то можно заметить, что каждая из них возникла в определенный период и получила широкое распространение как среди детей, так и среди взрослых.

► **Антистресс шар (Stress Ball).** Антистресс шардың тарихы 1980-жылдардан басталады. Ол көбіне кеңсе қызметкерлері арасында танымал болды. Ерекшелігі – қолды қысып-жазу арқылы бұлшық етті босатып, жүйкені тыныштандыру.

► **Слайм (Slime).** Слайм алғаш рет 1976 жылы ойыншық ретінде шығарылған. Ерекшелігі – созылмалы, жабысқақ құрылымы арқылы балаға тактильді сезім сыйлайды. Ол шығармашылық ойынды дамытып, күйзелісті азайтуға ықпал етеді.

► **Спиннер (Fidget Spinner).** 2017 жылы әлемдік трендке айналған спиннер алғашында назар тапшылығы мен гиперактивтілік синдромы бар балаларға көмектесу мақсатында ойлап табылған. Ерекшелігі – айналмалы қозғалысы арқылы баланың назарын басқаға аударып, тыныштандыруға ықпал етеді.

► **Поп-ит (Pop It).** Бұл ойыншықтың тарихы силикон материалынан жасалған қарапайым «шарик жару» эффектісінен бастау алады. Ерекшелігі – шексіз рет басып ойнауға болатындығы. Балалар үшін ол көңіл көтеру мен күйзелісті азайтудың қолжетімді тәсіліне айналды.

► **Сквиши (Squishy).** Жұмсақ резеңке немесе көбік материалынан жасалған сквиши Жапонияда пайда болған. Ерекшелігі – оны қысып, созғанда қайта қалпына келуі. Бұл процесс баланың қол моторикасын дамытып, эмоциясын реттеуге көмектеседі.

Антистресс ойыншық – тек ермек емес. Ол кей жағдайда баланың эмоциясын реттеуге көмектесетін психологиялық құрал болуы мүмкін.

► **Антистресс-шар (Stress Ball).** История антистресс-шара начинается с 1980-х годов. Он был особенно популярен среди офисных сотрудников. Его особенность заключается в том, что при сжатии и разжимании руки мышцы расслабляются, а нервная система успокаивается.

► **Слайм (Slime).** Впервые слайм был выпущен как игрушка в 1976 г. Его особенность – тягучая, липкая структура, которая дарит ребенку тактильные ощущения. Слайм способствует развитию творческих способностей и помогает снизить уровень стресса.

► **Спиннер (Fidget Spinner).** В 2017 г. спиннер стал мировым трендом. Изначально он был придуман для помощи детям с синдромом дефицита внимания и гиперактивности. Его особенность – вращательное движение, которое отвлекает внимание ребенка и способствует успокоению.

► **Поп-ит (Pop It).** История этой игрушки связана с эффектом лопающихся пузырьков из силиконового материала. Особенность поп-ита – возможность бесконечно нажимать на кнопки. Для детей он стал доступным способом развлечения и снижения стресса.

► **Сквиши (Squishy).** Сквиши появились в Японии. Они изготавливаются из мягкой резины или пористого материала. Их особенность – способность восстанавливаться после сжатия или растягивания. Такая игра развивает мелкую моторику ребенка и помогает регулировать эмоции.

Антистрессигрушка – это не просто забава. В некоторых случаях она может служить психологическим инструментом, помогающим ребенку регулировать эмоции.

Неге бала бір нәрсені үнемі ұстап отырғысы келеді? Көп ата-ана баласының бір ойыншықты қайта-қайта басып немесе айналдырып отырғанын көріп, «бұл бос әдет» немесе «ойыншық» деп ойлайды. Бірақ ғылымда мұның нақты түсіндірмесі бар.

Адамның жүйке жүйесі қозғалыс арқылы тыныштала алады. Қол саусақтарының қозғалысы ми қызметімен тікелей байланысты. Саусақ қозғалған кезде миға көптеген жүйке импульстары жіберіледі. Бұл процестер:

- ▶ назарды тұрақтандырады;
- ▶ мазасыздықты азайтады;
- ▶ ойды жинақтауға көмектеседі.

Нейропсихологтердің зерттеулері көрсеткендей, саусақтарды қозғау арқылы жүргізілетін сенсомоторлық стимуляция ми аймақтарын белсендіріп, назар аудару, эмоционалды өзін-өзі реттеу және когнитивтік процестерге жауапты болады. Мұндай қозғалыстар нерв импульстарын тудырып, балаларға эмоцианы бақылауға және ағымдағы тапсырмаға жақсырақ шоғырлануға көмектеседі. Бұл әсіресе жоғары уайымшылдыққа немесе назар аударуда қиындықтары бар мектеп оқушылары үшін маңызды, себебі саусақ арқылы жасалатын әрекеттер жүйке жүйесін табиғи жолмен тұрақтандырудың тәсілі ретінде қызмет етеді. Сондықтан кейбір балалар сабақ тыңдап отырып, қолымен бір нәрсені ұстап отырса, ол міндетті түрде алаңдаудың белгісі емес. Керісінше, бұл балаға назарын сақтауға көмектесуі мүмкін.

Почему ребенку хочется постоянно держать что-то в руках? Многие родители замечают, что их ребенок снова и снова нажимает или крутит одну и ту же игрушку, и думают: «Это пустая привычка» или «Просто игрушка». Но в науке есть точное объяснение этому явлению.

Нервная система человека способна успокаиваться через движение. Движения пальцев напрямую связаны с работой мозга.

Когда пальцы двигаются, в мозг поступает множество нервных импульсов. Эти процессы:

- ▶ стабилизируют внимание;
- ▶ снижают тревожность;
- ▶ помогают сосредоточиться.

Исследования нейропсихологов показывают, что сенсомоторная стимуляция через движение пальцев активизирует зоны мозга, отвечающие за внимание, эмоциональную саморегуляцию и когнитивные процессы. Такие движения создают поток нервных импульсов, который помогает детям контролировать эмоциональное напряжение и лучше концентрироваться на текущей задаче. Особенно это важно для школьников с повышенной тревожностью или трудностями внимания, где ручные манипуляции выступают естественным способом стабилизации нервной системы. Поэтому если ребенок во время урока держит что-то в руках, это не обязательно признак отвлеченности. Напротив, это может помочь ему сохранять концентрацию.

Антистресс ойыншықтар алғашқы-да балалардың мазасыздығын азайтуға, көңілін басқаға аударуға арналған құрал ретінде пайда болды. Олар қысқа уақыт ішінде эмоцияны реттеуге көмектесіп, баланың қол моторикасын дамытады.

Дегенмен, олардың әсері әрқашан оң бола бермейді, кей жағдайда керісінше зиянды болуы мүмкін.

Бірінші кезекте, мұндай ойыншықтарға бала тәуелді болып қалуы ықтимал. Егер ол күйзелісті тек ойыншық арқылы жеңілдетуді үйренсе, уақыт өте келе эмоцияны өздігінен басқару қабілеті әлсірейді. Бұл баланың психологиялық дамуына кері әсерін тигізіп, шынайы өмірлік қиындықтарда өзін-өзі реттеуді қиындатады.

Екіншіден, антистресс ойыншықтар сабақ кезінде немесе маңызды іс-әрекеттерде назарды бұрып, оқу процесіне кедергі келтіруі мүмкін. Баланың зейіні ойыншыққа ауысып, білім алуға деген ынтасы төмендейді. Әсіресе, мектеп жасындағы балалар үшін бұл оқу үлгеріміне әсер ететін факторға айналады.

Үшіншіден, сапасыз материалдан жасалған ойыншықтар денсаулыққа зиян келтіруі мүмкін. Арзан өнімдер аллергия туғызуы немесе ұсақ бөлшектері арқылы қауіпсіздікке қатер төндіруі ықтимал. Сондықтан ата-аналар ойыншықты таңдауда оның сапасына, қолдану мақсатына және баланың жас ерекшелігіне ерекше мән беруі қажет.

Антистресс-игрушки изначально появились как средство снижения тревожности у детей и переключения их внимания. Они помогают быстро регулировать эмоции и одновременно развивают мелкую моторику рук.

Но их воздействие не всегда бывает положительным, а в некоторых случаях может оказаться даже вредным.

Во-первых, у ребенка может сформироваться зависимость от таких игрушек. Если он научится справляться со стрессом только при помощи игрушки, со временем способность самостоятельно регулировать эмоции ослабевает. Это может негативно сказаться на психологическом развитии и затруднить саморегуляцию в реальных жизненных трудностях.

Во-вторых, антистресс-игрушки способны отвлекать внимание во время занятий или важных действий, мешая учебному процессу. Внимание ребенка переключается на игрушку, и мотивация к обучению снижается. Особенно для школьников это может стать фактором, влияющим на успеваемость.

В-третьих, игрушки, изготовленные из некачественных материалов, могут представлять угрозу для здоровья. Дешевые изделия способны вызывать аллергию или создавать опасность из-за мелких деталей. Поэтому родителям важно уделять особое внимание качеству игрушки, ее назначению и возрастным особенностям ребенка.

Антистресс ойыншық – мәселенің шешімі емес, тек көмекші құрал. Балаға ең бастысы – қауіпсіз орта мен түсіністік.

Баланың күйзелісін ойыншықпен ғана шешуге болмайды. Егер бала үнемі мазасыз болып жүрсе, тек ойыншық сатып алу жеткіліксіз. Баланың эмоциялық жағдайы көбінесе оның **жақындары мен айналасындағы адамдарға байланысты**.

Бала үшін ең маңыздысы:

- ▶ ата-анамен ашық сөйлесу;
- ▶ демалуға жеткілікті уақыт;
- ▶ ойын мен қозғалыс;
- ▶ қауіпсіз эмоционалдық орта;

Егер бала өзін түсінетін адамдардың жанында болса, ол күйзелісті әлдеқайда жеңіл өткізеді.

Антистресс ойыншық тек осы процесте шағын көмекші құрал ғана.

Қазіргі балалар психологиясында күйзеліске **төзімділік баланың бойында біртіндеп қалыптасатыны және бұл қабілет көңіл-күйді өздігінен реттеу дағдыларының дамуына тікелей байланысты екені айтылады**.

Өзін-өзі реттеу дегеніміз:

- ▶ өз сезімдерін тану;
- ▶ өз тәжірибесіндегі күйзеліс себептерін түсіну;
- ▶ күрделі жағдайларда дұрыс әрекет ету жолдарын таңдай білу қабілеті.

Бұл дағдылар өздігінен пайда болмайды, олар тәрбие жүйесі, ересектермен қарым-қатынас және өмірлік тәжірибе арқылы дамиды.

Бұл үдерісте **баланың ата-анасы мен педагогтерімен қарым-қатынасы ерекше рөл атқарады**. Ересектер баланың сезімдік жағдайына мұқият көңіл бөлсе, қиын сәттерде қолдау көрсетсе және сезімдерін ашық талқылауға мүмкіндік берсе, баланың бойында қауіпсіздік пен сенімділік сезімі қалыптасады. Мұндай қолдау психологиялық төзімділікті дамытуға және уайым деңгейін төмендетуге көмектеседі.

Көңіл-күйдің тұрақтылығына әсер етуші маңызды себептердің бірі – **баланың еркін ойнауға және қозғалыс арқылы белсенді болуға мүмкіндігі**. Психологтердің айтуынша, ойын әрекеті балаға өз сезімдерін білдіруге, өмірдегі әртүрлі жағдайларды қауіпсіз түрде бастан кешіруге және айналасындағы адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренуге мүмкіндік береді. Ойын арқылы балалар күрделі сезімдерді қауіпсіз жолмен сезініп, ішкі кернеуді азайтып, әлеуметтік дағдыларын дамытады.

Антистресс-игрушка – это не решение проблемы, а лишь **вспомогательный инструмент**.

Для ребенка самое главное – безопасная среда и понимание.

Стресс нельзя снять только игрушкой. Если ребенок постоянно тревожится, одной покупки недостаточно. Эмоциональное состояние во многом зависит от **окружения и отношений с близкими**.

Для ребенка особенно важны:

- ▶ открытое общение с родителями;
- ▶ достаточное время для отдыха;
- ▶ игры и движение;
- ▶ безопасная эмоциональная атмосфера.

Когда ребенок находится рядом с людьми, которые его понимают, он переносит стресс гораздо легче.

Антистресс-игрушка в этом процессе играет лишь небольшую вспомогательную роль.

В современной детской психологии подчеркивается, что **устойчивость к стрессу формируется у ребенка постепенно и зависит от развития навыков эмоциональной саморегуляции**.

Саморегуляция включает:

- ▶ способность распознавать собственные чувства;
- ▶ умение понимать причины переживаний;
- ▶ выбирать адекватные способы реагирования на сложные ситуации.

Эти навыки не возникают сами по себе, а формируются в процессе воспитания, общения со взрослыми и накопления жизненного опыта.

Особую роль в этом процессе играет **взаимодействие ребенка с родителями и педагогами**. Когда взрослые внимательно относятся к эмоциональному состоянию ребенка, поддерживают его в трудных ситуациях и помогают обсуждать переживания, у него постепенно формируется **чувство безопасности и уверенности**. Такая поддержка способствует развитию психологической устойчивости и уменьшает уровень тревожности.

Важным фактором эмоционального благополучия является также **возможность свободной игры и двигательной активности**. Психологи отмечают, что **игровая деятельность** позволяет ребенку выражать эмоции, переживать различные жизненные ситуации и учиться взаимодействовать с окружающими. Через игру дети могут безопасно проживать сложные чувства, что способствует снижению внутреннего напряжения и развитию социальных навыков.

Сонымен қатар, балада **күнделікті пайдалы әдеттерді** қалыптастырудың маңызы зор. Тұрақты күн тәртібі, жеткілікті ұйқы, ақыл-ой жүктемесі мен демалыстың ауысуы, сондай-ақ физикалық белсенділік жүйке жүйесінің жағдайына оң әсерін тигізеді. Осындай тәртіп сақталған жағдайда бала күйзеліс жағдайларын жеңіл көтеріп, сезімдерін басқаруды тезірек үйренеді.

Сол себепті антистресс-ойыншықтар тек қосымша құрал ретінде қарастырылуы мүмкін, олар баланың сезімдік кернеуін уақытша төмендетуге немесе назарын басқа бағытқа бұруға көмектеседі. Алайда ойыншықтарды қолдану баламен толыққанды сезімдік қарым-қатынасты алмастыруға, отбасынан қолдауын қамтамасыз етуге және психологиялық дамуына қолайлы ортаны құруға тиіс емес.

Қазіргі балалар психологиясы саласындағы зерттеулер бала эмоционалдық әл-ауқаты үшін ең маңыздысы мыналар екенін көрсетеді:

- ▶ жақын адамдармен тұрақты қарым-қатынас;
- ▶ қауіпсіздік сезімі;
- ▶ өз сезімдерін ашық білдіру мүмкіндігі.

Дәл осы факторлар психологиялық **тұрақтылықтың негізін** қалыптастырады және балаға өмірдің түрлі жағдайларында стресспен күресуге көмектеседі.

Балаға ең күшті «антистресс» – ата-ананың назары, жылы сөз және бірге өткізілген уақыт.

Кроме того, большое значение имеет формирование у ребенка **здоровых привычек повседневной жизни**. Регулярный режим дня, достаточное количество сна, чередование умственной нагрузки и отдыха, а также активное движение оказывают положительное влияние на состояние нервной системы. При соблюдении таких условий ребенок легче переносит стрессовые ситуации и быстрее восстанавливается после эмоциональных переживаний.

Таким образом, антистресс-игрушки могут рассматриваться лишь как дополнительный инструмент, который помогает временно снизить эмоциональное напряжение или отвлечь внимание ребенка. Однако их использование не должно заменять полноценное эмоциональное взаимодействие с ребенком, поддержку со стороны семьи и создание благоприятной среды для его психологического развития.

Современные исследования в области детской психологии показывают, что наибольшее значение для эмоционального благополучия ребенка имеют:

- ▶ стабильные отношения с близкими людьми;
- ▶ ощущение безопасности;
- ▶ возможность открыто выражать свои чувства.

Именно эти факторы формируют основу **психологической устойчивости** и помогают ребенку справляться со стрессом в различных жизненных ситуациях.

Самый сильный антистресс для ребенка – это внимание родителей, теплые слова и совместно проведенное время.

Антистресс ойыншықтар қазіргі қоғамда екі түрлі рөл атқарады: бір жағынан олар сәндік тренд ретінде таралып, балалардың әлеуметтік ортасында мәртебе құралына айналса, екінші жағынан шынайы психологиялық қажеттілікті қанағаттандыратын құрал бола алады.

Сонымен қатар, ойыншықтың тиімділігі оның қолданылу жағдайына тікелей байланысты екенін түсіну маңызды. Егер бала сол уақытта ата-анадан немесе педагогтерден сезімдік қолдау алса, антистресс-ойыншық қысқа мерзімге кернеуді азайту үшін пайдалы құрал бола алады. Ол күйзеліс туғызатын жағдайдан назарын басқа нәрсеге аударуға және қозғалыс арқылы сезімдерін білдіруге көмектеседі, бірақ бұл ересектердің толыққанды қарым-қатынасы мен қамқорлығын алмастыра алмайды.

Олардың шығу тарихы әртүрлі болғанымен, ортақ ерекшелігі – баланың назарын басқаға аударып, эмоциясын уақытша реттеуге көмектесуі. Дегенмен, бұл ойыншықтар ұзақ мерзімді психологиялық тұрақтылықты қамтамасыз етпейді және тәуелділік қалыптастыру қаупі бар.

Сондықтан ата-аналар мен педагогтер антистресс ойыншықтарды баланың дамуына қосымша құрал ретінде қарастырып, негізгі қолдау мен тәрбиелік әдістерді алмастырмай қолдануы қажет.

Жалпы алғанда, мұндай ойыншықтар дұрыс пайдаланылған жағдайда баланың көңіл-күйін жақсартуға ықпал етеді, бірақ олардың пайдасы мен зиянын тең дәрежеде ескерген жөн.

Антистресс-игрушки в современном обществе выполняют двойную роль: с одной стороны, они распространяются как модный тренд и становятся своего рода символом статуса в детской социальной среде, а с другой – могут удовлетворять реальную психологическую потребность.

При этом важно понимать, что эффективность игрушки напрямую зависит от контекста ее использования. Если ребенок одновременно получает эмоциональную поддержку от родителей или педагогов, антистресс-игрушка может служить полезным инструментом для кратковременного снятия напряжения. Она помогает отвлечься от стрессовых ситуаций, переключить внимание и выразить эмоции через движение, не заменяя при этом полноценного общения и заботы со стороны взрослых.

Несмотря на различное происхождение, общая особенность антистресс-игрушек заключается в том, что они помогают переключить внимание ребенка и временно регулировать его эмоции. Однако такие игрушки не обеспечивают долгосрочной психологической устойчивости и несут риск формирования зависимости.

Поэтому родителям и педагогам важно рассматривать антистресс-игрушки как дополнительный инструмент в развитии ребенка, а не как замену основным методам поддержки и воспитания.

В целом при правильном использовании такие игрушки способны улучшить настроение ребенка, но их пользу и возможный вред необходимо учитывать в равной степени.

БАЛАЛАРҒА ДЕТЯМ

ONLINE ОҚЫ, OFLINE ӨМІР СҮР

САНДЫҚ ӘЛЕМДЕ ЖҮРСЕҢ ДЕ, ШЫНАЙЫ ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСЫҢДЫ САҚТА

Ашық қалдыр білім беру платформалары

Бүгінде интернеттің арқасында сіз кез келген білім беру платформасын таңдап, бос уақытыңызды пайдалы өткізе аласыз.

► **iMektep.kz** – бастауыш мектептің толық оқу бағдарламасын қамтитын, қазақстандық жетекші әдіскерлер мен мұғалімдер әзірлеген платформа. Әр сабақ қысқа анимациялық бейнероликтен тұрады, олар интерактивті ойын тапсырмаларымен және тесттермен толықтырылған.

УЧИТЬСЯ ONLINE, ЖИВИ OFLINE

УХОДИШЬ В МИР ВИРТУАЛЬНЫЙ? ОСТАВЬ ОТКРЫТОЙ ДВЕРЬ В МИР РЕАЛЬНЫЙ

Образовательные платформы

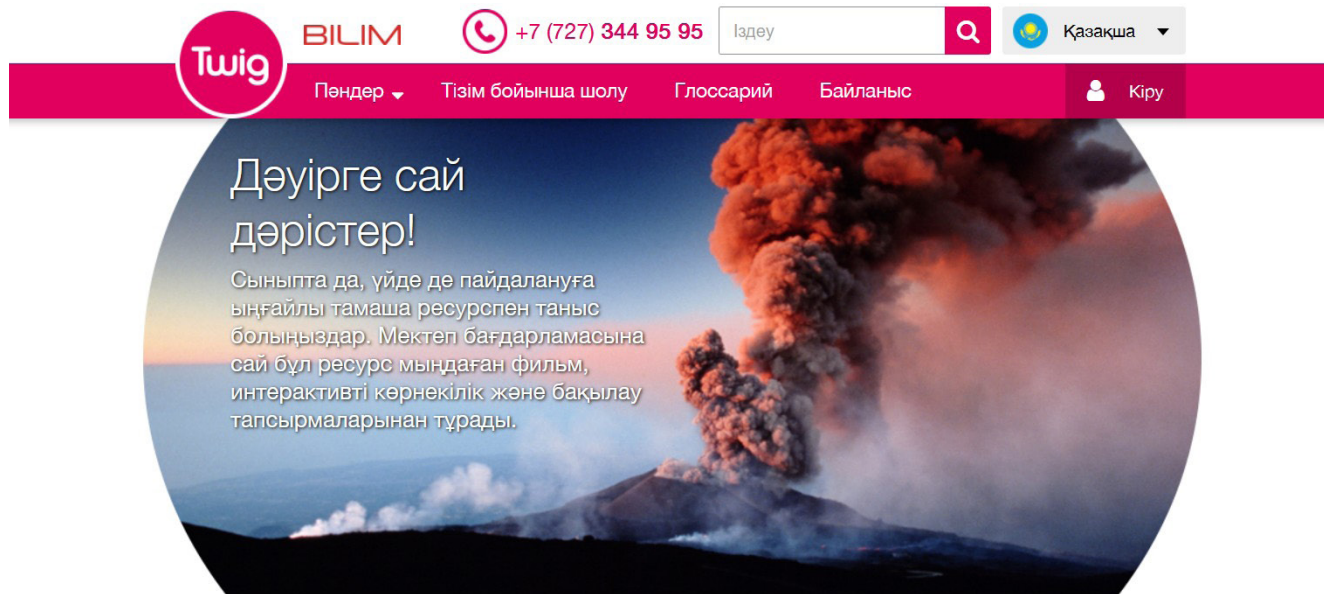
Сегодня благодаря интернету вы можете выбрать любую образовательную платформу и с пользой провести свободное время.

► **iMektep.kz** – полный курс программы начальной школы, разработанный ведущими казахстанскими методистами и учителями. Каждый урок состоит из короткого анимационного фильма, которые сопровождаются интерактивными игровыми заданиями и тестами.

► **Bilimland.kz** – электронды оқытудың әлемдік көшбасшыларының озық жетістіктеріне негізделген білім беру платформасы. Бұл – әлемдік әзірлеушілердің ең заманауи білім беру контентінің ең ірі жинағы.

► **Bilimland.kz** – образовательная платформа, основанная на передовых достижениях мировых лидеров электронного обучения. Это крупнейшая коллекция самого современного образовательного контента от мировых разработчиков.

► **Twig-bilim.kz** – әлемдік деңгейде танылған, Қазақстанға кәсіби түрде бейімделген халықаралық онлайн оқыту сервисі. Кешен химия, физика, биология, жаратылыстану, математика және география пәндері бойынша мектеп бағдарламасына негізделген 1500-ден астам қызықты қысқа фильмдерден (ұзақтығы шамамен 3 минут) тұрады.

► **Twig-bilim.kz** – получивший мировое признание международный обучающий онлайн-сервис, профессионально локализованный для Казахстана. Комплекс состоит из более чем 1500 увлекательных коротких фильмов (длительностью около 3 минут), созданных на основе школьной программы по химии, физике, биологии, естествознанию, математике и географии.

Bilim
Foundation

біз туралы

жобалар

баспасөз орталығы

пайдалы материалдар

команда

ҚАЗ | РУС

Біздің басты қағидатымыз — тұрақты әлеуметтік шешімдер ұсынатын жүйелі жобаларды дамыту

Тең мүмкіндіктер мен сапалы білімге қолжетімдікті арттырып, балалар мен жастардың әлеуетін ашуға қолдау көрсетеміз

Біздің жобалар

► **Zhastar.org** – өмірдегі және әлеуметтік дағдыларды, психологиялық тұрақтылықты қалыптастыру мен дамытуға арналған онлайн-платформа. Сайтта өзекті әрі пайдалы ұсыныстар беретін мультимедиялық материалдар қолжетімді.

► **Zhastar.org** – онлайн-платформа по формированию и развитию жизненных и социальных навыков, психологической устойчивости. На сайте доступны мультимедийные материалы, которые дают актуальные и полезные рекомендации.

КІТАП.kz | АШЫҚ
КІТАПХАНА

БІЗ ТУРАЛЫ

КІТАП

АУДИОКІТАП

ВИДЕО

АУДИО

САТЫП АЛУ

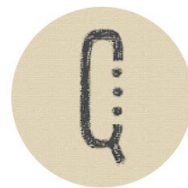
5000-нан аса кітапты оқу және тыңдау платформасы

Кітаптың немесе автордың атын енгізіңіз...

► **Kitap.kz (Қазақстанның ашық кітапханасы)** – 20 000-нан астам шығармалар жинағы бар қазақ әдебиетінің ең ірі тегін онлайн кітапханасы.

► **Kitap.kz (Открытая библиотека Казахстана)** – крупнейшая бесплатная онлайн-библиотека казахской литературы с коллекцией более 20 000 произведений.

QAZ AUDIO KITAP

Қазақ әдебиетінің алтын мұрасын тыңдауға мүмкіндік беретін онлайн аудиокітап платформасына қош келдіңіз! Мұнда Сіз қазақ классиктерінің, заманауи авторлардың, поэзия мен прозаның жауһарларын тыңдай аласыз.

Каналға ету

► **Audiokitap.kz** – iOS және Android жүйелеріне арналған, қазақ көркем әдебиетіндегі 1500-ден астам аудиокітапқа және 400 аудио ертегіге тегін қол жеткізуге мүмкіндік беретін мобильді қосымша.

► **Audiokitap.kz** – мобильное приложение для iOS и Android для бесплатного доступа к более 1500 аудиокнигам казахской художественной литературы и 400 аудиосказок.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ АШЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Курстар Кітапхана Авторлар Жоба туралы Online Webinar TED Қазақша ▾ Кіру

Еліміздің жетекші жоғары оқу орындары мен мамандары бірлесе әзірлеген онлайн-курстар

Ету

Қосымша

Мобильді қосымшаны жүктеп алыңыз!

Google Play App Store

Курсты іздеу...

► **Open.kz (Қазақстанның ашық университеті)** – елдің жетекші жоғары оқу орындары мен оқытушыларынан онлайн курстарға қолжетімділік беретін білім беру онлайн платформасы. Гуманитарлық, инженерлік-техникалық және бизнес мамандықтары бойынша 170-тен астам курс ұсынылған. Сондай-ақ сайтта «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы аясында аударылған кітаптар да қолжетімді.

► **Open.kz (Открытый университет Казахстана)** – образовательная онлайн платформа, дающая доступ к онлайн-курсам от ведущих вузов и преподавателей страны. Доступно более 170 курсов по гуманитарным, инженерно-техническим и бизнес-специальностям. На сайте также доступны книги, переведенные в рамках проекта «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық».

Исследовать ▾

Поиск

Khan Academy Внести пожертвование

Войти

Зарегистрироваться

Хан Академия повышает результаты!

Учитесь вместе с миллионами людей по всему миру, изучая видеоролики, решая практические задачи и получая поддержку с ИИ.

Начните обучение сегодня, зарегистрировавшись!

Я ученик

Я учитель

Я родитель

У вас уже есть учетная запись в Khan Academy?

[Войти](#)

► **Khanacademy.org** – мектеп біліміне арналған тегін платформа. Сайт жеке білім алу траекториясын құруға мүмкіндік береді.

► **Khanacademy.org** – бесплатная платформа для школьного образования. Сайт дает возможность построения персональной образовательной траектории.

► **Alison.com** – 1000-нан астам тегін кәсіби курстар ұсынады. Жобаның аудиториясы 14 миллионнан астам пайдаланушыны құрайды.

► **Alison.com** – более 1000 бесплатных профессиональных курсов. Аудитория проекта составляет более 14 млн пользователей.

► **Openculture.com** – білімге тегін қолжетімділікті қамтамасыз ететін жаһандық бастама. Платформада 1300 онлайн курс, 1150 фильм, 700 аудиокітап, 800 электронды кітап, 300 тіл курсы және 150 бизнес курсы жинақталған.

► **Openculture.com** – глобальная инициатива по доступу к знаниям на бесплатной основе. На платформе собраны: 1300 онлайн-курсов, 1150 фильмов, 700 аудиокниг, 800 электронных книг, 300 языковых курсов и 150 бизнес-курсов.

► **Academicearth.org** – АҚШ-тың жетекші жоғары оқу орындарының курстарын біріктіретін агрегатор. Сайт Cornell, Columbia, Harvard, Dartmouth, Princeton, Stanford, Yale және басқа университеттердің курстарын тыңдауға мүмкіндік береді.

► **Academicearth.org** – агрегатор курсов ведущих вузов США. Сайт дает возможность прослушать курсы от таких университетов, как: Cornell, Columbia, Harvard, Dartmouth, Princeton, Stanford, Yale и др.

► **Google Arts Institute** – әлемнің түкпір-түкпіріндегі өнер туындыларына қол жеткізуге мүмкіндік беретін онлайн-платформа. Қазіргі таңда платформа арқылы әлемнің 32 музейі мен арт-көрмелерінің 32 000-нан астам жәдігерімен танысуға болады, оның ішінде Нью-Йорктегі Метрополитен музейі, Флоренциядағы Уффици және Лондондағы Тейт заманауи галереясы бар.

► **Google Arts Institute** – онлайн-платформа с доступом к произведениям искусства со всего мира. На данный момент через платформу можно ознакомиться с коллекцией более 32 000 предметов 32 мировых музеев и арт-выставок, в том числе Метрополитен-музей (Нью-Йорк), Уффици (Флоренция) и Современная галерея Тейт (Лондон).

► **MIT Open Course Ware** – MIT университетінің инженерлік және IT мамандықтары бойынша оқу материалдары.

► **MIT Open Course Ware** – обучающие материалы Университета MIT по инженерным и IT-специальностям.

► **TED-Ed** – білім беру мақсатына арналған TED баяндамалары. Материалдар тақырыптар бойынша жүйеленіп, сұрақтар және тесттермен толықтырылған.

► **TED-Ed** – выступления TED, организованные для образовательных запросов и систематизированные по темам с вопросами и тестами.

[HTTPS://24.KZ/RU/NEWS/OBRAZOVANIE-I-NAUKA/ITEM/381149-KAKIE-OBRAZOVATELNYE-PLATFORMY-DOSTUPNY-ONLAJN](https://24.kz/ru/news/obrazovanie-i-nauka/item/381149-kakie-obrazovatelnye-platformy-dostupny-onlajn)

[HTTPS://9-OSKEMEN.MEKTEBI.KZ/O-SHKOLE/SHKOLNAJA-BIBLIOTEKA/UCHITELJAM/282-ONLINE-OBRAZOVANIE-OBRAZOVATELNYE-PLATFORMY.HTML](https://9-oskemen.mektebi.kz/o-shkole/shkolnaja-biblioteka/uchiteljam/282-online-obrazovanie-obrazovatelnye-platformy.html)

ӘЛЕМДІ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТАНЫ

АҒАШ ҮЙРЕКТЕРДЕН ЗАМАНАУИ РОБОТОТЕХНИКАҒА ДЕЙІН: АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН LEGO КОМПАНИЯСЫНЫҢ ҒАЖАЙЫП ЖОЛЫ

Сәлем, құрметті достар! Бүгін біз сіздерге **LEGO конструкторы** туралы қызықты деректермен бөлісеміз.

Барлығы соғысқа дейін Данияның шағын Биллунн қаласында басталды, сол жерде бүгінгі күнге дейін LEGO компаниясының бас кеңсесі орналасқан. Брендтің тарихы осы жерден бастау алады...

ПОЗНАВАЙ МИР, ИГРАЯ

ОТ ДЕРЕВЯННЫХ УТОЧЕК ДО СОВРЕМЕННОЙ РОБОТОТЕХНИКИ: НЕВЕРОЯТНЫЙ ПУТЬ ЛЕГЕНДАРНОЙ КОМПАНИИ LEGO

Привет, дорогие друзья! Сегодня мы расскажем вам интересные факты о **конструкторе LEGO**.

А началось все еще до войны в маленьком датском городке Биллунн, где и сегодня расположен головной офис LEGO. С этого начинается история бренда...

1916 жылы 25 жастағы ағаш ұстасы Оле Кирк Кристиансен өз ісін бастауды ұйғарып, шағын шеберхана сатып алады. Ол жерде ғимараттардың қасбеттеріне арналған әшекейлер мен жиһаз жасайды. Оның бизнесі ұзақ жылдар бойы сәтті жүріп, 1924 жылы ірі өртті бастан өткереді, алайда Ұлы депрессия – әлемдік экономикалық дағдарысқа төтеп бере алмады...

1930 жылдардың басына қарай тапсырыс берушілер қалмай, Кристиансендер отбасы қиын жағдайға тап болады. Жиһаз өндірісімен күн көру мүмкін емес болған соң, олар қарапайым әрі қолжетімді жобаларға көшу қажеттігін түсінеді.

Әлемдік экономикалық дағдарыс Кирктің кәсібін де айналып өтпеді: сатып алушылар азайды, табыс күрт төмендеді... Аман қалу үшін ағаш ұстасы жиһаз жасаудан балалар ойыншықтарына ауысуға мәжбүр болды. Оның шағын компаниясы ағаштан жасалған қорапшалар, йо-йо (екі бірдей дискіні ось біріктіріп, оған жіп бекітілетін, маятник қағидасымен принципімен жұмыс істейтін ойыншық), машиналар, жүк көліктері мен шағын үйлер шығара бастады.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін, 1947 жылы компанияның негізін қалаушының үлкен ұлы Готфрид конструктор шығаруды қолға алды. Оның басшылығымен компания бірнеше есе өсті. Уақыт өте келе Готфрид ағаш ойыншықтар өндірісінен бас тартып, пластикалық бөлшектерді жасауға толықтай назар аударды...

LEGO конструкторының маңызды бөлігі – мини-фигуралар. Сенесіз бе, алғашқы пластиктен жасалған кішкентай адамдар LEGO кубиктерінен кейін 30 жыл өткен соң, 1978 жылы ғана ойлап табылды!

Алғашқы мини-фигура қара костюм киген полицей мен ақ қалпақты адам болды. Кейіннен түрлі кейіпкерлер пайда бола бастады, бірақ алғашқы 11 жыл бойы олардың бет-әлпеті бірдей болды – көз орнына екі нүкте және күлімсіреген ауыз. Тек 1989 жылы эмоцияларды білдіретін бет-әлпеттер жасау идеясы пайда болды. Содан бері 4 миллиардтан астам мини-фигура шығарылды!

Бүгінгі таңда LEGO гесе көз алдымызға электронды роботтан бастап, тұтас бір қаланы құрастыруға болатын әйгілі текшелер келеді. Бірақ LEGO-ның ойыншық әлемінің шыңына шығу жолы оңай болған жоқ. Тарихының түрлі кезеңдерінде компания ағаш үйректерді, тракторлардың жинамалы модельдерін, тіпті бақша сатыларын да жасаған.

В 1916 году 25-летний плотник Оле Кирк Кристиансен решил начать свое дело и купил небольшую мастерскую, где делал украшения для фасадов и мебель. Бизнес его шел вполне успешно много лет, пережил серьезный пожар в 1924-м, но не пережил Великую депрессию – мировой экономической кризис...

К началу 1930-х клиентов не было, и семья Кристиансенов сидела на бобах. Стало понятно, что с мебельным производством не проживешь, – надо переключаться на более скромные проекты.

Мировой экономической кризис не обошел стороной и бизнес Кирка: покупателей стало меньше, доходы резко снизились... Чтобы остаться на плаву, нашему плотнику пришлось переквалифицироваться с изготовления мебели на детские игрушки. Его маленькая компания стала делать деревянные копилки, йо-йо (игрушка, состоящая из двух одинаковых по размеру и весу дисков, скрепленных между собой осью, на которую петелькой надета веревка, работает по принципу маятника), машинки, грузовички и домики.

После Второй мировой войны в 1947 году старший сын основателя компании Готфрид решил начать выпуск конструктора. Компания, возглавляемая им, увеличилась в несколько раз. Постепенно Готфрид отказался от выпуска деревянных игрушек и сосредоточился на изготовлении пластиковых деталей...

Важная часть конструктора LEGO – мини-фигурки. Вы не поверите, но пластиковые человечки были придуманы только спустя 30 лет после появления первых кубиков LEGO в 1978 году!

Самой первой мини-фигуркой стал человек в черном костюме полицейского и белой шляпе. В дальнейшем появлялось все больше разных мини-фигурок, но в течение 11 лет все они выпускались с одинаковыми лицами – две точки вместо глаз и улыбка. Только в 1989 году кому-то пришла идея создавать лица, выражающие эмоции. С того времени было выпущено более 4 миллиардов мини-фигурок!

Сегодня LEGO четко ассоциируется со знаменитыми кубиками, из которых можно собрать все, что угодно – от электронного робота до целого города. Но путь LEGO к вершине игрушечного мира был непрост. В разные периоды своей истории компания делала деревянные уточки, сборные модели тракторов и даже... садовые лестницы.

Осылайша, 1932 жылы уақыт өте келе элемдегі ең танымал ойыншық өндірушілердің біріне айналған шеберхананың негізі қаланды.

Ағаш пен пластик. Кристиансендердің шеберханасы ойыншықтар жасай бастады: ағаш шошқалар, үйректер, машиналар, үйлер. Қарапайым әрі арзан болғандықтан, олар жақсы сатылды, әсіресе шығын аз болды: бастапқыда Оле Киркпен бірге тек үш үлкен ұлы – Йоханнес, Карл Георг және Готфрид Оле жұмыс істеді, кейін шеберхана жеті қызметкерге дейін өсті. Сонымен қатар, шеберханада қарапайым құрал-жабдықтар да жасалды – бақша баспалдақтары, үтіктеу тақталары.

1934 жылы шеберхана қазіргі атауын алды. Кристиансен бірнеше нұсқаның арасында таңдау жасаған: ол компанияны **LEGIO** деп атағысы келді (латынша "*legion of toys*" – «ойыншық легионы»), бірақ соңында LEGO деп атады, бұл датша *leg godt* – «жақсы ойна» дегенді білдіреді. Кейде басқа аударма да кездеседі – латын тілінде *lego* сөзі «біріктіремін» деген мағынаны береді. Компания өкілдері бұл ұқсастықты кейінірек байқап, бірден осы таңқаларлық сәйкестікті пайдаланды.

Компанияның ұраны былай болды: «Тек ең жақсысы жеткілікті». Шынында да, LEGO ағаш үйректері ең жоғары сапамен ерекшеленді. 1935 жылы ассортиментке алғашқы ағаштан жасалатын жинақталатын ойыншықтар қосылды.

Готфрид әкесінің ұсталық кәсібін жалғастырудан бас тартып, Германияда білім алуды қалайды. Бірақ соғыстың кесірінен ол шеберханада қалып, бес баланың үшіншісі ретінде әкесінің ісін жалғастырды.

Соғыс кезінде шеберхана тоқтамады, бірақ 1942 жылы әуе шабуылынан кейін түгелдей өртеніп, жұмысшылар қайта қалпына келтірді.

Басып алу да, соғыстан кейінгі дағдарыс та LEGO-ның дамуына кедергі болмады. Ойыншықтарға әрқашан сұраныс болды. Компания өсіп, 1946 жылы Оле Кирк маңызды шешім қабылдады – ол пластик үшін инъекциялық қалыптау машинасын сатып алды, яғни қысыммен пластикалық бөлшектерді жасауға арналған термопластавтомат. Ол 30 мың дат кронаға бағаланған, ал компанияның жылдық айналымы тек 450 мың болды. Бірақ бұл қадам ең дұрыс шешім болып шықты.

Так в 1932 году была основана мастерская, которая со временем стала одним из самых известных производителей игрушек в мире.

Дерево и пластмасса. Мастерская Кристиансена начала делать игрушки: деревянные свинок, уток, машинки, домики. Недорогие и простые, они хорошо продавались, тем более расходы были более чем скромны: сперва вместе с Оле Кирком работали только три его старших сына: Йоханнес, Карл Георг и Готфрид Оле, позже мастерская разрослась до семи сотрудников. Также в мастерской делали простое оборудование – садовые лестницы, гладильные доски.

В 1934 году мастерская получила современное название. Кристиансен колебался между несколькими вариантами: он хотел назвать компанию **LEGIO** (от *legion of toys* – «легион игрушек»), но в итоге назвал **LEGO** от датского *leg godt* – «играйте хорошо». Нередко встречается и другой перевод – с латыни слово *lego* можно перевести как «собираю вместе». Это сходство представители компании обнаружили значительно позже и немедленно воспользовались этим удивительным совпадением.

Девизом компании была фраза «Только самое лучшее достаточно хорошо». И действительно: деревянные уточки LEGO отличались высочайшим качеством. В 1935 г. в ассортименте появились и первые сборные деревянные игрушки.

Готфрид не собирался продолжать плотничное дело отца и планировал учиться в Германии, но этим планам помешала война. Сын остался в мастерской, и игрушечное дело стало его жизнью: именно он, третий из пяти детей, продолжил работу отца.

Во время войны мастерская не прекращала работать, хотя в 1942 году сгорела до основания во время авианалета и была отстроена заново работниками.

Ни оккупация, ни послевоенный кризис не помешали LEGO развиваться. Игрушки нужны во все времена. Компания росла, а в 1946 году Оле Кирк принял эпохальное решение – он купил инъекционно-литьевую машину для пластмассы, иначе говоря, термопластавтомат, способный лить пластиковые детали под давлением. Она стоила 30 тысяч датских крон: при годовом обороте компании всего в 450 тысяч. Но, как оказалось, это был самый правильный шаг из всех возможных.

Үйректерден – конструкторларға дейін.

1940–1950 жылдары LEGO ассортименті өте үлкен болды, бірақ негізінен басқа ағаш және пластик ойыншық өндірушілерінен ерекшеленбеді: балаларға арналған пластикалық шарлар, жол ережелері бойынша үстел ойындары, ағаш жануарлар фигуралары, машиналар модельдері – бәрі бар еді.

Қырықыншы жылдардың соңында ең сатылымы жоғары ойыншық – тапанша болды: алдымен ағаштан, кейін пластиктен. Барлық ұл балалар соғысып ойнағанды жақсы көреді, сондықтан ойыншық компаниясы бәсекеге қабілетті болу үшін әскери ойыншықтар шығаруға мәжбүр болды. Бұл бренд үшін бір ғана әскери ойыншық болғанын атап өту керек. Бірақ, Кристиансен пацифист болғандықтан, ойыншық қару жасауға үзілді-кесілді қарсы еді.

Кейін қызықты нәрсе болды. Бір-біріне бекітіліп тұратын кірпіштерден әртүрлі құрылымдар жасау идеясы жаңа емес еді. 1930 жылдардың басында британдық Minibrix компаниясы осындай ойыншықтар шығарған, бірақ олардың кубиктерінің ұштары төменде орналасқан. LEGO-де де ұқсас идеялар болды, бірақ ағаштан оларды толық іске асыру мүмкін болмады.

1939 жылы британдық Хилари Фишер Пейдж, Kiddicraft компаниясының негізін қалаушы, өзін-өзі біріктіретін құрылыс блоктарына патент алды. Оның ойлап тапқаны қазіргі LEGO 4×4 кубиктеріне ұқсас еді.

Пейдж үшін кубиктер тек ойыншықтардың бірі болса, даттық кәсіпкер олардан нақты потенциал көрді. Ол кубикті сәл жетілдіріп, төменгі жағындағы ойық формасын жақсартты, және 1949 жылы «автоматты біріктірілетін блоктар» деп аталатын өз нұсқасын ұсынды. Солай LEGO конструкторының тарихы басталды...

От уточек – к конструкторам. В 1940–1950-х годах ассортимент LEGO был огромен, но в целом не отличался от ассортимента других игрушечных компаний, имевших деревянное и пластиковое производство. Пластмассовые мячики для детей, настольная игра по правилам дорожного движения, деревянные фигурки животных, модели машинок – все на свете!

Самой продаваемой игрушкой конца сороковых годов был... пистолет: сперва деревянный, затем пластиковый. Все мальчишки любят играть в войнушку, и если игрушечная компания хотела быть конкурентоспособной, ей приходилось делать милитаристские игрушки. Но отдадим должное: это была первая и последняя такая игрушка бренда – Кристиансен был пацифистом и категорически не хотел делать игрушечное оружие.

А дальше произошло интересное. Идея строительства различных конструкций из кирпичиков, способных зажиматься друг в друге, не была нова. В начале 1930-х такие игрушки делала, например, британская компания Minibrix, правда, выступы ее кубиков располагались не сверху, а снизу кирпичиков. Аналогичные идеи были и у LEGO, но в дереве реализовать их в полной мере не удавалось.

А в 1939 г. британец Хилари Фишер Пейдж, основатель компании Kiddicraft, запатентовал самозажимающиеся строительные блоки. Его изобретение напоминало современные кубики LEGO 4×4.

Если для Пейджа кубики были одними из многих его игрушек, то датчанин почувствовал в них настоящий потенциал. Он чуть-чуть усовершенствовал кубик, изменив форму прорези в дне для лучшего крепления, и в 1949 году представил свой вариант под названием «автоматические скрепляющиеся блоки». Так стала зарождаться история конструктора LEGO...

Авторлық құқық \ Авторство: Chas Saunter (hilarypagetoys.com), CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=76005767>

1958 жылы Готфрид Кирк Кристиансен ең танымал патентінің бірі **кірпіш ұшының бекіту жүйесін** алды. LEGO кубигін аударып қарасаңыз, осы жүйені көресіз.

В 1958 г. Готфрид Кирк Кристиансен получил свой самый знаменитый патент – на **систему зажима выступа в кирпиче**. Переверните любой кубик LEGO, и вы увидите эту систему.

Бұл жүйенің ең керемет жағы – 1958 жылдан бүгінгі күнге дейін шығарылған барлық кубиктердің үйлесімділігі! Иә, 1960-жылдардағы жинақтың бөлшектерін алып, оларды қазіргі жиынтықта еркін пайдалана аласыз. Тіпті LEGO DUPLO сериясының бөлшектері үлкен болғанымен (үлкендеріне қарағанда 8 есе), олар да үйлесімді. Міне осы әмбебаптық LEGO-ны қазіргі компанияға айналдырды.

Кірпіштерден – қазіргі жиынтықтарға дейін. 1956 жылы өнім экспорттауды бастады. Бірінші жеткізу елі – Швеция, екіншісі – Германия, кейін Швейцария, Франция, Ұлыбритания қосылды. Әрине, экспорт тек конструкторлар емес, негізінен қарапайым пластикалық ойыншықтар болды.

1960 жылы ағашпен жұмыс істейтін цех өртенді. Ойлана келе, Готфрид Кирк ағаш өндірісін қалпына келтірмей, болашаққа назар аударуды шешті. Ал болашақ – пластикке тиесілі болды.

Болашаққа қадам. LEGO әлемінде пойыздар мен машиналар, үйлер мен жолдар, әуежайлар мен вокзалдар болды. Бір ғана нәрсе жетіспеді – адам. Әрине, жиынтықтардан адам тәрізді фигуралар жинауға болатын, бірақ бұл ұтымды емес еді.

Самым крутым в этой системе и по сей день является то, что все кубики, произведенные с 1958 году до наших дней, совместимы! Да, вы можете взять детали из набора 1960-х и спокойно использовать их в современном комплекте. Более того, хотя детали младшей серии LEGO DUPLO в 8 раз больше своих старших собратьев, они тоже с ними совместимы. Эта универсальность и сделала LEGO тем, чем компания является сейчас.

От кирпичей – к современным наборам. В 1956 году начался экспорт продукции. Первой страной для поставок стала Швеция, второй – Германия, затем добавились Швейцария, Франция, Великобритания. Конечно, экспортировались не только и даже не столько конструкторы. Основой экспорта пока что были обычные пластмассовые игрушки.

В 1960-м сгорел цех, в котором работали с деревом. Подумав, Готфрид Кирк принял решение не возобновлять деревянное производство и сосредоточиться на будущем. А будущее явно было за пластиком...

Шаги в будущее. В мире LEGO были поезда и машины, дома и дороги, аэропорты и вокзалы. Не хватало только одного – человека. Конечно, наборы предлагали собирать человекообразные фигуры из имеющихся деталей, но это было не совсем то.

1975 жылы алғашқы қазіргі мини-фигуралардың прототиптері пайда болды. Оларда қозғалатын қол жоқ еді, аяқтары да қозғалмайтын, бетінде сурет салынбаған. Бірақ кейбір бас киімдерді таңдауға мүмкіндік берілді.

Жаңа сөзді айтқан – Готфрид емес, оның ұлы, үшінші буынның өкілі – Кьельд Кирк Кристиансен болды. 1978 жылы ол қозғалатын адам фигурасын жасап, оны LEGO қалаларына енгізді. Бұл қазіргі заманауи смайликпен және бекіту қолдары бар кейіпкер еді.

Угея зор құштарлықпен қабылданғы және LEGO әлемінде «тұрғындар» пайда болды. Осы кезден басмап LEGO City, LEGO Castle және LEGO Space серияларының барлық жиынтықтарына міндетті түрде адам фигуралары қосыла бастады. Осы жылдар ішінде төрт миллиардтан астам (!) фигура шығарылды.

Бүгінгі LEGO. Әрине, бұл LEGO тарихының барлық кезеңі емес. Әр нәрсе бір рет пайда болды, және қазіргі конструкторларда қолданылатын әрбір элементті біреу ойлап тапты, біреу жетілдірді, біреу өзгертті. Бүгін LEGO әлемінде ондаған әлемдер, жүздеген жиынтықтар, мыңдаған кейіпкерлер бар. Ойыншықтарға кинофильмдер сериясы да қосылды (шындығында қуыршақ анимациясы). Мысалы, «Лего фильм: Бэтмен» керемет табысқа жетті, жылы әрі тапқыр фильм болды.

Әр секунд сайын әлемде жеті LEGO жиынтығы сатылады. Даттық жиынтықтар тіпті ғарышқа да барған: 2011 жылы астронавтар 13 жиынтықты Халықаралық ғарыш станциясына апарған. Тарих жалғасуда, жаңа сериялар, жиынтықтар, кейіпкерлер пайда болуда...

Сөйтіп, Оле Кирк Кристиансеннің өмірлік ісі өмір сүре береді...

В 1975 году в наборах появились первые прообразы современных мини-фигурок. У них не было подвижных рук, ноги тоже не двигались и были единым целым, на головах не были нарисованы лица. Зато фигурки имели некоторый выбор головных уборов.

Новое же слово сказал вовсе не Готфрид, а его сын, представитель третьего поколения семьи – Кьельд Кирк Кристиансен. В 1978 году он разработал подвижную фигурку человека, интегрируемого в уже существующие города LEGO. Это был уже современный персонаж со смайликом и руками-зажимами.

Угея был принята с восторгом, и мир LEGO стал обитаемым. С этого момента все наборы серий LEGO City, LEGO Castle и LEGO Space в обязательном порядке комплектовались человечками. За эти годы было выпущено более четырех миллиардов (!) фигурок.

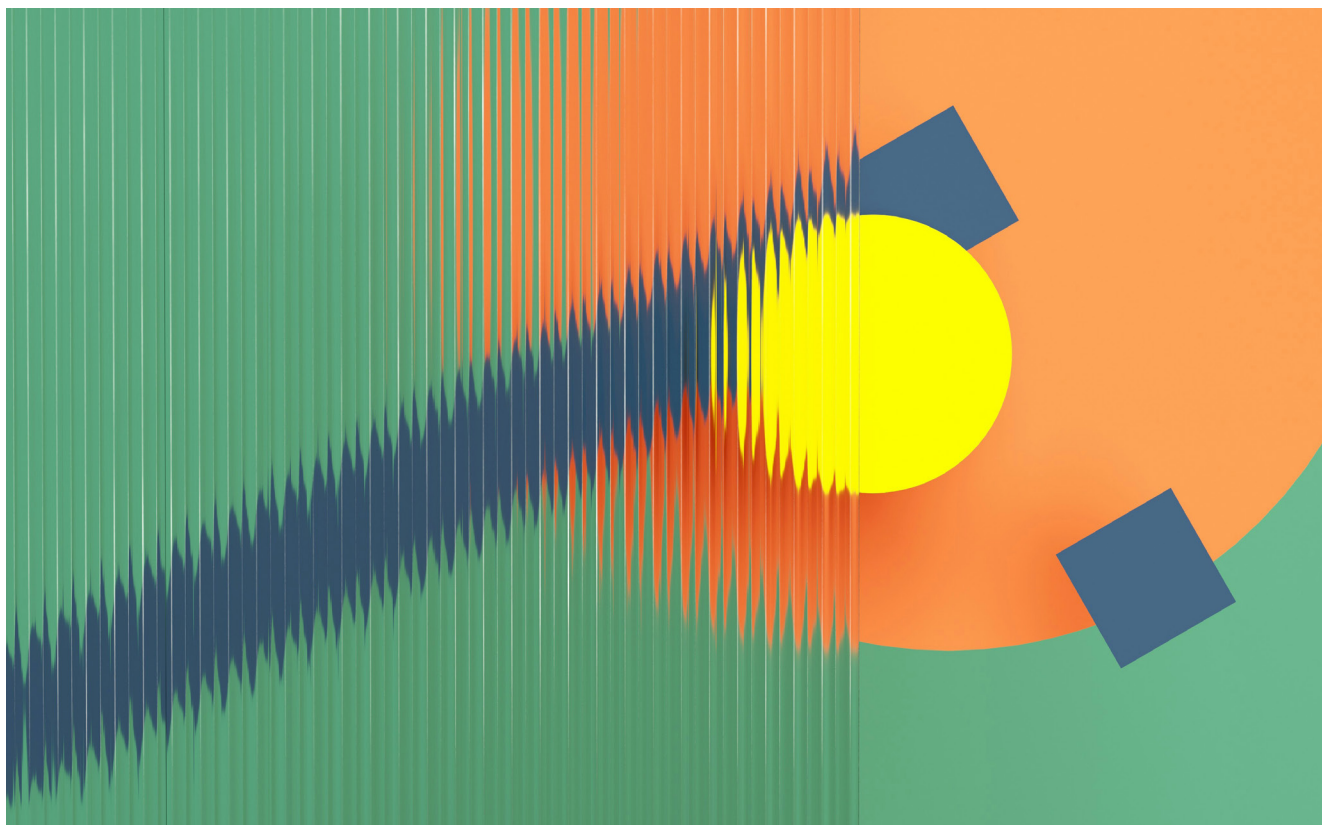
Лего сегодня. Конечно, это далеко не все этапы истории LEGO. Все когда-либо было впервые, и любой из элементов, которые используются в современных конструкторах, кто-то изобрел, кто-то усовершенствовал, кто-то видоизменил. Сегодня во вселенной LEGO – десятки миров, сотни наборов, тысячи персонажей. К игрушкам прибавилась успешная серия кинофильмов (по сути кукольной анимации). В частности, отлично прошел в прокате «Лего фильм: Бэтмен», добрый и остроумный.

Каждую секунду в мире продается семь комплектов LEGO. Датские наборы побывали даже в космосе: в 2011 году астронавты захватили 13 комплектов на МКС. История продолжается, появляются все новые и новые серии, наборы, персонажи...

Так что дело жизни Оле Кирка Кристенсена продолжает жить...

[HTTPS://WWW.TECHINSIDER.RU/GADGETS/383012-UDIVITELNAYA-ISTORIYA-LEGO-OT-DEREVYANNUH-UTOCHEK-DO-ROBOTOTENNIKI/](https://www.techinsider.ru/gadgets/383012-udivitel'naya-istoriya-lego-ot-derevyannuh-utochek-do-robototehnik/)

БАЛАЛАРҒА |

ДЕТЯМ |

С. Е. Башкаева,

психолог,
қоғаммен және медиа
байланыс бөлімінің маманы,
«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру ұлттық
ғылыми-практикалық
институты,
Алматы қ.

«Қауіпсіз орын» техникасы

Өзімізді жақсырақ танып көрейік.
Кейде бізде эмоциялар көбейіп, оларды
басқару өте қиынға соғады, жиі қынжылу мен
уайым сезімдері басым болады.

Сіздерге **«Қауіпсіз орын» техникасын**
ұсынамын. Өзіңізді ыңғайсыз сезінгенде,
қорыққанда немесе уайымдағанда осы техни-
каны қолдансаңыз балады.

Техниканың негізгі мақсаты – өзіңізді сол
сәтте жақсырақ сезінуге, уайым геңгейін
төмендетуге және қауіпсіздікті сезіну
көмектесу.

С. Е. Башкаева,

психолог,
специалист отдела
взаимодействия с обществом и медиа,
Национальный научно-практический
институт благополучия
детей «Өркен»,
г. Алматы

Техника «Безопасное место»

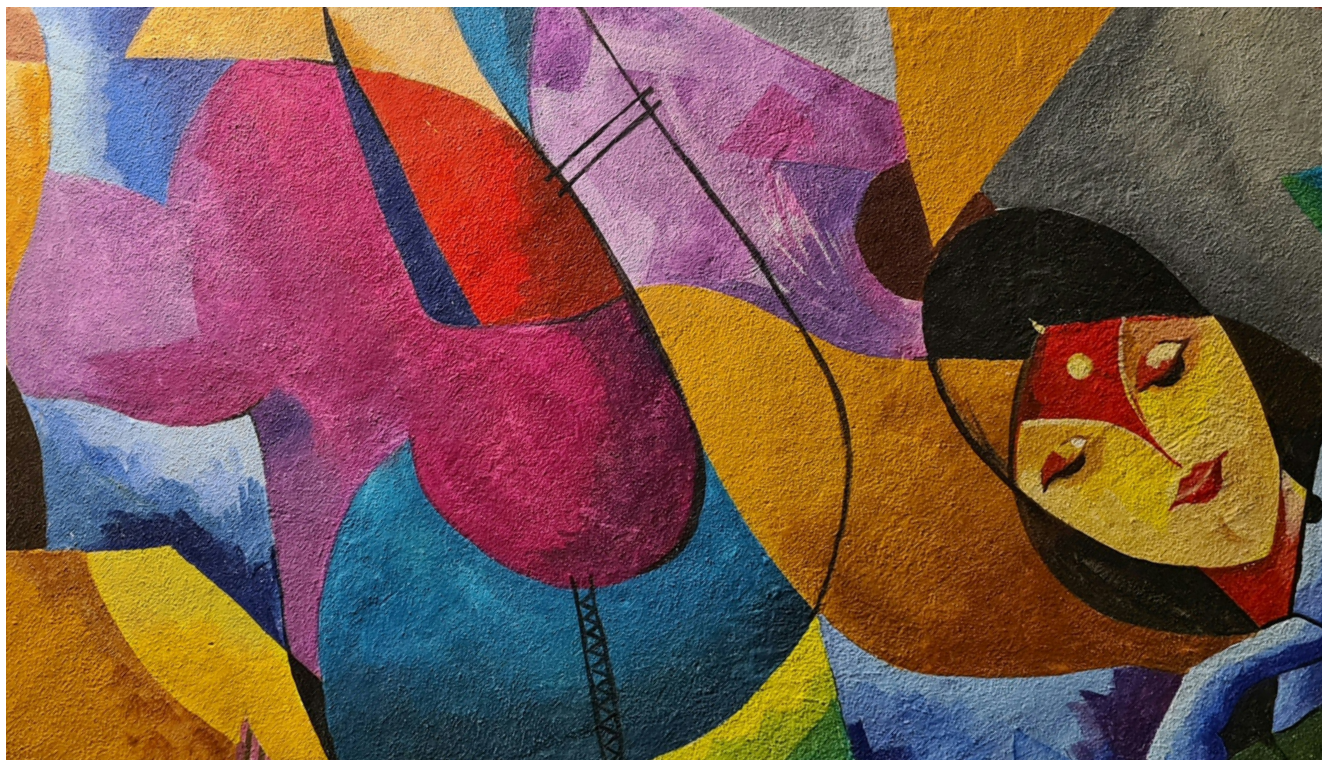
Давайте узнаем себя получше.

Иногда нас переполняют эмоции, и нам очень
трудно справиться с ними, часто преодолевают
тоска и тревога.

Предлагаю познакомиться с **техникой**
«Безопасное место». Можете делать ее каж-
дый раз, когда вам будет тревожно, страшно и
некомфортно.

Главная цель техники – помочь себе по-
чувствовать себя лучше в моменте, сни-
зить уровень тревоги и ощутить себя в
безопасности.

- ▶ Алдымен отырыңыз, аяқтарыңызды еденге қойып, қолдарыңызды тізеңізге немесе өзіңізге жақын кез келген жерге қойыңыз.
- ▶ Терең дем алып, өте баяу шығарыңыз.
- ▶ Бұл әрекетті 4 рет қайталаңыз.
- ▶ Босаңсуға тырысыңыз.
- ▶ Көздеріңізді жұмыңыз.
- ▶ Өз үшін қауіпсіз орынды елестетіңіз (немесе еске түсіріңіз). Бұл орын ойдан шығарылған немесе шынайы болуы мүмкін. Ең бастысы – онда өзіңізді қауіпсіз және жайлы сезінуіңіз керек.
- ▶ Мидыңызда өзіңізді тыныш және барынша жайлы сезінетін орынды жасаңыз.
- ▶ Сол орынды сипаттауды бастаңыз:
Сізді қоршап тұрған түстер қандай?
Қоршаған ортада не көріп тұрсыз?
Ұсақ-түйекке назар аударыңыз.
Орынды мүмкіндігінше ұсақ-түйекке дейін елестетіңіз.
- ▶ Сол жерде не істеп жатқаныңызды ойлаңыз.
- ▶ Қандай сезімде екеніңізді анықтаңыз.
- ▶ Жаныңызда біреу бар ма немесе жоқ па, соны ойлаңыз.
- ▶ Қандай дыбыстарды естіп тұрсыз?
- ▶ Орынды одан да жағымды ету үшін не істеуге болады?
- ▶ Бұл орындағы ең ұнайтын нәрсе не?
- ▶ Өз сезіміңізді бағалаңыз.
- ▶ Сіз қандай сезімдесіз?
- ▶ Сол сезімдерді барынша сезінуге тырысыңыз.
- ▶ Терең дем алыңыз.
- ▶ Көздеріңізді ашыңыз.
- ▶ Для начала нужно сесть, поставить ноги на пол, руки положить на колени или на любую поверхность рядом с собой.
- ▶ Сделать глубокий вдох и очень медленный выдох.
- ▶ Повторить 4 раза.
- ▶ Постараться расслабиться.
- ▶ Закрыть глаза.
- ▶ Представить (или вспомнить) безопасное для себя место. Оно может быть как вымышленное, так и реальное. Главное – чтобы в нем вы чувствовали себя безопасно и комфортно.
- ▶ Постарайтесь создать в голове место, где вы будете чувствовать себя спокойно и максимально комфортно.
- ▶ Начните описывать это место.
Какие цвета вас окружают?
Что вы видите вокруг?
Рассмотрите детали.
Постарайтесь представить это место максимально детально.
- ▶ Подумайте, что вы делаете.
- ▶ Что чувствуете в этот момент?
- ▶ Есть рядом с вами кто-то или нет?
- ▶ Что вы слышите?
- ▶ Представьте себе что-то, что бы сделало это место еще более приятным.
- ▶ Что в этом месте вам больше всего нравится?
- ▶ Как вы себя чувствуете?
- ▶ Какие ощущения вас наполняют?
- ▶ Постарайтесь максимально почувствовать эти ощущения.
- ▶ Сделайте глубокий вдох.
- ▶ Откройте глаза.

Бұл жаттығуды орындау кезінде сіздің қауіпсіз орныңыз уақыт өте келе өзгеруі мүмкін – себебі сіз өзіңізге қорғаныс пен жайлылық сезімін беретін орынды іздеуді жалғастырасыз.

Кейде өз қауіпсіз орныңызды бейнелеп салу маңызды болады, бұл тыныштық пен қауіпсіздік атмосферасына тереңірек еруге көмектеседі. Осы суретті өз бөлмеңізге іліп қоюға немесе өзіңізбен бірге алып жүруге болады, сонда оны көрген сайын өз қауіпсіз орныңызға орала аласыз.

Егер қиындықтар туындаса, мысалы, қандай да бір сәтте сол орын бәрібір жеткілікті деңгейде қауіпсіз емес болып көрінсе, әлемнің бір жерінде дәл сізге арналған мекен бар екенін ойлаңыз.

- ▶ Ол қандай орын?
- ▶ Онда міндетті түрде не болуы керек?
- ▶ Ол жер бұдан да (қауіпсіз) болуы үшін тағы не қосуға болады?

Кейде көңілде мұң ұялап, сіздің қиялыңыздағы орын емес екеніне немесе бұрынғы қалпын жоғалтқанына өкініш сезімі туындауы мүмкін.

Мұндай кезде сол мекен туралы бойыңызда жылы естеліктер қалғанын ойлаңыз. Ол естеліктер, бейнелер мен сезімдер әлі де тірі және олардың сізге демеу болып, қолдау көрсетуге қауқары жетеді.

Во время выполнения этого упражнения может оказаться, что ваше безопасное место меняется по мере того, как вы продолжаете искать то, что даст вам чувство защищенности и комфорта.

Иногда важно нарисовать свое безопасное место, чтобы еще больше погрузиться в атмосферу спокойствия и безопасности. Этот рисунок можно повесить в своей комнате или носить с собой, чтобы при взгляде на него возвращаться в безопасное место.

Если возникают трудности, например, в какой-то момент место кажется все равно недостаточно безопасным, подумайте о том, что где-то в мире точно есть именно ваше место.

- ▶ Какое оно?
- ▶ Что там обязательно должно быть?
- ▶ Что можно было бы добавить в ваше место, чтобы оно стало еще более защищенным?

Иногда могут возникать чувства печали, сожаления о том, что, например, место давно уже не такое, как было в ваших представлениях.

Тогда подумайте о том, что у вас остались теплые воспоминания о вашем месте, и эти воспоминания, образы, чувства живы и обладают способностью вас поддерживать.

Авторлық құқық \ Авторство: М. С. Эшер. Официальный вебсайт Эшера, Добросовестное использование, <https://ru.wikipedia.org/w/index.php?curid=270090>

АТА- | РОДИТЕЛЯМ | АНАЛАРҒА

«Аяқталмаған сөйлемдер» әдісі

Отбасы ішіндегі қарым-қатынасты жақсартуға бағытталған техникаға назар аударайық. Оның негізінде Сакс-Леви әдісі бойынша аяқталмаған сөйлемдер әдістемесі бар.

«Аяқталмаған сөйлемдер» әдісі адамның саналы және бейсаналы ұстанымдарын анықтауға мүмкіндік береді. Яғни, ата-анасына, отбасына, қарым-қатынасына, қызметтік деңгейі жоғары және бағынышты адамдарға, қорқыныштары мен уайы мдарына, кінә сезіміне, өткен мен болашаққа, өмірлік мақсаттарына деген қатынасын көрсетеді.

Тесттегі барлық сөйлемдерді бірнеше топқа біріктіруге болады, олар жеке адамның отбасыға, адамдар арасындағы, ер мен әйел арасындағы және өзін-өзі қабылдауына деген қарым-қатынасын көрсетеді.

Тестті 1950 жылдары америкалық клиникалық психологтер **Джозеф М. Сакс** пен **С. Леви** әзірлеген. Ол проективтік диагностикаға жатады және сөздік ассоциациялар техникасының бір түрі болып табылады.

Методика «Незаконченные предложения»

Рассмотрим технику, направленную на улучшение взаимоотношений внутри семьи. В ее основе лежит Методика незаконченных предложений Сакса-Леви.

Методика (метод) «Незаконченные предложения» позволяет выявить осознаваемые и неосознаваемые установки человека, показывает его отношение к родителям, семье, к представителям своего и противоположного пола, к вышестоящим по служебному положению и подчиненным, к своим страхам и опасениям, к чувству вины, к прошлому и будущему, к жизненным целям.

Все предложения теста можно объединить в несколько групп, отражающих отношение личности к семье, межличностным отношениям, отношениям между мужчиной и женщиной и самовосприятию. Тест был разработан американскими клиническими психологами **Джозефом М. Саксом** и **С. Леви** в 1950-х годах. Относится к проективной диагностике, является вариацией техники словесных ассоциаций.

Жаттығу ата-ана мен бала арасында орындалады.

Сіздің алдыңызда екі тапсырма бар: біреуі ата-анаға, екіншісі балаға арналған.

Сіздің міндетіңіз – осы сөйлемдерді толықтыру.

Балаларға

Бастапқыда өзіңізге қатысты сөйлемдерді жалғастырасыз, кейін сізге өз анаңыз немесе әкеңіз қалай жауап беретінін болжау қажет және сол жауаптарды жазасыз.

Анаға, әкеге немесе басқа ересек адамға

Бастапқыда өзіңізге қатысты сөйлемдерді толықтырыңыз (парақтың екінші бөлігі), кейін бала қалай жауап береді деп болжап, сол жауаптарды жазыңыз.

Өте маңызды! Бұл жаттығудың мақсаты – жауаптарды дәл табу емес, сондықтан нәтижені «9-ның 3-і дұрыс шықты» шкаласы бойынша бағамаймыз. Маңыздысы – бір-біріңізді қалай көретініңіз, өзара түсіністік пен шынайылық.

Жаттығуды екі қатысушы да орындағаннан кейін, жауаптар оқылады.

Әрқашан кімнен бастайтынымызды сұраймыз. Мысалы, бірінші ана бастайды деп шешілсе, бала алдымен өзінің болжамдық жауабын оқиды. Содан кейін ана өз жауабын оқиды. Яғни алдымен әрқашан біреудің жауабын болжау оқылады, кейін нақты жауапты тыңдаймыз.

Рефлексия әр сөйлемнен кейін де, жаттығу аяқталған соң да жүргізіледі. Жаттығу қанша уақытқа созылатынын алдын ала болжау қиын, себебі талқылау барысында қосымша көптеген сұрақтар туындайды.

Жаттығуды әрқашан позитивті нотамен аяқтау қажет, сондықтан ата-ана мен бала бір-бірін құшақтап қоштассын (әсіресе егер талқылау процесі оңай болмаған жағдайда).

Қалауыңыз бойынша, бұл жаттығуды үйге басқа ата-анамен бірге орындауға болады, бірақ бұл кезде нұсқаулыққа қарау және нәтижелерді дұрыс түсіндіру маңызды.

Жақсы нәтиже деп, әңгіме барысында сіз балаңызбен одан да тығыз байланыс орнатып, оны басқа қырынан көре алғаныңызды айтуға болады.

Упражнение выполняется в паре родитель – ребенок.

Перед вами два задания. Одно для родителя, второе – для ребенка.

Ваша задача – продолжить эти предложения.

Для ребенка

Сначала ты продолжаешь предложения относительно себя, а дальше тебе нужно будет предположить, как ответят на вопросы твоя мама или папа, и записать эти ответы.

Для мамы, папы или другого взрослого

Сначала вам нужно продолжить предложения о себе (вторая часть листа), а потом предположить, как ответит ребенок, и записать эти ответы.

Очень важно! Целью этого упражнения не является угадывание ответов, поэтому и результат мы не будем оценивать по шкале «совпало 3 из 9». Важно ваше видение друг друга, взаимопонимание и искренность.

После того как упражнение выполнено обоими участниками, зачитываются ответы.

Всегда спрашиваем, с кого начнем. Если считать, что первой начинает мама, тогда сначала ребенок читает предполагаемый ответ мамы на первое из ее предложений. После того как он озвучен, мама зачитывает, как она ответила. То есть первым мы всегда читаем предположение относительно ответа кого-либо, а потом уже слушаем сам ответ.

Рефлексия проводится как после каждого предложения, так и после упражнения в целом. Предугадать, сколько будет длиться это упражнение, достаточно сложно, так как в процессе обсуждения поднимается еще множество вопросов.

Заканчивать упражнение нужно всегда на **позитивной ноте**, поэтому предлагаю родителю и ребенку обнять друг друга (особенно если процесс обсуждения был непрост).

По желанию, это упражнение можно выполнить дома с другим родителем, но при этом важно точно следовать инструкции и правильно интерпретировать результаты.

Хорошим результатом будет, если в процессе обсуждения вам удалось установить еще более близкий контакт и посмотреть на своего ребенка другими глазами.

Стимулдық материал

Балаға арналған _____ (баланың есімі)

1. Анашымның берген ең жақсы сыйлығы, ол - _____
2. Мен бірдеңені бұрыс жасағанда, анам _____
3. Көбіне анам мені _____ үшін мақтайды _____
4. Көбіне анам екеуміз _____ үшін ренжісеміз _____
5. Меніңше, анам үшін жасаған ең жақсы ісім _____ болды _____
6. Анам « _____ » деп айтқанда, мен одан қорқамын.
7. Анам _____ кезде маған бәрінен де ауыр тиеді
8. Маған _____ кезде анамның көмегі қажет
9. Мен бәрінен де артық жақсы көретін адамдар, _____

Ата-анаға арналған _____ (ата-ананың есімі)

1. _____ кезде мен бәрінен де қатты мұңаямын
2. Үйде болғанда, менің _____ келгені соншалық
3. Мен бәрінен бұрын _____ (баланың есімі) _____ қалаймын
4. Бізге _____ (баланың есімі) екеумізге ең қиыны _____ болады
5. _____ (баланың есімі) _____ кезде мен ашуланамын
6. Егер _____ (баланың есімі) сұраса, мен _____ дайынмын
7. _____ (баланың есімі) үшін ең жақсы сыйлық _____
8. Маған _____ (баланың есімі) _____ көмегі қажет
9. Мен бәрінен де артық жақсы көретін адамдар, _____

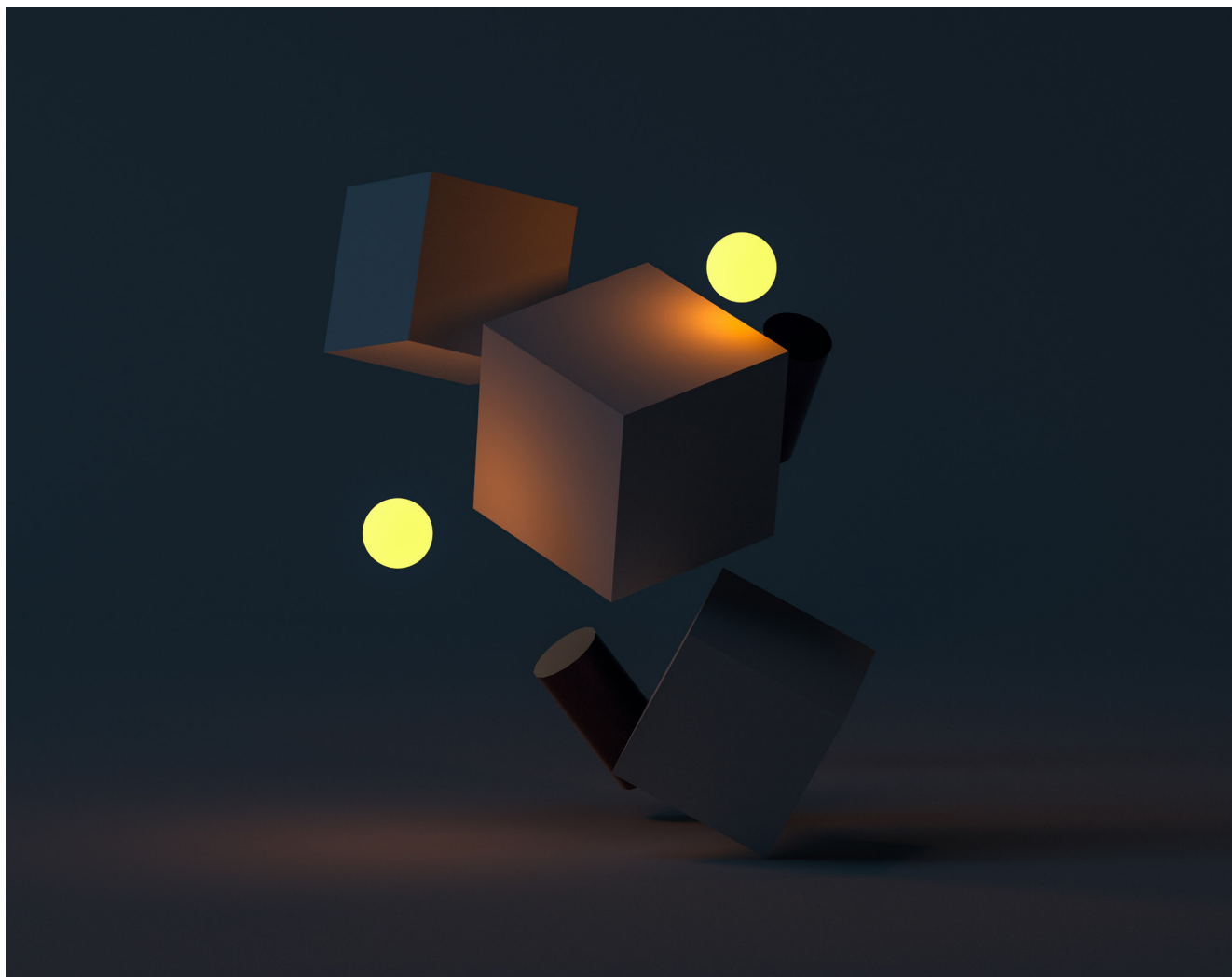
Стимульный материал

Для _____ (имя ребенка)

1. Самый приятный подарок от мамы, это - _____
2. Когда я делаю что-то не так, моя мама _____
3. Чаще всего мама хвалит меня за _____
4. Чаще всего мы с мамой ссоримся из-за _____
5. Я думаю, что самым приятным, что я сделал(а) для мамы, было _____
6. Когда мама говорит, что _____, я ее боюсь.
7. Больше всего мне обидно, когда мама _____
8. Мне нужна помощь мамы в _____
9. Люди, которых я больше всего люблю, _____

Для _____ (имя родителя)

1. Больше всего я огорчаюсь, когда _____
2. Когда я нахожусь дома, мне очень хочется _____
3. Больше всего я хочу, чтобы _____ (имя ребенка) _____
4. Сложнее всего нам с _____ (имя ребенка) бывает _____
5. Я сержусь, когда _____ (имя ребенка) _____
6. Если _____ (имя ребенка) попросит, я готов(а) _____
7. Самый приятный подарок _____ (имя ребенка) _____
8. Мне нужна помощь _____ (имя ребенка) _____
9. Люди, которых я больше всего люблю, _____

ПЕДАГОГТЕРГЕ |

Жобалау әгістемесі

Сізге оқушыларыңызбен **сурет арқылы тест** жүргізуді ұсынамыз. Ол үшін қағаз бен шабыт қажет болады.

Тест **өз-өзіңді таныстыруға және ішкі «меніңзді» ой елегінен** өткізуге арналған.

Қағаз бетіне 6 бірдей шаршы салыңыз.

Содан кейін әр шаршыға мына суреттерді салыңыз:

- 1-шаршыға – шеңбер;
- 2-шаршыға – үшбұрыш;
- 3-шаршыға – бірнеше бір-біріне тік бұрыш жасап қиылысатын сызықтар;
- 4-шаршыға – қосу;
- 5-шаршыға – шаршы;
- 6-шаршыға – «м» әрпіне ұқсас толқынды сызық.

Әр шаршыдағы геометриялық фигураларды толық суретке айналатындай етіп дамытыңыз.

Қиялға ерік беруге болады!

ПЕДАГОГАМ |

Проективная методика

Предлагаем вам провести рисуночный тест с вашими учениками. Для этого понадобятся бумага и фантазия.

Тест предназначен для **самопрезентации** и **саморефлексии над своим внутренним Я**.

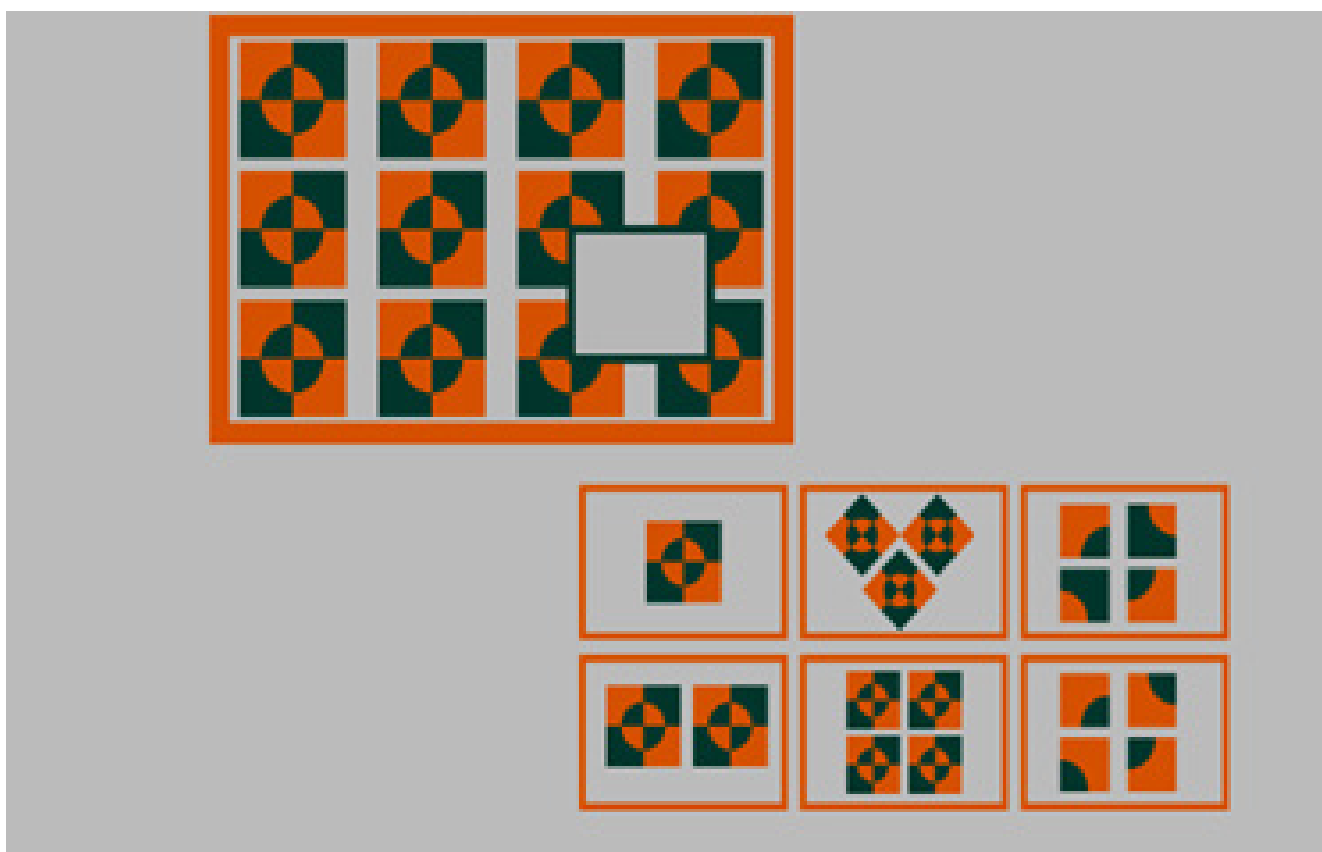
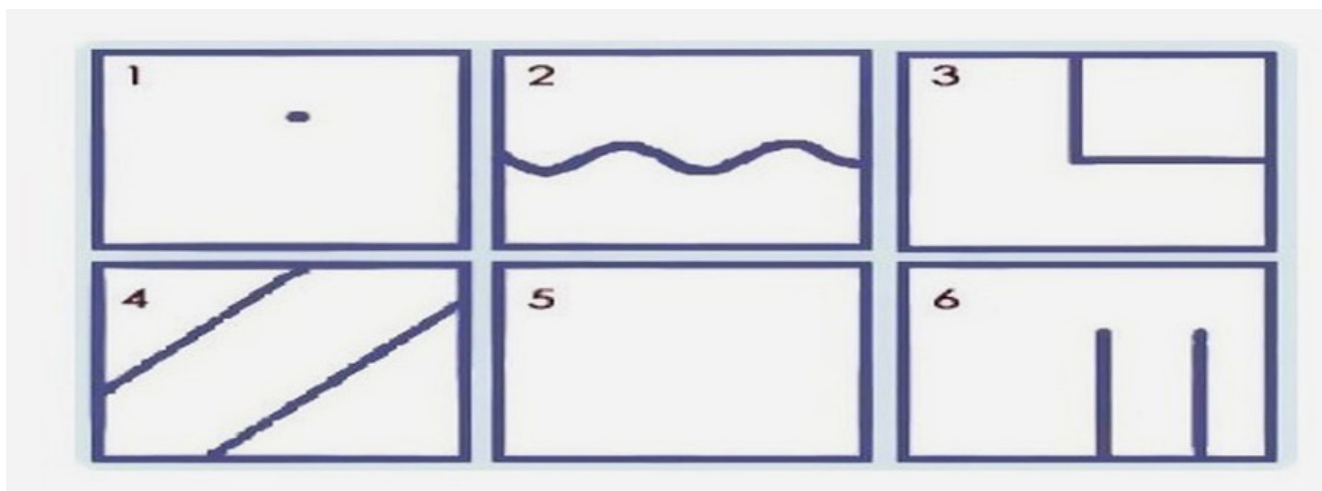
Нарисуйте на листе бумаги 6 одинаковых квадратов.

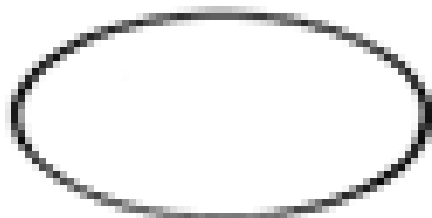
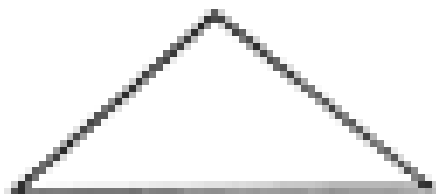
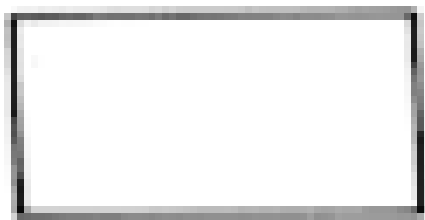
Затем нарисуйте:

- в 1-м квадрате круг;
- во 2-м – треугольник;
- в 3-м – несколько пересекающихся под прямым углом линий;
- в 4-м – крест (плюс);
- в 5-м – квадрат;

в 6-м – волнистую линию, похожую на букву м. Дорисуйте геометрические фигуры в каждом квадрате до полноценной картинки.

Фантазия приветствуется!

Әр суреттің астына оны сипаттайтын 4–5 сын есімді жазыңыз.

Кілт. Әрбір салынған сурет – өзіңді қалай қабылдайтыныңыз туралы кішкентай әңгіме.

- 1 – өзіңді қалай көрсетесіз (басқа адамдарға қатысты);
- 2 – әлеуметтік жетістік тақырыбына (қызметіңізге) көзқарасыңыз;
- 3 – сыртқы қолдауға деген көзқарасыңыз;
- 4 – отбасы туралы қабылдауыңыз;
- 5 – махаббатты қалай көресіз және түсінесіз;
- 6 – қиялыңыз бен шығармашылық ойлауыңыздың көрінісі.

Талқылауға арналған сұрақ

Сіздің бейсаналық ойыңыз өміріңіздің негізгі салалары туралы не дейді?

Қорытынды жасау: тест нәтижесін өзіңіз талдап көре аласыз.

Қай сала қиындық тудырады, жеткілікті дамымаған немесе жеткілікті көрсетілмеген?

Бұл өзіңізбен жұмыс істеудің немесе назар аударуға тұрарлық нәрселерді анықтауың бастауы болуы мүмкін.

Сонымен қатар, сурет арқылы тестті бірге орындау ұжымның бірігуіне ықпал етеді.

Под каждой картинкой напишите 4–5 прилагательных, которые ее описывают.

Ключ. Каждая нарисованная картинка – это маленькая история про то, как вы воспринимаете самих себя.

- 1 – как позиционируете себя (относительно других людей);
- 2 – как воспринимаете тему социального успеха (ваша карьера);
- 3 – ваше отношение к некоей поддержке из вне;
- 4 – ваше восприятие семьи;
- 5 – ваше восприятие любви, как вы видите и понимаете это чувство;
- 6 – проявление вашей фантазии и творческого мышления.

Вопрос для обсуждения

Что говорит ваше бессознательное об основных сферах вашей жизни?

Выводы по тесту можно сделать самостоятельно, ответив на вопрос.

Какая сфера жизни оказалась проблемной, недостаточно развитой или недостаточно представленной?

Это может стать началом работы над собой или над тем, на что стоит обратить внимание.

Также совместное выполнение рисуночного теста сплотит коллектив.

Қарашы! қар ерін бәйшешектер бүршік жарыпты.

Мәссаған! Көктем келіп қалды.

Қандай әдемі!

Күн жылынып, жер қызғанда өсімдіктер оянады. Табиғат заңы ғой!

Бұл біздің халқымыз үшін не білдіреді?

Бәйшешек - көктемнің, жаңа өмір мен үміттің белгісі. Қыстың аяқталуы, береке-бірліктің бастауы.

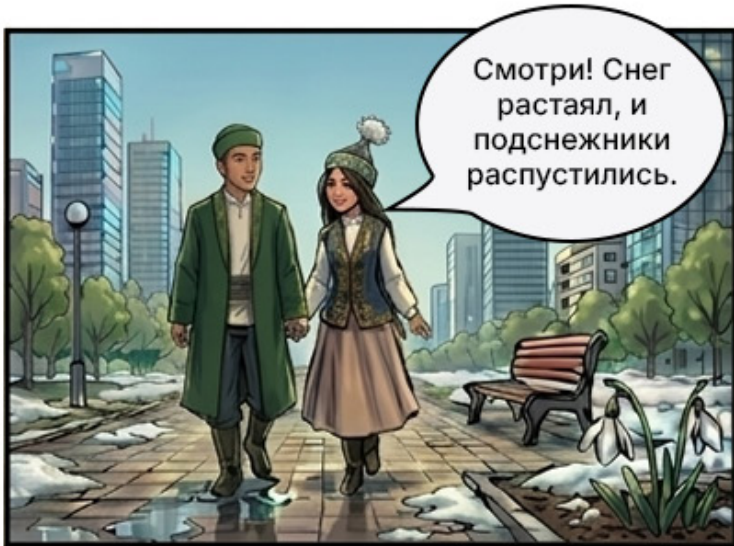

Шынымен де! Табиғаттың оянуы бізге шаттық пен қуаныш сыйлайды!

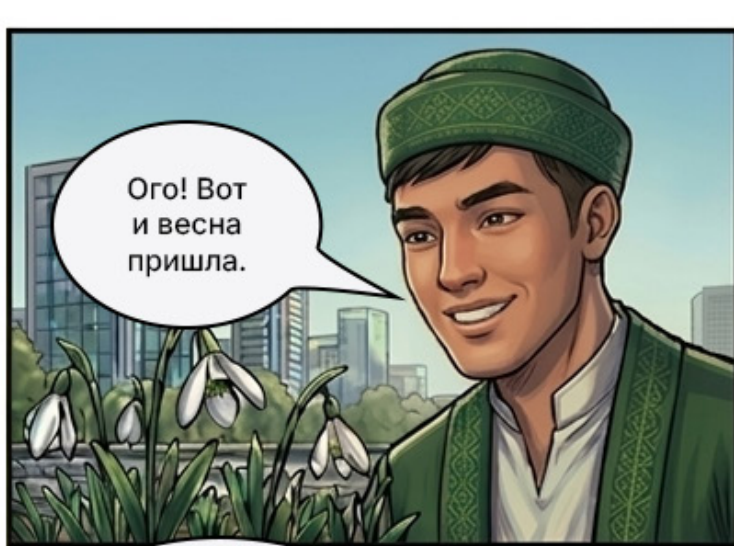

Иә, Көктем - жақсылықтың бастауы! Наурыз мейрамы құтты болсын!

**НАУРЫЗ
МЕЙРАМЫ
ҚҰТТЫ БОЛСЫН!**

Смотри! Снег растаял, и подснежники распустились.

Ого! Вот и весна пришла.

Как красиво!

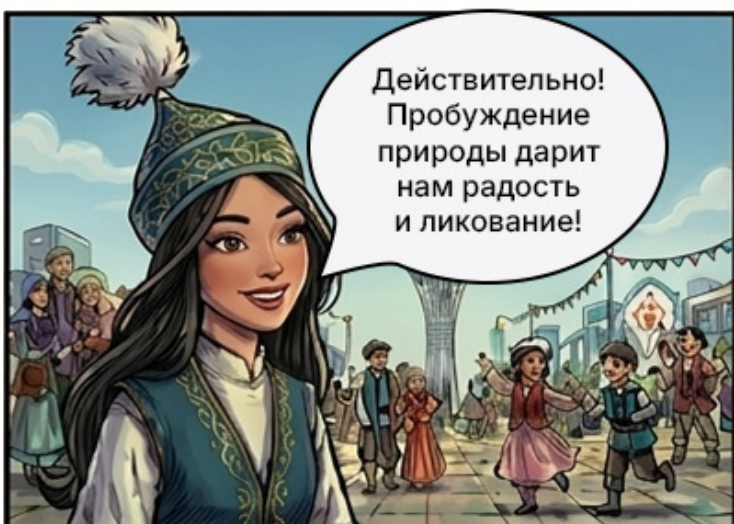
Как только солнце прогревает землю растения пробуждаются. Это закон природы!

Что это значит для нашего народа?

Подснежник - символ весны, новой жизни и надежды. Конец зимы, начало благополучия и единства.

Действительно! Пробуждение природы дарит нам радость и ликование!

Да, Весна - начало добрых дел! С праздником Наурыз!

С ПРАЗДНИКОМ НАУРЫЗ!

КӨКТЕМ КЕЛДІ!

ОЯНУ

ДӘСТҮРЛІ ДӘМ

ҚОНАҚТАУ

КҮН ШУАҒЫ

ОЙЫН-САУЫҚ

ЖАҢАРУ

БЕРЕКЕ МЕН БІРЛІК

ВЕСНА ПРИШЛА!

ПРОБУЖДЕНИЕ

ТРАДИЦИОННОЕ УГОЩЕНИЕ

ГОСТЕПРИИМСТВО

СОЛНЕЧНОЕ ТЕПЛО

ИГРЫ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ

ОБНОВЛЕНИЕ

ЕДИНСТВО И БЛАГОПОЛУЧИЕ

Наурыз береке мен бірлік мерекесі! Міне, Наурыз көже бәріне жетті!

Әр үйге, әр жүрекке қуаныш сыйлайық!

Дәмі тіл үйіреді! Бұл біздің алғашқы көжеміз!

Бұл Наурыз кечесі - достығымыздың символы!

Биылғы Наурыз өте ерекше болды!

Жұртшылықтың көңілі көтерілді!

Наурыз мейрамы құтты болсын! Келесі жылға аман-есен жетейік!

Көктемнің шуағы мен көженің берекесі ешқашан таусылмасын!

Наурыз - праздник
достатка и единства!
Наурыз коже
хватило всем!

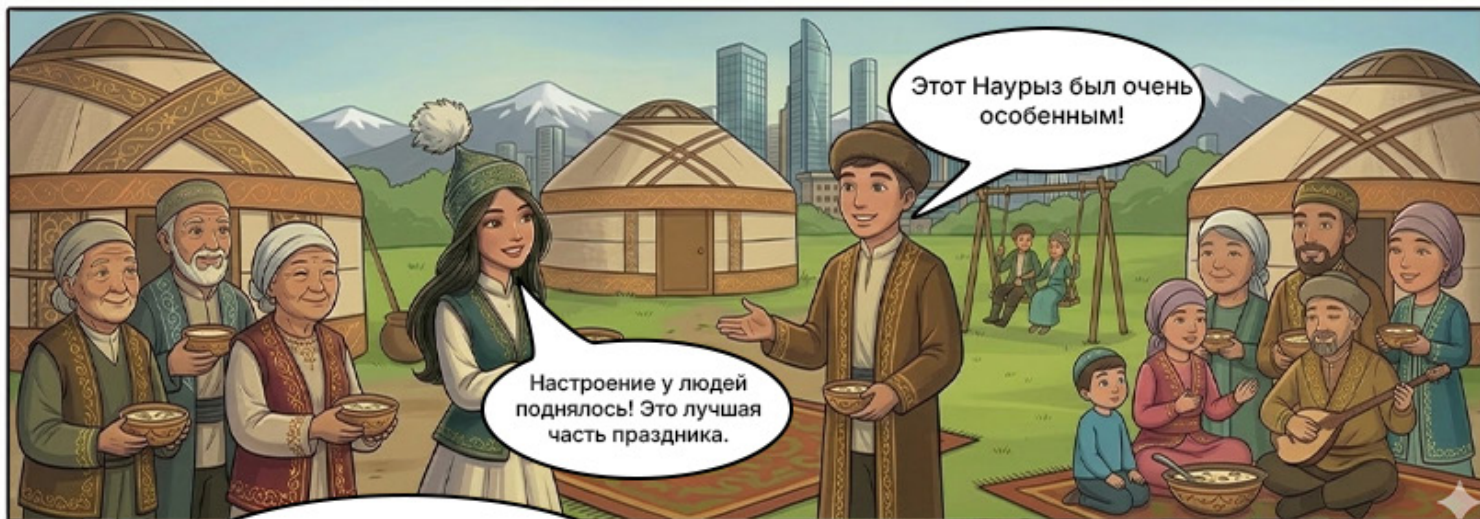
Давайте принесем
радость каждому дому,
каждому сердцу!

Вкус объединение! Это
наше первое наурыз
коже!

Этот наурыз коже
символ нашей дружбы!

Этот Наурыз был очень
особенным!

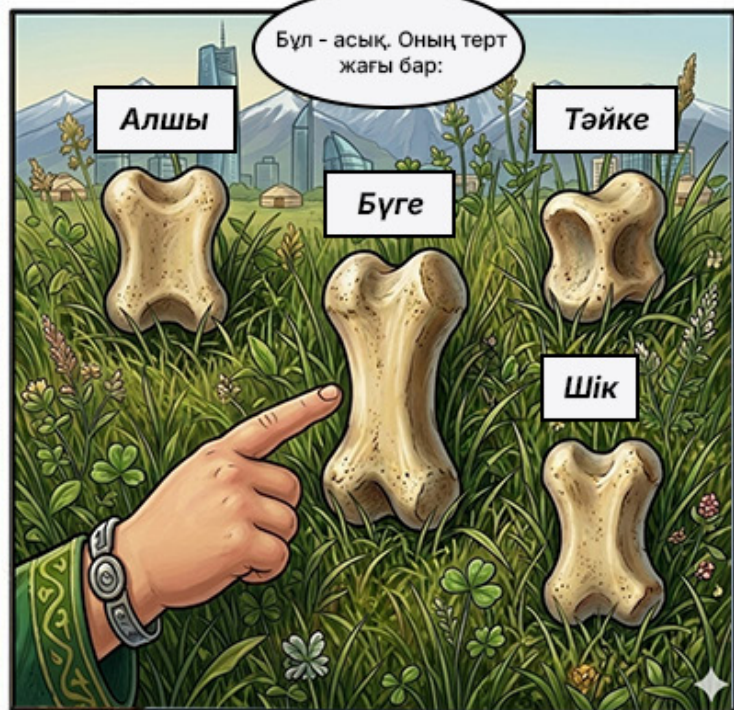
Настроение у людей
поднялось! Это лучшая
часть праздника.

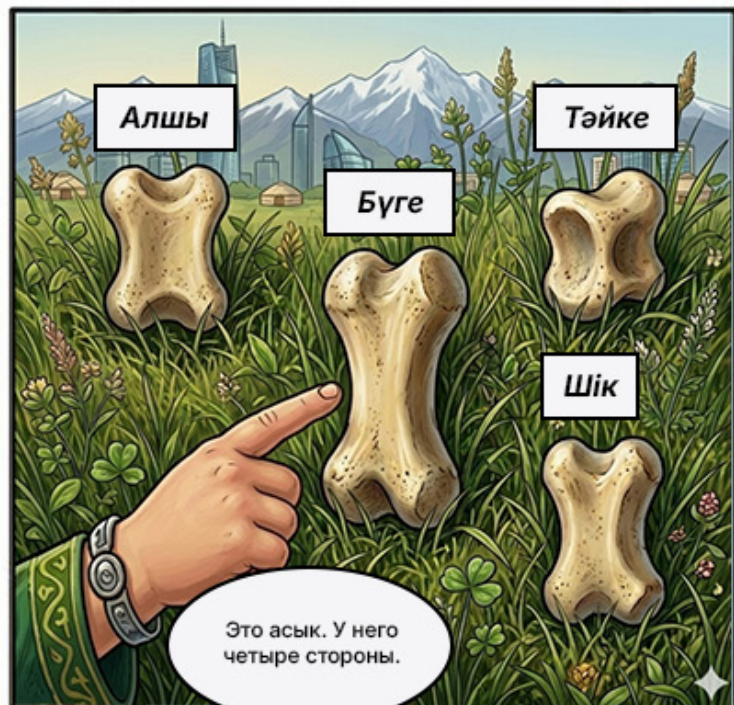

Счастливого праздника Наурыз!
Давайте благополучно доживем
до следующего года!

Пусть весеннее тепло
и благодать наурыз коже
никогда не иссякнут!

ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ ҚАЛАЙ ОРНАТУ КЕРЕК?

**ДОС БОЛУҒА
КӨМЕКТЕСЕТІН
БІРНЕШЕ КЕҢЕС:**

ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС
БҰЛ БАСҚА АДАМДАРМЕН
ЖАҚСЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС
ОРНАТУҒА ЖӘНЕ САҚТАУҒА
КӨМЕКТЕСЕТІН ҚАСИЕТ. БҰЛ
АШЫҚ БОЛУ, ШЫНАЙЫ БОЛУ,
БАСҚАЛАРҒА КӨМЕК КӨРСЕТУ
ЖӘНЕ ҚОЛДАУҒА ДАЙЫН
БОЛУДАН КӨРІНІС ТАБАДЫ.

✓ Достарыңды күлімсіреп,
құрметпен қарсы ал.

✓ Барлығын өз атымен
ата.

✓ Достарының пікірін
құрметтеп,
ұсақ-түйекке
дауласпауға тырыс.

✓ Жақындарыңа
сүйіспеншілік таныт.

✓ Өз өміріңде болып
жатқан жаңалықтар мен
қызықты оқиғалармен
бөліс.

✓ Қарым-қатынаста ашық
және шынайы болып,
достарыңның
жетістіктеріне қуана біл.

✓ Достарыңның өміріне
қызығушылық танытып,
олардан күні қалай
өткенін сұра.

✓ Өз пікіріңді ашық айт.

✓ Бір-біріңді сынама, өсек
айтпа және қауесет
таратпа.

✓ Мектептегі
іс-шараларға қатыс.

✓ Достарыңмен бір
толқында бол.

✓ Достарыңмен араласуға
қызығушылық таныт.

✓ Қиын жағдайларда
жақындарыңа
көмектесуге дайын бол.

✓ Өзіңді және өзгені
сыйла.

✓ Бірге уақыт өткіз,
іс-шаралар мен
ойындар ұйымдастыр.

ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС БАСҚАЛАРМЕН БЕРІК БАЙЛАНЫС ОРНАТУҒА КӨМЕКТЕСЕДІ. БІЗ ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТА БОЛҒАН КЕЗДЕ АДАМДАРМЕН ОҢАЙ ТІЛ ТАБЫСА АЛАМЫЗ, ЖАҢА АДАМДАРМЕН ТАНЫСЫП, ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ ДАМУҒА АЛАМЫЗ. СОНЫМЕН ҚАТАР, ДҰРЫС ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ОРНАТУ КӨҢІЛ-КҮЙДІҢ ЖӘНЕ ЖАЛПЫ ӘЛ-АУҚАТТЫҢ ЖАҚСАРУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕДІ.

КАК БЫТЬ ДРУЖЕЛЮБНЫМ

ВОТ НЕСКОЛЬКО СОВЕТОВ, КОТОРЫЕ ПОМОГУТ ВАМ БЫТЬ ДРУЖЕЛЮБНЫМИ.

ДРУЖЕЛЮБИЕ ЭТО КАЧЕСТВО, КОТОРОЕ ПОМОГАЕТ НАМ УСТАНОВЛИВАТЬ И ПОДДЕРЖИВАТЬ ХОРОШИЕ ОТНОШЕНИЯ С ДРУГИМИ ЛЮДЬМИ. ОНО ПРОЯВЛЯЕТСЯ В ОТКРЫТОСТИ, ИСКРЕННОСТИ, ГОТОВНОСТИ ПОМОЧЬ И ПОДДЕРЖАТЬ ДРУГИХ.

✓ Приветствуйте друзей с улыбкой и уважением.

✓ Обращайтесь ко всем по имени.

✓ Уважайте мнение друзей и старайтесь не спорить по мелочам.

✓ Проявляйте любовь к своим близким.

✓ Будьте открытыми и искренними в общении, отмечайте успехи друзей.

✓ Делитесь новостями и интересными событиями, которые происходят в вашей жизни.

✓ Будьте готовы помочь своим близким в трудных ситуациях.

✓ Проводите время вместе, организуйте мероприятия и игры.

✓ Проявляйте интерес к жизни друзей, спрашивайте, как прошел их день.

✓ Не критикуйте друг друга, не сплетничайте и не распространяйте слухи.

✓ Не навязывайте свое мнение.

✓ Участвуйте в школьных мероприятиях.

✓ Стремитесь к тому, чтобы всем было весело и интересно.

✓ Проявляйте интерес к общению с друзьями.

✓ Стремитесь к тому, чтобы все участники общения чувствовали себя комфортно и уверенно.

ДРУЖЕЛЮБИЕ ПОМОГАЕТ СОЗДАВАТЬ КРЕПКИЕ СВЯЗИ С ОКРУЖАЮЩИМИ, ЧТО В СВОЮ ОЧЕРЕДЬ ПРИВОДИТ К БОЛЕЕ ГАРМОНИЧНОЙ И СЧАСТЛИВОЙ ЖИЗНИ. КОГДА МЫ ДРУЖЕЛЮБНЫ, МЫ МОЖЕМ ЛЕГЧЕ НАХОДИТЬ ОБЩИЙ ЯЗЫК С ЛЮДЬМИ, УСТАНОВЛИВАТЬ НОВЫЕ ЗНАКОМСТВА И РАЗВИВАТЬ ОТНОШЕНИЯ. КРОМЕ ТОГО, ДРУЖЕЛЮБИЕ СПОСОБСТВУЕТ УЛУЧШЕНИЮ НАСТРОЕНИЯ И ОБЩЕГО САМОЧУВСТВИЯ, ТАК КАК ОНО СВЯЗАНО С ОЩУЩЕНИЕМ СЧАСТЬЯ И УДОВЛЕТВОРЕННОСТИ ЖИЗНЬЮ.

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

**ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР**
Е. Н. Сакенова

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Р. Ф. Кудякова
А. М. Саликова
И. В. Калачева
Б. К. Кудышева, п. ғ. к., к. п. н.
М. К. Таипова, п. ғ. к., к. п. н.
Г. Б. Омарова, п. ғ. к., к. п. н.
А. Х. Мухтаров, филол. ғ. к., к. филол. н.

ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ ДИЗАЙН И ВЕРСТКА

М. М. Салехи
Фото freepik.com
Фото unsplash.com
ИИ изображения gemini.google.com

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОР

Е. М. Песина
С. Е. Нурахметова

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:

Қазақстан Республикасы, 050000, Алматы қаласы, Бостандық ауданы, Дарын-1 ықшамауданы, 47/5 үй «ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КеАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:

Республика Казахстан, 050000, г. Алматы, Бостандыкский район, мкр. Дарын-1, д. 47/5
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ

«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КеАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА

НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ ЖИІЛІГІ

Ай сайын

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА ЖУРНАЛА

Ежемесячный

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінің 2024 жылғы 15 наурызда берген № KZ52VPY00089109 тіркеу куәлігі
Регистрационное свидетельство № KZ52VPY00089109 от 15 марта 2024 года выдано Комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың сенімділігі үшін материал авторлары жауапты. За точность фактов и достоверность информации ответственность несут авторы материалов.